פרשת **כי תבוא** תשפ"א לפ"ק | גליון תתתי"ד שנה כ"ד

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
לשכתם ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
שעשועי תורה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שיחתן ..... יא
פשולחן פלכים ..... יב

אגרת פרק ג'

במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה

מלא פחד ובעתה התהלך לו אותו אלמוני, רעדה נאחזת בגופו אשר מתמוטטת והולכת מרוב הלחץ הנורא אשר היא מנת חלקו בערב ובוקר מאז שנקלע לקשיים מרובים עד שהלך לו בדרכי עקלתון כדי להביא מזון לביתו, ועתה הוא עומד להישפט בימים הקרובים על כל מעשיו והליכותיו, ושם בעמדו על ספסל הנאשמים לא יוכל להעלים שום דבר וחצי דבר מכל פעולותיו ותעלוליו.

ככל שהתקרב הזמן ליום המיועד נעשה האיש הלז מוטרד ומודאב יותר ויותר עד דכדוכה של נפש, יום יום הסתובב לו בשוקי בראי אנה ואנה שקוע בהרהוריו לחפש מזור ותרופה איך ובמה יוכל להינצל מהמשפט הקשה שעומד להגיע בימים הקרובים, כאשר לבו יודע מרת נפשו שעבר על כמה וכמה דברים שענשם גדול מנשוא, ומה יעשה לעת מצוא בשעת גורל זו.

ביום מן הימים פגש באיש חכם אחד ובחכמתו הגדולה הבחין תיכף את העלטה הכבידה הנסוכה על פניו מלא צער ויגון, ופנה אליו ושאלו לסיבת צערו ויגונו, האיש התחיל לשפוך לפניו את אשר בלבבו, כי ירא הוא מאוד מהמשפט הקשה שעליו לעבור בימים הקרובים, ואינו מוצא שום סניגור שיעמוד לימינו במשפטו הקרב ובא.

אמר לו החכם, למה הנך כל כך מוטרד מיום המשפט, הרי כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים, אשר יש יום מיועד לפני בוא יום המשפט, אשר אז באותו יום יכולים לבוא אל המלך ולהתחנן לו ולבקש מלפניו שיחום על נפשו ויחונן אותו ביום דין, ומי שימצא אז חן בעיני המלך והשרים הוא יוכל ללכת בטח ושאנן, מה שאין כן מי שמגיע לבית המשפט מבלי שיכין עצמו מקודם לבקש רחמים אצל המלך, הרי דבריו יופלו על אזנים ערלות ולא ישמעו לדבריו.

הנמשל מובן, בפרום הימים נוראים, יום הדין דא ראש השנה קרב ובא, וכל אחד מתחיל לדקדק במעשיו ובודק בחורין ובסדקין, וכל כמה שחוקר ובודק נשבר לבבו בקרבו כי רואה הוא שעוונותיו עצמו מספר, ומה מאוד מתרבה הפחד ואימת הדין, זוחלים ורועדים מיום הדין, וחיל ורעדה יאחזינו, מי יעמוד לימינינו, להגן בעדינו ביום דינינו להוציא כאור משפטינו.

אמנם הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו אשר הוא מלך מוחל וסולח, על כן נתן לנו את השבת והיא הזדמנות מיוחדת להכין את עצמינו לקראת יום הדין אשר אז מלך במשפט יעמיד ארץ, וכמו שכתב בסידורו של שבת, ששבת הוא ראשי תיבות ש'בת ב'ו ת'שוב, דהיינו ששב"ק מסוגל לתשובה ותיקון המעשים, ואז יכולים לסדר הענינים לפני בוא יום הדין הגדול והנורא, על כן אנו אומרים ביום א' דסליחות "במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה", שאנו מקדימים להכין עצמנו עוד לפני שיגיע ליום הדין, דמי שיש לו מוח בקדקדו מנצל את יום השבת הזאת, ואז בהגיע יום הדין נוכל לאכול בשמחה לחמינו, כי כבר רצה אלקים את מעשינו.

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

הכח לשוב לדרך הטובה והישרה, הוא ע"י קול ה' המעורר כל יום לכל בר ישראל

וחיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך. "יבואר על פי מאמר חז"ל (עי' זוה"ק ח"ג קכו.) בכל יום בת קול יוצאת: שובו בנים שובבים. **ובאמת כל איש ישראל זוכה לפי מדריגתו לשמוע זה הקול** וכמאמר רבותינו ז"ל (מגילה ג.) 'אף על גב דאינהו לא חזי, מזליהו חזי', **ומזה הקול בא התעוררות תשובה לכל איש ישראל בכל יום** (עי' תולדות יעקב יוסף פר' ויקרא אות ב' בשם הבעש"ט, ובספר חרדים בהתימת הספר), וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה טו.) 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר', כלומר את אחר אינו מעורר זה הקול לשוב בתשובה, רק אם יתעורר מעצמו לשוב בתשובה יקבלו אותו, אבל זה הקול אינו מעורר אותו לשוב בתשובה, כי הוא היה למעלה ולא שב, לכך צריך להתעורר מעצמו בתשובה, אבל את כל ישראל וכו', מעורר זה הקול לשוב בתשובה. וזהו: 'וחיה' והיה לשון שמחה (כ"ר מב, ג) **'אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך'** "היינו הקול מלמעלה המשמיע בכל יום, היינו הבת קול כנ"ל המשמיע בכל יום לשוב בתשובה".

קדושת לוי

עבודת הביכורים רומז שצריך להגיע להכנעה וענוה, ומזה יבא ליראה ואהבה בעבודת ה'

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו', **"ביכורים רמז על הכנעה ושפלות האדם, שצריך להחזיק עצמו במדת ענוה והכנעה אמיתי",** כמאמר התנא (ביכורים פ"ג מ"ד): 'הגיע לדר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס', וזה היה למען הכנעה. ולזה רמז התנא בלשונו (שם מ"א): **'כיצד מצות ביכורים, אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי'** דהיינו האדם הרוצה לשבר תאוותיו כי לב האדם מתאוה לפרי ראשון, וצריך לשבר תאוותיו בזה, **'כורך עליה גמי'** פירוש, יזכור יום המיתה איך יהא מונח בקבר ויצמיח עליו גמי ועשב, **ואחר שיבוא האדם למדת הכנעה וענוה אז יראתו ואהבתו שלימה בעבודת הבורא יתברך,** וזה הוא לשון 'ביכורים' כפשוטו לשון בישול וגמר הפרי.

נועם אלימלך

טעם הביכורים להזכיר לכל אחד את שאיפותיו ורצונותיו מימי נעוריו לקרבת אלקים ועבודתו

ארמי אבד אבי וגו', בטעם הבאת ביכורים נראה, יען כי נתן ה' לעמו ארץ חמדה מלאה כל טוב מקניני העולם, היה מקום לחשוש שאחר שיוטרדו בעסקי העולם הזה, יומשכו מעט מעט אחר חמדת העולם ויישכחו במשך הזמן רצונם ותפקידם לעבודת את ה', **כי כן דרך כל מבקשי השם בימי נעוריהם, טרם יסתבכו בטרדות העולם מבקשת מזונם ודומיהן, ילחיב לבבם אל השם ואוות נפשם לעשות רצונו ולעבדו, אכן אחר שיתחילו להטריד עצמם בעסקי העולם... יוכלו ח"ו ליפול מעט מעט, ולשכוח כל רצונם ומאוויים אשר היה להם בימי קדם לעבודת הבורא ב"ה".** ועל כן הצריכם הקב"ה, שראשית פרי אדמתם לא יטעמו הם, אלא יעלום אל הכהנים, **"כדי שיזכירו את עצמן שצריך האדם לעבוד ה', ואח"כ כשיבואו לפני הכהנים הזריזין בעבודתו ית' יומם ולילה, הם יזכירוהו, עד אשר יחזור למאום בכל דברים המטרידים, ויחזור לבם להתלהב לעבודתו יתברך שמו".**

והנה, "אבי" הוא לשון רצון, כמו: "לא אבה יבמי" (כה, ז). וזו כוונת הכתובים שהיו אומרים בשעת הבאת הביכורים: **"ארמי אובד אבי"** פירוש, לבן הארמי היתה כוונתו להטריד את יעקב אבינו בקניני העולם, כדי שיפול ח"ו ממדריגתו ועבודתו ויאבד רצונו אשר היה לו לעבוד את השם. וגם אח"כ נטרדו עוד: **"וירד מצרימה"** וגו'. **"וירעו אותנו המצרים"** וגו', ועם כל זאת **"ונצעק אל ה' אלקי אבותינו"** לא שכחנו את השם. ובזה מזכירין לאדם לבל יעמיק ראשו ורובו בטרדות העולם, **ואף גם שהוא נאחז בסבך הטרדות, הרי בכל זאת אפשר לו להתגבר ולהמלט מטרדותיו, לחזור לעבוד את הש"י.**

מאור ושמש

על ידי שנקיים התורה ומצות בשמחה ובטוב לבב, יש לנו יתרון ונצחון על כל הגויים

תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ועבדת את אויבך. "שמעתי מאדמו"ר הה"ק מרימנאב דבנוהג שבעולם מי שיש לו הרחבה לתאות נפשו יותר על חבירו, הוא מושל על חבירו, כמו העשיר על העני והחכם על הטפש. והנה כל תאות העולם הזה היא לאומות העולם, כי לישראל אי אפשר בשום אופן שיהיה לו כל כך מילוי תאותו כמו הנכרי, ואם כן לפי דרך הטבע אומות העולם מושלים על ישראל. **ועל כן נתן הקב"ה לנו תורה ומצות, שאם נקיימם בשמחה ובטוב לבב יהיה לנו תענוג מהם יותר מכל תאות עולם הזה.** וכמו שאמרו (ברכות יז.) **'עולמך תראה בחייך'**, ו'יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי עולם הבא' (אבות ד, יז) **ולתענוג הזה לא יוכלו אומות העולם להגיע, ועל כרחם אנחנו נהיה מושלים עליהם. משא"כ כשאנחנו אין מקיימים המצות בתענוג גדול, אם כן יש לאוה"ע תענוג יותר מאתנו והם מושלים.** וזהו שאמר: **'תחת אשר לא עבדת ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב'** א"כ יש לאוה"ע תענוג יותר, לכך: **'ועבדת את אויבך'.** וההיפך בהיפך במידה טובה מרובה.

מראה יחזקאל (פר' נצבים)

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

אור הגנוז נגנז בתורה, וכל שמחתך לא תהיה רק בתורה

ושמחת בכל הטוב כו', עוד ירמוז על דרך (ברכות ה':) אין טוב אלא תורה. ואיתא (חגיגה י"ב:) **וירא אלקים את האור כי טוב לגנוז וגנזו לצדיקים ואמר אא"ז זללה"ה שגנזו בתורה**, וזהו ושמחת בכל הטוב היינו ה' טוב רצה לומר שתזכה לה' אורות של ה' חומשי תורה שהאור נגנז בהם והיינו שתזכה לתורת אמת והמשכיל יבין, כי כל שמחתך לא תהיה רק בתורה **כמו שכתב אור החיים 'אלו חוי ידעי ישראל עריבות ומתיקות התורה אמיתית כמעט היו משתגעין ויוצאין מדעתם מחמת מתיקות ועריבות התורה'** והבן:

דגל מחנה אפרים

הלומד תורה בפשטות בעוה"ז יזכה בעוה"ב לראות גודל היחודים הנעלים בשמות הק', ויתרומם גבוה מעל גבוה

והיה אם שמע תשמע. במדרש (דב"ר ז) אמר רבי יודן כל מי ששומע בקול של תורה בעולם הזה זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו (ירמיה לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וגו'. **אמר להם משה לישראל הואיל וכל מי ששומע לדברי תורה הוא מתרומם בשתי עולמות, הוו זהירים לשמוע דברי תורה.** מנין ממה שכתוב בענין **והיה אם שמע, תשמע בקול ה' אלהיך,** זהו שאמר הכתוב אשרי אדם שומע לי וגו'.

הנה ר' יודן רמז לנו על כל מי ששומע בקול תורה בעולם הזה, כי יש צדיקים בעולם לומדים תורה ויודעים סודותיה ורמזיה אשר כל ענין וענין מרמז על איזה יחוד גדול וקדוש. ולזה לאו כל אדם זוכה **ואפילו חכי צריך לעסוק בתורה כפשוטו. ומי שלבו נוקפו, כלומר איך יעשה היחוד על ידי שאני עוסק בפשטי התורה הנהוגין לעולם הזה כגון ראובן חייב לשמעון. לכן אמר ר' יודן הנ"ל אל יפול לבך, כי גם כל ששומע תורה בעוה"ז, דהיינו כפשוטו הנהוג בעוה"ז, זוכה אח"כ לשמוע באותו קול קול חתן קול כלה, כי סופו לשמוע באחרית חימים איך שנעשה יחוד חתן וכלה דלעילא על ידי עסקו בפשטי התורה. וזה שכתב המדרש שהוא מתרומם בשני עולמות סוד ו"ה המתייחדים על ידי עסק התורה ומתרומם גבוה מעל גבוה:**

עבודת ישראל

תפילה

הגם שהבחירה ניתנה לאדם עכ"ז בידו ית' להטות לבבינו אליו, וע"ז צריך להתאמץ ולהרבות תפילה בכל עת וזמן

הנה ידוע שהקללות שבתוכחה יש בהם רמזים על טובות רבות לישראל, ונראה לי לרמוז גם כן בפירוש הפסוק, **'ידבק ה' בך את הדבר עד כלותו אותך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה',** שהטובה הגנוז בה הוא, כי כתיב (ישעיה מג, כו) **'סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצָּדָק', כי האדם צריך להתנצל את עצמו לפניו יתברך, על דרך שאמרו ז"ל** (ברכות יז.) **גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב השאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילני** כו', וכן אמר אליהו ז"ל (מ"א יח, לו) **'ואתה הסיבות את לבם אחורנית',** וכן כתיב (ישעיה סג, יז) **'למה תתעינו ה' מדרכיך תקשיח לבינו מיראתיך',** הגם שידע הנביא שהשי"ת רוצה שנלך בדרכיו, רק עם כל זה אמר כן, והתנצל את עצמו שרצונינו לעשות רצונך, ומזה יש לו ית"ש תענוג, ומצוה [אותנו] **'סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצָּדָק'** כנ"ל, **שרצונינו לעשות רצונך ומבקשים אנו מאתך יתברך, שתעשה את אשר בחוקיך נלך, כי הגם שהבחירה ניתנה לאדם, עם כל זה בידו יתברך להטות לבבינו לאהבה ולירא את שמו,** על דרך שביקש דוד המלך ע"ה 'לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי', ואנו מבקשים השיבינו אבינו לתורתיך וגו', וכן [כמה] עניני תפלות על דרך זה:

והאדם צריך להתפלל על דרך זה תמיד בכל עת ובכל שעה, עד שיהיה מעורר רחמנותו יתברך על עצמו, שיהיה עת רצון לפניו יתברך לשמוע התפלה אלו, ולא יהיה נסתם אחור מלהתפלל על זה תמיד לא יהיה עיף ויגע, ולא ינוח מלהתפלל עד שימצא עת רצון, על דרך שפירש הרב הקדוש מורינו הרב אלימלך ז"ל (בס' נועם ר"פ וישלח) מאמר חכמינו ז"ל (יומא כב:) 'וכבר צווח אנא השם, ונשמע קולו ביריחו', **שצריך לצווח זמן רב עד שישמע קולו לפניו ית"ש, להיות לריח ניחוח לפניו ית"ש כביכול, כדרך המפתה את אחד לאיזה דבר, שמדבר יום יום, עד שמוצא עת שמתפתה אליו,** ובאמת גם זה הדיבור שמדבר האדם כן לפניו יתברך, זה בעצמו גם כן בעזרתו ית"ש, שהוא ית"ש מדבק ושולח את הדיבורים אלו בפיו. וזהו שנאמר **'ידבק ה' בך את הדבר',** פירוש שישלח וידבק בך הדבר, פירוש דברים טובים, **'עד כלותו אותך',** לשון כלתה נפשי, תשוקה, שיחשוק אותך, על דרך 'רק **באהבתיך** חשק ה' וגו', **מעל האדמה** וגו', פירוש **הגם שאתה על אדמה שפילה. על ידי הדיבור הנ"ל יחשוק אותך השי"ת, ויעשה את אשר בדרכיו תלך:**

זרע קודש

דבש תמרים

פנינים יקרים, מלאך חפרוה שרים, רעותינו הקדושים עצי התמרים

והיית רק למעלה ולא תהיה למטה. לכאורה קשה דאין צריך לומר ולא תהיה למטה דמי שהוא למעלה ודאי דאינו למטה, והנ"ל בזה ע"פ שנמצא עצה בספרים להחביל כל חמידות עוה"ז והשבח בני אדם והגנות, שידמה בעניו שהוא מבני עולם העליון, כי באמת האדם העקרי הוא הנשמה, ואז יהיה כל מה שבעולם הוא כנרגיר חרדל לנגד עוה"ב נגד עולם העליון ע"ב, ועפי"ז מבואר הפסוק הנ"ל והיית רק למעלה כנ"ל, ולא תהיה למטה ר"ל שהלא דהיינו האפיסות והשפל תהיה למטה, שכל מה שלמטה יהיו בעיניו כאפס וכעין.

(ישמח משה)

☆

והיה כי תבא אל הארץ וגו' וירשתה וישבתה בה. יובן בהקדם דברי הגמי כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה, שהמתאבל צריך להאמין אמונה שלימה וחזקה כאילו כבר היה הדבר למראה עיניו, וזייש כל על ירושלים, הקב"ה נוטה בלבו אמונת אמת עד שזוכה שרואה לבו תיכף בנחמתה ומה שיהיה כאילו כבר היה לנגד עיניו, ועי"ד שפי השלי"ה עתידין ישראל שיאמרו שירה לעת"ל, כלומר שיאמרו שירה על מה שעת"ל אחי"כ וא"כ ישיש וישמח בעת האבל למען העתיד, וזה שאמר והיה לשון שמחה שתשמח כי תבא אל הארץ, בזכות זה תזכה וירשתה וישבת בה.

(ויטב לב)

☆

ונתנך ה"א עליון על כל גויי הארץ ובאו עליך כל הברכות. יבואר עפ"י מ"ש בתפלה למשה עה"פ ואני כזית רענן בבית אלקים, דאיתא במדרש יפה תואר פרי זית קרא הי שמך, למה נמשלו ישראל לזית מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה אף ישראל וכו', ד"א מה שמן צף מלמעלה ואינו מתערב בשום משקה וכו', וכל אי מישראל יש לו הבחירה אם שיהיה נבדל מהאוה"ע בכל הענינים א"כ נתקיים בזה קריאת שם פרי זית שקרא הי שמו וא"צ לכתישה, משא"כ כשאינו נבדל ומתדמה להם א"כ בהכרח צריך לכתישה, וזהו ואני כזית רי"ל בזה נמשל איש הישראלי לזית במה שהוא רענן מושרש בבית אלקיםדהיינו מובדל ומופרש מאוה"ע וא"כ א"צ לכתישה ע"כ, והנה אם חיו ישראל נמשלו לזית דכמו זית אינו מוצא שמנו אלא ע"י כתישה א"כ אין שלוה והשקט רק ההיפך, כי מן ההכרח להעמיד עליהם מלך קשה כדי לעורר לבם לשוב אל הי, משא"כ אם נמשלו לזית דכמו הזית צף למעלה ואינו מעורב בשום משקה כנ"ל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו"ק עצי התמרים

הש"י אומר אלינו שנעשה עבודת ר"ה כראוי שע"ז נעשה כבריה חדשה

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים. פרש"י ידוע, ועוד אפשר לומר זה ידוע היום הזה ר"ה (כדאי' בזה"ק 'היום דא ר"ה), ובהקדם דברי הרה"ק מאוהעל ע"פ "נעשה אדם", ואמר הרב הקדוש הנ"ל עפ"י מ"ש העיקרים שכל דבר שאינו במלואו וטובו, אינו נקרא 'עשוי', כי אינו מתוקן עדיין. ועפ"ז אמר הרה"ק הנ"ל הקב"ה אמר **'נעשה אדם'** לשון רבים, כי האדם בעל בחירה בעשותו מצות ה', ובחרו בטוב אז נקרא אדם. **וזה פירש 'נעשה אדם', הבורא ב"ה עם האדם עושים את האדם.**

וזה פי' הפסוק 'היום הזה' פי' בראש השנה, 'ה' אלקיך מצוך' לשון צוותא חדא, 'לעשות' כנ"ל נעשה אדם, ע"י **'את החוקים האלה'**, דר"ה ותקיעת שופר נקרא חוק ומשפט. ובזה יובן המדרש רבה ריש פרשת אמור **א"ד תחליפי בכל מוספין וכו' והקרבתם, וברי"ה כתיב ועשיתם וכו', מעלה אני עליכם נעשיתם היום לפני וכו'.**

[א"ה: וידועין דברי המדרש (מדרש תהלים, קב) עה"פ **: פנה אל תפלת הערער ואל בזה את תפילתם.** אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, **אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים,** ולא תבזה אותו מהם. הוי, **ולא בזה את תפלתם. תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא.** וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא כו', רבנן אמרי, **אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה.** ומה להם לעשות, ליקח הדס ולולב ולהלל אותך, שנאמר, ועם נברא יהלל יה]

אילה שלוחה (פרשת כי תבוא)

וכיון שכן אי"צ לכתישה, וזש"ה ונתנך ה"א עליון על כל גויי הארץ, שתהיי צפ מלמעלה ומובדל ומופרש מהם בכל הענינים ולא תצטרך לכתישה להיות שרוי בצער ויסורים בשביל להבדיל אותך מהם, אלא אדרבא ובאו עליך כל הברכות והשגוך, וע"כ הסמיך לכאן במדרש דברי הכתוב לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, ר"ל למעליותא נמשלו ישראל לשמן שצפ מלמעלה ואינם צריכים לכתישה, וע"כ עלמות אהבוך אלו אוה"ע כמו שפירש"י, שתשב בטח בדד ושאנן בשלוה והשקט.

(קדושת יו"ט)

☆

ושמחת בכל הטוב. ובמדרש אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר, ונראה דהנה יש להקשות הלא ידוע שנסיון העושר קשה מאד והוא עלול להניא את לבב האדם מדר התורה כמו שהזהיר קרא פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת את ה"א וגו', אמנם מצינו בגמ' מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, וביאר המהרש"א כי מפני שהן עזין לא ישובו מכל ויוכלו לעמוד בכוחות איתנים נגד כל הנסיונות הקמים עליהם להדיחם מדרך התורה, ולפי"ז י"ל דמכיון שיש לישראל מדת עזות דקדושה להתגבר על כל הנסיונות יכוטלים הם להתברך בעשירות, כי בכח העזות יתגברו על נסיון העושר, וזהו שדרש המדרש ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה והטעם שניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, שיש להם עזות דקדושה להתגבר על כל דבר המונע בעדם ללכת בדרכי ה', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר, דכיון שיש להם מדת העזות יכולים להתברך בעשירות.

(ברך משה)

☆

כי תבא אל הארץ וגו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך. ונראה לפי"מ שכתב בספר סמא דחיי עה"פ נפש כי תחטא ומעלה מעל בהי וכחש בעמיתו, דהנה ארז"ל כך דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עעוי"ז, והנה ריב"ז אמר לתלמידיו ולואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם תדע שאם אדם עובר עבירה אומר שלא יראנו האדם, נלמד מזה כי נוח לאדם להיות רע לשמים מלהיות רע לבריות, וא"כ מסתברא מי שהיצה"ר התחיל לפתותו מפתוהו תחלה במה שבין אדם למקום ואח"כ בין אדם לחברו, ובזה יובן דברי הכתוב ונפש כי תחטא, ר"ל כשהתחיל לחטוא אז ראשיתו למעול מעל בהי דהיינו בינו לבין קונו, אך עבירה גוררת עבירה וגורמת להיות גם מכחש בעמיתו בפקדון, דהוא עבירה שבין אדם לחבירו ע"כ, ולפי"ז כאשר האדם רוצה לשוב אל הי צריך לעשות תשובה על עוונותיו חמור אל הקל, והיינו קודם לשוב על עבירות שבין אדם לחברו ואח"כ על עבירות שבין אדם למקום, וזשה"כ ולקחת מראשית כל פרי האדמה, דכשתרצה לשוב אזי קודם ולקחת מעבירות אלו אשר תביא מארצך היינו עבירות שבין אדם לחברו, ואח"כ והלכת אל המקום אשר יבחר בו הי היינו לשוב על עבירות שבין אדם למקום.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך

ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. שמעתי (כ"ק אדמו"ר בעל תורת מרדכי מווישניץ זצ"ל) מזקני בעל "אהבת ישראל" (מווישניץ) זי"ע שאמר בשמו של אדמו"ר הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, שכשהזדמן האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל לבקר את זקיני זי"ע בגראסווארדיין, אמר לו זקיני זי"ע בשם ה"קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם" שהקב"ה זוכר כל מה שאדם שוכח, וזה בין המצוות בין העבירות, הכוונה שאם אדם עושה מצוה, ומחזיק עצמו מזה ומתגאה מזה, אז הש"ת שוכח מזה, ולהיפוך אם אדם עושה עבירה חלילה, וזוכר מזה ויודע שצריך לתקן מה שעשה בבחינת 'וחטאתי נגדי תמיד', אז הש"ת שוכח מזה, משא"כ אם כשעושה מצוה שוכח מזה תיכף, שאין לו במה להתגאות מזה שהרי יודע שכמה שיעשה עוד לא יצא ידי חובתו, אז הש"ת זוכר את המצוה.

וסיפר זקיני זי"ע שעל זה נענה לו הרב מקראלי (ה"ה כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) שלפי הנ"ל אפשר לומר הפשט במה שאנו אומרים בוידוי מעשר "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי", ולכאורה קשה איזו וידוי זה, הרי מחשיב רק דברים טובים "עשיתי ככל אשר ציויתני" וגו', ווידוי הרי צריך לומר כשעשה דברים לא טובים, רק הפשט שהוידוי הוא על "ולא שכחתי", עשיתי רק דברים טובים, אבל לא שכחתי מזה, אז איך זאל עס אינגאנצען אוועקמאכען, כי כשעושים דברים טובים צריכים תיכף לשכוח מזה, ולא להחזיק את עצמו גדול בזה.

שקיעת החמה (עמ' קנ"ב)

פנינים מהעורתן של מרן רבי"ק בעל דברי יואל זי"ע מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ וגו' (כו ו). ליתא בספרי, עצה מצוה התמורה בענין שבשכירה תכנס לארץ. והקשה ההפלג"ה ז"ל בפנים יפות (פרשה זו), הא לא נתחייבו ישראל בכבורים אלא לאחר ירושה וישיבה, ומצינו בשעה שקיימו מצוה זו כבר היו בארץ, ואם כן לית שייך לומר שבשכירה תכנס לארץ, הרי כבר נכנסו.

ונראה על דרך שכתב בביאה לעתים (דרוש יז ד"ה אמרתי להולים, וכעי"ז בחפלה למשה מזמור שם) לפרש הכתוב (תהלים שם ד) ונדיקים יחמתו יעלנו לפני אלהים וישישו בשמחה, דהנה השמחה הגשמית אינה רק בעת התענוג, כגון בעת התכילה והשתיה וכיוצא, אבל כשבור התענוג לא יחאר אלא שום שמחה ממנו, רק אדרבה יולד לו עצב והתנחמות על זה, מה שאין כן בשמחה של מצוה, אף אחרי עבור סיבת השמחה ועילתה, עוד יחוב לשמוח על מה שהיה לו התענוג והשמחה הקודמות, וזה יוסיף לו עוד שלימות, וזהו ונדיקים יחמתו יעלנו לפני אלהים, וגם אחר עבור השמחה עוד ישישו בשמחה, עכ"ד.

ובדרך זה יבואר גם כן בעינינו, כי נעטוו ישראל ליכנס לארץ, אחנס עיקר הכניסה אל הארץ היה בשביל להיכנס לקדושת הארץ, כי על ידי שיקיימו שמה מצות התלויות בארץ, יכנסו יותר ויותר בקדושת הארץ. וזהו בילוד הספרי עשה מצות התלויות בארץ התמורות בענין, כדי שעל ידי זה תזכו להיכנס לקדושת הארץ יותר ויותר, ולהרגיש נועם זיו קדושתה.

ליל שב"ק תבוא תרצ"ב, בעיר מירון יצ"ו

בָּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ (כח ו). פירש"י שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם. ולכאורה קשה דאמנע לפי זה דעיקר הברכה היא רק לומרו וברוך אתה בצאתך, אבל לומרו ברוך אתה בבואך אינו ברכה בפני עצמו, ולפי זה לא היה לו לומר תיבת ברוך פעמים, רק ברוך אתה בבואך ובצאתך, כיון דאין זה רק ברכה אחת יחידה.

ונראה לפרש בדרך אחר על רש"י, ובמופן זה יתפרש גם הביאה לברכה בפני עצמה, והוא כי אנו מתפללים תמיד על ביאת המשיח ועל ביאתנו לארץ, אמנם לריכים רחמים גדולים שיביאתינו מהגלות יהיה מתוך נחת ושמחה ולא ממוך לרות גדולות, שהרי גם ממצרים זכו ישראל לצאת, אמנם יציאה זו היתה ממוך קישוי השעבוד, ולזה לריכים אנחנו לברכה מיוחדת שיביאתינו זה [דעער מיבערגאנג] יהיה ממוך נחת ושמחה, ובלי לרות ומבלי משיח "עס זאל שוין געבוג זיין וואס ס'איז געווען, איז דען בישט געבוג וואס ס'איז געווען, עס איז שוין די והותר וואס אידן האבן מיטגעמאכט". וזהו ביאור הכתוב, ברוך אתה בבואך, כי ברכה אחת היא שנזכה לבוא ולהגיע אל מקום המקדש, אמנם בו בזמן מוסיפים אנו ומתפללים גם כן ברוך אתה בצאתך, שביאתה מהגלות יהיה גמי ממוך נחת ושמחה, ונזכה לרחות הישועה שלימה בביאת ציון וירושלים בלי לרות ובלי עגמת נפש, "ווייסט השי"ת ווען עס הענגט זיך מויף דער וועלט, ווען עס הענגט מויף די דורות. דער בורא כל עולמים זאל העלפן מען זאל זוכה זיין צו זען די ישועה שלימה, מיר זאלן זוכה זיין צו זען בביאת ציון וירושלים מן לרות מון מן עגמת נפש".

ס"ג תבוא תשכ"א

וְנָתַתָּךְ ה' לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב (כח יג). יש להבין מומרו לרחש ולא לזנב, הלא דבר פשוט הוא כי אם יהיה לרחש לא יהיה לזנב. גם יש להבין, להת ברכה זו נאמר לכל ישראל, והא לאו כולם רחשים הם.

ונראה לפרש על פי מה שפירש במדרש יונתן הפסוק לרחש ולא לזנב, למלכין ולא להדיוטין. והנה מלינו לפעמים כי הדיוט נעשה רחש, דהדיוט קופץ בראש (עי' מגילה יג:), וחזו מחמת עון הדור ממנים מנהיגים שהם הדיוטין, וכמאמרם (בבא קמא נב.) כל רגיז רעיע על ענף (כשטועה הרועה על הצאן), עביד לגגדא (אח העז ההולכת בראש העדר) סמותא (עורת, ומחוך שנכשלת בהליכתה, טופל כל העדר כולו אחריה), ופירש"י כך

כשהמקום נפרע משונאי ישראל, ממנה להן פרנסים שאינן מהוגנין.

לזה אמר הכתוב ומתך ה' לרע"ק, שיתן ה' תוקף בידי מנהיגים שהם רשעים בחמת, ולא לזע"ב, היינו לרשעים שהם הדיוטות ולא שהם קופצים ברשע.

ולעומת זה להלן אצל המוכחה (כח מד) כתוב בהיפך, ואתה תהיה לזנ"ב, היינו שיפרע מכח המקום לתת לתכס בידי רשעים שהם בחמת הדיוטות, ולא בידי מנהיגים שהם רשעים חמיתים.

ס"ג תבוא תש"כ

ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ וגו' (כח מט). ול"ב אומרו גוי מרחוק, דמאי נפקא מינה אם הגוי בא מרחוק או מקרוב, אם בין כך ובין כך הוא מכה והורג, וסובלים ממנו צרות רבות ורעות ל"ע.

אמנם לפי מצבינו שאנו נמצאים בו בהיום (שנת תרל"ח בתחילת מלחמת העולם השניה על הגרמנים הארורים) יובן היטב, כי בזמנים הקודמים לי איתרמי בחמת מן התרגות שהיתה עת צרה ליעקב, עדיין היו לא היהודים אשר בשאר מדינות העולם שלא עבר עליהם כוס התרעלה, מטותה והרחמנא הדעת להתפלל ולבקש רחמים בעד הגאונים בגרה ובשביה, אבל בעת בעוה"ר בפתה המפלחת בכל העולם בפעם אחת, כי אומה אחת היושבת בקצה העולם אשר כל מחשבותם והגיונם היא אין לבצע זממם להרע לישראל ת"ו, הם מרגיזים ומרשיעים ומרעישים את כל העולם ממש, ושולחים חיל ומעות ובלי נשק וספינות, ומודיעים כל רשעתם מסוף העולם ועד סופו על ידי ה'רחליע'ס', אשר בחמעותם קונם הולך מקצה העולם ועד קצהו, עד שלחצוניו אין ישראל בטוחים בשום מקום ר"ל.

וזה יש לרמז בכתוב הכתוב, יפע ה' עליך גוי מרחו"ק, כי אף שישאר במקומו מרחוק ולא יתקרב אליך כלל, מכל מקום תרגיש בחילו הוא קרוב אליך ממש, מפני שכוחו וחילו דרכו לילך ולהזיק עד קצה העולם, על ידי שהוא מרעיש ארץ ומרגיז ממלכות כל העולם.

דרשה י"ג אדר א' שנת תרח"ץ ביום תענית ציבור שגזרו לאור הגזירות והרדיפות על אחב"י במדינת ראמעניא יצ"ו

וזה לשון רבינו בקונטרס על הגאולה ועל התמורה (סימן לו בא"ד), מה שאירע אצלינו במדינת ראמעניא סמוך לשנות המלחמה בשנת תרח"ץ, כאשר המיצר לישראל נעשה ראש אכזר צורר היהודים (אסא יט"ש) נתמנה לראש המלוכה במדינה ההיא, וגזר גזירת כליון ואבדון רח"ל על כל היהודים תושבי המדינה, וכבר היתה הגזירה חתומה והיה פחד גדול על כל היהודים, וגזרנו צום תענית ויום תשובה ותפלה לבטל הגזירה, וימים אחדים לפני יום התענית שהוקבע, ריחם השי"ת עלינו והורד הרשע הנ"ל מכסאו ונתבטלה הגזירה לגמרי, והיה נס גדול מן השמים שניצולו אלפים ורבבות ישראל מגירוש והריגה ר"ל, עכ"ל.

ישא ה' עליך גוי מרחוק וגו' גוי אשר לא תשמע לשונו (כח מט). פירש"י לא תכיר לשונו. ולכאורה קשה כי מה נכך שלא תכיר לשונו, הלא אפשר להתלמד לשונו, ולמה הזכירו הכתוב בחמצע המוכחה.

ויש לומר כי בעת שאיזה מלכות וממשלה גוזר גזירה, והם אומרים בבהירות מה שהם רוצים ואפילו, אזי יודעים על כל פנים על מה להתפלל ולהתחנן אל ה', כגון בימי מלכות יון שהיתה הגזירה על הדת, כתמרם ז"ל (ב"ר פ"ג פ"ד) שגזרו כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. וכן בגזירת המן שהיתה הגזירה על הגופים להשמיד להרוג ולאבד ח"ו, בכל אלו ידעו לפחות ענין הגזירה ומהותה, וממילא ידעו על מה לבקש ולהתחנן מה', אבל בעמדינו האר בעת (שנת תרל"ח) אין אנו מבינים כלל מה רצונם וגזירתם, כי אינם מגלים לא חלק מועט ממה שטמון בלבם להרע לישראל.

על זה אמר הכתוב בתוכחה, יפע ה' עליך גוי מרחוק וגו' גוי אשר לא תשמ"ע לשונ"ו, מלשון הבנה כמו (בראשית מב טו) תשמע חלוש לפתור חלומו, ורצה לומר לממה שיאמר בפיו ולשונו לא תבין מה רצונו וגזירתו בחמת, כי לא יגלה הרע הטמון בלבו ומה הוא זומם לעשות, ובכן לא תדע על מה להתפלל.

עוד יש לרמז בזה, על הגלות שנמצאים בין הערב רב, שרשעי ישראל כופרים ואפיקורסים רוצים ללכוד ברשתם חנפים מבני ישראל הכשרים, על זה זקוקים לרחמי שמים מרובים, כי הוא גוי אשר לא תשמ"ע לשונו, שקשה להבין מה הוא אומר, מפני שהם בחים בשקר ובמרמה ואינם מגלים החמת הטמון בלבם.

דרשה י"ג אדר א' שנת תרח"ץ ביום תענית ציבור שגזרו לאור הגזירות והרדיפות על אחב"י במדינת ראמעניא יצ"ו, וס"ג תבוא תשכ"ב

אלפים נכנסים
לבית המדרש!

זינט דעם אנהויב פון

לימוד מסכת כתובות

בחבורתינו "יסודי התורה"

איז בליעה"ר זיך צואוואקסן דער

ציבור הנבחנים

אויף א ריזן פארנעם כ"י

ווי עס האט זיך אנגעזעהן ביים ערשטן בחינה, פארגאנגענעם מאנטאג מטו"מ אין די איבערגעפולטע בתי מדרשים

ווען עס איז נישט געווען גענוג פלאץ צו ענטהאלטן דעם ריזן ציבור כ"י

אצינד טוען די אלפי הלומדים

זיך גרייטן מיט התרגשות

צו די דריטע בחינה

מאנטאג נצבים - א' סליחות הבעל"ט

חבורת
יסודי התורה
שע"י האחזת אברכים דקהל יעב לב ד'פאטמאר
נח"ם עיי כ"ק מרן רבינו עמ"ש שליט"א

מאכט זיכער אז איר זענט אויך פון די
אלפים הנכנסים לבית המדרש

סיפורי צדיקים, גבעזור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב

בעת גזירת המלבושים ברוסיא, שגזרו לשנות המלבושים וללבוש כבגדי הגוים, קם איש אחד, שהיה המתחיל בדבר, ולבש בגדים חדשים כמצווה מפי השלטונות, ובא אל הרה"ק ר' משה צבי מסאווראן זי"ע בלב שמחה, אמר הרה"ק מסאווראן, שעתה נתיישב לו מאי דכתיב בתורתינו הק' שכל העונשים הקשים מנשוא שבתוכחה באים על אשר 'לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב', שנראה ממשמעות הכתוב שעבדו את ה', אך לא משמחה ובטוב לבב, והיה תמוה לו – למה יבואו גזירות קשות אלו שבתוכחה על העדר השמחה שבעבודת ה'. אלא יש לומר שפירושם של הדברים כך הם, שבאמת אינם עובדים את ה' כלל וכלל, אך על העדר העבודה בלבד עדיין יש להמליץ שמקושי הגזירות המוטלות עליהם ע"י השלטונות ראש בל עמם ואנוסים הם להתבטל מעבודת ה', אולם כאשר אינם נעצבים אל ליבם על קושי גזירות אלו, ולא עוד אלא ששמחים בדבר, הרי שוב אין להמלצה זו מקום לחול, ועל כך באה התוכחה הקשה, וזהו: תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך, והיה לך להיות נעצב על זה, ולא די שלא עבדת אלא שעוד היית שרוי בשמחה ובטוב לבב.

תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה

סיפר הרה"ק ר' חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע: מעשה בכפרי אחד שהיה לו בן שלא רצה בשום אופן ללמוד תורה, ואמנם לא ידע צורת אות אחת, פע"א נסע הכפרי העירה, הביא משם מלמד והבטיח לו שכר הגון על מנת שילמדו את בנו צורת אות, טרח המלמד ועמל קשות זמן מרובה, עד שלימד לבן הכפרי את האל"ף בי"ת עם הנקודות, לימים בא האב לבחון את בנו, לראות אם אמנם יודע הוא את התורה שלמד, הראה לו המלמד על האותיות והנער השיב כהלכה: א' ב' ג', אח"כ המשיך ושאל: מה יש מתחת לאלף, מתחת לבית.. והנער השיב כהוגן, עד שהגיעו לאות ה"א, שאל המלמד את הנער: מה מתחת לה"א: שתק הנער ולא ענה מאומה, לא הועילו בקשותיהם של המלמד ושל האב והנער התעקש ולא פצה את פיו, חרה אפו של האב על הבן העיקש, נטל מקל בידו ועמד להלקותו מלקות הגונות, כיון שראה הבן כך, נענה ואמר: אבא, אם אתה אומר להלקותינו אהיה מוכרח איפוא לגלות את הדבר: מתחת לחֲיֵי (מאכל הבהמה "שחת" נקרא כן) טמון העגל הגנוב... או אז נתברר שהאב גנב עגל והטמינו מתחת לערימת השחת, וציוה על כל בני הבית לבל יגלו לאיש את הדבר, לפיכך התעקש הבן ולא רצה לגלות מה נמצא מתחת לה"א אשר בסידור, וסיים הרה"ק מאלכסנדר זי"ע ואמר: שזה יש לרמז בפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" - תחת, פי' אותה הסיבה אשר מ"תחת" לזה שלא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה [כדרך שאומרים מאחורי מעשה פלוני ישנה סיבה פלונית] היא היא אשר בגללה תיענש, כי אפילו אם בעד עצם הדבר שלא עבדת את ה"א בשמחה עדיין אינך ראוי כל כך לעונש, אולם ראוי אתה לעונש בעד המעשה אשר עשית לפני כן, והיא אשר גרמה לכך שתינטל ממך השמחה לעבודת השי"ת, כי אם אינך יכול לעבוד את ה' בשמחה, ברור שמשהו גרם לכך, והיא סימן שאיזה גניבה מסתתרת מתחת לזה...

לשון חכמים
לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

היום הזה ה' כו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך. זה קאי על כל המצות והחוקים, כי בספר זה נכללו כולן כמוש"כ הגר"א ז"ל ריש דברים, עיי"ש. **אולם על דרך צחות נראה** על פי שאמרו בתענית (ט.) בכל אסור לנסות להקב"ה שנאמר לא תנסון חוץ מזו במעשר עיי"ש, לכן אמר בביעור מעשר בערתי כו' וגם נתתי ממנו ללוי כו' עשיתי ככל אשר צותני, לכן השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך כו', ואמר אחר כך אף דבזה מותר לנסות ועשר בשביל שתתעשר, מכל מקום יותר מוטב שתתן בלא שום פניה ונסיון כלל רק לעשות את החקים האלה דייקא, ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך בלי מחשבה זולתי קיום רצון הבורא יתברך.

משך חכמה

~ ◆ ~

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. יש לומר בדרך צחות דהיינו בפרשת כי תבוא נאמרו התוכחות, ובפרשת כי תצא כתיב 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה', וזה יש לרמז ברוך אתה 'בבואך', ר"ל שכל הקללות והתוכחה שנאמר בפרשת 'תבא' יהיה ברוך, כי ברוך אתה 'בצאתך', דהיינו בפרשת 'תצא' נאמר ויהפוך ה' אלקיך את הקללה לברכה, וממילא בפרשת כי תצא מבואר הברכה על פרשת תבא שכל הקללות יתהפכו לברכות, וזהו נרמז בהפסוק ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך.

חיי צבי

והחוט המשולש לא במהרה ינתק - חזק חזק ונתחזק!

ומלאך טוב אומר

לשבוע הבא כן!

נאך די אויסטערלישע קידוש שם שמים ביי די
מעמדי כבוד התורה, פון די ערשטע

צוויי בחינות
פון מסכת כתובות

ווען די בתי מדרשים זענען געווען איבערגעפולט
עד אפס מקום בליעה"ר, מיט א שטראם פון
פילע פרישע הונדערטער נבחנים כ"י

איז יעדנס טיפע וואונטש

לשבוע הבא כן

טייערע לומד ונבחן:

איר זענט ב"ה געווען
א טייל פון די ערשטע
צוויי בחינות, איר האט
פערזענלעך געשפירט
דעם געוואלדיגן
געשמאקן טעם

אצינד ביי די דריטע בחינה
מאכט זיכער אז איר זענט דארט!

קומענדיגן

א' סליחות
זונטאג נצבים

כ"א אלול הבעל"ט

פון דף י"ח ע"ב - ביז דף כ"ז ע"ב

ער זיין א טייל פון די אלפי הנבחנים ביי די

דריטע בחינה

אין מסכת כתובות

חבורת
יסודי התורה
שעי' התאחדות אברכים דקהל שב לב דיאסבאר
נ"י ישמחו ע"י ב"ק מרן רבינו עטרת שלישיא
בהסכמה שלמי חכמי ישראל - מרן הגאון הגדול לעולם

בחינה השלישית במסכת כתובות

יום א' נצבים, א' סליחות הבעל"ט - דפים יח: - כז:

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך. ובילקוט איתא אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. וצ"ב. ויש לפרש דברי הילקוט עפ"מ דאיתא בגמ' (פסחים ס"ב:) כתוב אחד אומר "עצרת לה' אלוקיך, וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם, ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם, ור"י סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם, עוד איתא בגמ' (שבת ק"ט.) עשירים שבא"י במה הם זוכין בשביל שמעשרין, שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ושבשאר ארצות במה הם זוכין בשביל שמכבדים את השבת, ובזה יובנו דברי המדרש: ושמחת בכ"ל הטוב אין טוב אלא תורה, דהיינו ללמוד כל היום וכר' אליעזר שאומר כולו לה', אך אם כן תקשה באיזה זכות יוכלו להתעשר הלא ע"י לא תוכל לכבד ולענג את השבת כראוי, לכם משה מזהיר לישראל עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר.

(ילקוט האורים)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת. ובמדרש אי' זו מיתת צדיקים, וכבר נאמרו בזה הרבה ביאורים ליתן רמז במקרא על הדרשה הזאת. ויל"פ דהנה בכל ספר מחמשה חמשי תורה תמצא כתוב מיתת צדיקים, בספר בראשית נאמר מיתת נח ומיתת האבות, בספר שמות נאמר וימת יוסף וכל אחיו, בספר ויקרא נאמר מיתת נדב ואבוהוא, בספר במדבר נאמר מיתת אהרן ומרים, אבל בספר דברים לא נזכרה מיתת שום צדיק (הגם שנאמר בסוף הספר וימת שם משה, יש שתי תשובות בדבר חדא, שבעת שאמר להם משה רבינו ע"ה פרשה זו עדיין לא היה מת, ושנית, הלא האיש משה עניו מאד ובוודאי לא החזיק את עצמו לצדיק), וזה"פ גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת דייקא בספר דברים וזו היא מיתת צדיקים.

(ליקוטי בשמים)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה. ובמדרש אי' זו מיתת צדיקים, ונראה דהנה באמת מיתת צדיקים אין יכולה ליכתב בתוכחה דאין לה מקום לא בתחילה ולא בסוף, דאיתא בגמ' (בבא בתרא ח:) דבפורעניות וקללות כל המאוחר בפסוק קשה מחבירו, והנה אמרו חז"ל (בבא קמא ס.) עה"פ כי מפני הרעה נאסף הצדיק שהצדיק מת כדי שלא יראה ברעה העתידה לבוא עי"ש, וא"כ איפוא נכתוב מיתת צדיקים בתוכחה, אי נכתוב בתחילה יהא נראה דמיתת צדיקים היא הקלה שבקללות כנ"ל, ובאמת היא שקולה כשריפת בית המקדש כדאיתא בגמ' (ראש השנה י"ח:), ואי נכתוב לבסוף יהא משמע דכל התוכחות והקללות באו בימי הצדיק ואח"כ מת, ובאמת אינו כן כי מפני הרעה נאסף הצדיק כדי שלא יראה ברעה, ולכן אינה יכולה ליכתב מיתת צדיקים בהתוכחה, וז"ש גם חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת זו מיתת צדיקים, דהוא מכה אשר אין יכולה ליכתב.

(קהלת יצחק)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה. ובמדרש זו מיתת צדיקים, ויתבאר עפימ"ש בספר חסידים שהקב"ה כותב כל מעשה אדם והדיו הנשאר בקולמוס הוא מקנח בראש הצדיקים שהגיע זמנם ליפטר מן העולם, ולפי"ז כל חלי וכל מכה "אשר לא כתוב בספר" היינו דיו הנשאר אשר לא כתוב, זו מיתת צדיקים שבזה מתים הצדיקים.

(דרוש שמואל)

דורש טוב

ובאת אל הכהן אשרי יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך וגו'. יש לדקדק דמילת היום נראית כמיותרת, דפשיטא דביום ההוא הוא מדבר. **עוד יש לדקדק** דהנה רשיז"ל פי' 'אל הכהן אשר יהיה בימים ההם' - 'אין לך אלא כהן שבימיך', וצ"ב אמאי דייקא גבי קריאת ביכורים הורתה לנו התוה"ק יסוד זה.

ונראה דהנה איתא בגמ' ראש השנה (דף כ"ה) דאפי' אם טעו בי"ד וקבעו החודש בטעות ביום שאינו ראוי לכך, החודש מקודש, שנאמר 'אשר תקראו אותם במועדם', וקרינן בי' **"אתם", והיינו אתם אפילו מוטעין**, ומביא על זה הגמ' הא דאמרו **'אין לך אלא שופט שבימיך'**, דיפתח בדורו כשמואל בדורו, והלכה כמותו. **וכאשר יקבע הוא את החודש כן יקום.**

והנה בזמן הבית אתרמי לפעמים לאיש פרטי שיהיה נראה לו בבירור לקדש החודש לפי ראות עיניו שלא כפסק הבי"ד שבימיו, **וימצא לפעמים לפי חשבונו שכבר היה ראוי שלא לקרות פרשת ביכורים, שהרי אחר סוכות מביא ואינו קורא**, ואם לא היה הבי"ד מעברין את השנה, היה אז כבר אחר סוכות, **אך לפי קביעות הכהן הזה ובית דינו עדיין זמן קריאה הוא, וחייב אדם לשמוע בקולו ולקרא את הפרשה.**

וזה שאמר הכתוב, **"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם"**, ופירש"י **שאין לך אלא כהן שהוא בימיך, וכאשר יקבע הוא כן יתקיים**, דאתם קרינן ואפילו מוטעין, ולזה תאמר אליו הגדתי **"היום"** דייקא, דאף שלפי חשבוני אין חיוב קריאה, אעפי"כ **קראתי היום לפי חשבונך, שעדיין ראוי היום להגדה**, כי אין לי אלא אותך כהן שבימי, **ומיושב שפיר ג"כ אמאי דייקא כאן לימדתה תורה יסוד זה ש'אין לך אלא כהן שבימיך'.**

חתם סופר

במוצאי מנוחה קדמנוך תחילה

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים: הגה ומנהג בני אשכנז אינו כן... ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ר"ה ואם חל ראש השנה ב' או ג' אז מתחילין מיום א' שבוע שלפניו...

(שו"ע או"ח סי' תקפ"א)

נתחיל באמרא נאה משמי' דהגה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל על לשון המחבר (או"ח תקפ"ט) כשמביא הענין לקום באשמורת לומר בסליחות, דנקט המחבר בלשונו של הרמ"א בכ"מ, ומתחיל בלשון מנהג, וז"ל: "**נוהגים** לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים, מראש חודש אלול ואילך עד יום הכיפורים."שאין זה כלל מדרכו של המחבר שיתחיל דבריו במנהג, וביאר: דרצה המחבר לרמז בלשונו הטהור כי לעת כזאת בהגיע ימי הרחמים והסליחות, ומתחילים ימי הדין, זקוקים אנו להמתקת הדינים ועינינו צפיות לשמים שיתבטל מעלינו כל דינים וגזירות קשות, והנה איתא בירושלמי (בבא מציעא פ"ז מ"א) ובמסכת סופרים (פי"ח הל' י"ח) שמנהג מבטל דין, כלומר שיש בכח מנהגי ישראל לבטל הדינים ולהמתיקם, ולכן פותח המחבר את הלכות ר"ה בלשון מנהג כדי לבטל ולהמתיק הדינים בימי הדין האלו ע"י קיום מנהגי ישראל הקדושים, ע"כ.

ובאמת בתקופת בבל בימי הגאונים נקבע ימי ההשכמה לסליחות רק לימי התשובה בין כסא לעשור בלבד, ולא לימי אלול שלפני ראש השנה, והטעם פשוט כי מלפנים זאת בישראל נקבע עשרת ימי תשובה הללו כימי רחמים ורצון לבני ישראל, בגלל האפשריות שניתנה בהן ליחיד ולציבור לשוב ולחזור למוטב ולזכות, ועי"ז להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים, כמו שדרשו חכמינו ז"ל (ר"ה י"ח.) עה"פ (ישעיהו נה, ו) דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים, וכמו שכתב ה"רמב"ם" על עשרת ימי תשובה: "אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו, קראהו בהיותו קרוב" ולפי שהן עשרה ימי תשובה ובהם שערי תפלה פתוחים, התקינו להשכים ולהרבות בהם בתפילה ותחנונים ובאמירת סליחות.

וכ"כ לראשונה הגאון הקדמון 'רבי כהן צדק' (הובא בראי"ש סוף מסכת ר"ה), **מנהג בשתי ישיבות** (סורא ופומבדיתא) לומר תחנונים בעשרת הימים שבין ר"ה ליוה"כ, משכימים בכל יום לביהכנ"ס לפני עמוד השחר, ומבקשים רחמים, ומתחיל ש"צ ואומר תחנונים, וכשמסיים אומר ואנחנו לא נדע, ואומר קדיש. וכ"כ רב עמרם גאון בסידורו (ח"ב סימן קיז), ועשרת ימים וכו', ומשכימין בכל יום לבתי כנסיות ומבקשין רחמים, וכ"כ 'רב האי גאון' "מנהגנו לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחוד". ומנהג זה מובא בראי"ש (ר"ה פ"ג י"ד), ובטור (סי' תקפ"א), וכ"כ הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ט), "ומפני ענין זה נהגו כל ישראל להרבות במצוות מר"ה ועד יוה"כ יותר מכל ימות השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו, ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים

ובכיבושין עד שיאור היום". וכ"כ ה'מנהיג' (ר"ה אות כה), "מנהג כל ישראל להשכים ולומר תחנונים מר"ה ועד יוה"כ שהם ימי רחמים". ועד כדי כך שמצינו ב'רב נטרונאי גאון' (הובא ברא"ש שם) שכתב, "לפיכך נוהגין רבותינו לישב בהן בתעניות בין בחול בין בשבת" עיי"ש. ועיי"ש ברא"ש שהאריך להשיב עליו שאסור להתענות בשבת ובר"ה.

ובר"ן (ר"ה יא) הביא שכן הי' המנהג בגירונה וגלילותיה שלא לקום לומר סליחות עד ראש השנה, וביאר: עם עליית משה להר מר"ח אלול למ' יום עד שנתרצה ביוה"כ לגמרי, דאפשר שמר"ה עד יוה"כ התחיל השי"ת להתרצות למשה וביוה"כ נתרצה לו לגמרי, ולפיכך רצה הקב"ה לדון בריותיו בזמן שהוקבע לכפרה וסליחה כדי לזכות את ישראל בדינם, ע"כ גזר ה' שיהא אדם נידון בר"ה, וצדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, ובינונים נחתם גזר דינם ביום הכיפורים, הרי נתנה להם תורה זמן שיפשפשו מעשיהם וישובו אל ה', בימים אלו שהתחיל הקב"ה להתרצות למשה עד שנתרצה לו לגמרי ביום הסליחה ביוה"כ, ולכן משכימין לסליחות בעשרה ימים אלו קודם יום הסליחה ביוה"כ, עיי"ש.

אבל במשך השנים הרחיבו במקומות שונים את זמני אמירת הסליחות גם לחודש אלול, ולראשונה הביאו 'רב האי גאון' (הנ"ל)," ושמענו במקצת אתרי בפרס קיימו מר"ח אלול, ואמרי דביה סליק משה להר זימנא שלישית ונחית בלוחות שניות ביוה"כ, וכל המוסיף לבקש רחמים ותחנונים זכות הוא לו". וכ"כ חד מגאוני ספרד ה'רי"ץ גיאות' (במאה שערים הלכות תשובה) "ואנו מנהגינו כהנך דקיימי מר"ח אלול". וכ"כ ה'מנהיג' (שם) והעתיקו הרא"ש (שם) והטור (סימן תקפא). גם הר"ן (ר"ה יא) מזכיר מנהג זה "יש מקומות שמקדימין באחד באלול, ויש סמך למנהגן לפי שבו התחילו ארבעים יום שנתרצה ה' למשה", וכן קבע המחבר בשו"ע (סימן תקפא ס"א), נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך עד יוה"כ. וכן כתב 'מהרח"ו בשם האר"י' (שער הכוונות תחילת דרושי ר"ה), "ענין הסליחות של בני ספרד באשמורת הבוקר ליל חודש אלול עד יוה"כ, העיד לי ה"ר יונתן סאגיש, שהוא ראה למורי ז"ל שהיה אומר מלה במלה עם הציבור", וידוע הסמך למנהג זה מן התורה שרמז בעל הטורים (נצבים ל, ו) ומל ה' אלקיך א"ת ל'בבך ו'את ל'בב זרעך ר"ת אלול. לכך נהגו להשכים להתפלל לסליחות מר"ח אלול ואילך.

והטעם לאמירתם מר"ח, כבר הבאנו לעיל דלפי שבארבעים יום אלו עד יוה"כ שהה משה רבינו בהר לקבל הלוחות שניות, ועמד בכל הארבעים יום בתפילה ותחנונים להעביר מידת הדין מישראל ולסלוח להם, ונתרצה ביוה"כ. ומאז נקבעו ארבעים יום אלו לימי רצון. והמאירי ב'חיבור התשובה' (משיב נפש מאמר ב פ"ב) כתב עוד טעם, שראוי להקדים להרבות תפילה ותחנונים ולעורר הלבבות לתשובה קודם ר"ה, על צד אמרם (פסחים ו ע"א) דורשין הלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום, וכן בכולם ראוי להקדים ולדרוש בעניין היום, כדי להתעורר על עניני היום, ועל זה הצד התפשט המנהג בהרבה מקומות להקדים ולהרבות בתפילה מר"ח אלול, ולהעיר השחר בסליחות, כדי שיהיו מחשבותיהם זכות ונקיות בהגיע היום, יצא חודש אלול בטהרה ונכנס תשרי בקדושתן

וכן כתב ב'סדר היום' ומוסיף, "וכל שכן במועד הזה שהוא כולל עניינים רבים, בין ענייני האדם היחיד שצריך לשוב ממעשיו ולחפש דרכיו שעתיד לעמוד בדין עליהם, ובין ענייני העיר וכו', ועל כל עניין ועניין יש להם גזר דין מתוחה אם לטוב ואם למוטב וכו', ועל כל אלו הענינים צריך כל אדם לעורר את לבו שלושים יום קודם ר"ה וכו ,ומפני זה נהגו להרבות תחנונים". ויש עוד הרבה טעמים בספרים ועיין בינה לעיתים (סוף דרוש נז) ובליקוטי תורה להתניא (פרשת עקב) באריכות גדולה, עיי"ש.

ובדרך אגב, שם במאירי מוזכר גם מנהג אחר, דבימי אלול אומרין סליחות בכל שני וחמישי, ובאבודרהם (סדר תפלת ר"ה) מוזכר להתחיל סליחות מיום חמשה עשר באב.

ובר"ן (בפ"ק דר"ה יא) מביא מנהג ברצלונה להשכים בכ"ה אלול, לפי מה דמבואר בפסיקתא בשם רבי אליעזר דבעשרים וחמשה באלול נברא העולם, ולפי"ז הא דתניא בגמ' (ר"ה ח.) דר' אליעזר אומר בתשרי נברא העולם על גמר ברייתו קא אמרינן, דאדם הראשון, שבו נגמר העולם, נברא ביום שישי דהיינו באחד בתשרי, וכמו שמבואר התם בפסיקתא נמצא אומר בר"ה נברא אדה"ר ובו ביום סרח ובו ביום נדון ויצא בדימוס, וא"ל הקב"ה זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין ביום זה

ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך להיות עומדין לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימוס, וכ"ז אימתי בחדש השביעי באחד לחדש, ומכאן סמך למה אדם נידון בר"ה יותר משאר ימים, **אבל בכ"ה באלול תחלת בריאת העולם הוא ולכך נהגו בברצלונה להשכים בכ"ה באלול באשמורת לומר סליחות ותחנונים**, אולם דוחה שם מנהג הזה כיון דפסקינן כר"י דבניסן נברא העולם עיי"ש.

אולם אנו האשכנזים יוצאים ביד רמ"א להתחיל במוצ"ש קודם ר"ה ומיוסד עפ"י המחזור ויטרי בשם רש"י (סי' שי"ג): "דרשו ה' בהמצאו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ ומשכימין בכל יום לביהכנ"ס לפני עמוד השחר ומבקשין רחמים, ומנהג ממוצאי שבת לפני ראש השנה". וכ"כ הטור (שם) ומנהג אשכנז כשחל ר"ה ביום חמישי או בשבת, אז מתחילין ביום ראשון שלפניו לעמוד באשמורת הבוקר ואומרים סליחות ותחנונים. וכן הוא במהר"א קלוזנר ומהר"א טירנא (יסודי מנהגי אשכנז) "מנהג לעמוד לסליחות במוצאי שבת שלפני ר"ה קודם עלות השחר אם חל ר"ה ביום ה' או ביום ז', ואם חל ר"ה ביום ב' או ג' אז מקדימין למוצאי שבת שהוא יום א' כ"ג [או כ"ב] באלול". גם ב'מהרי"ל' (ימים נוראים אות ב) כתוב "בכל שנה ושנה בסוף חודש אלול ימי סליחות, מתחילין ביום ראשון של השבוע בהשכמה וכו', ולפעמים מקדימין לסליחות בשבוע קודם השבוע שחל בתוכה ר"ה, וזה הכלל, לעולם אין פוחתין מד' ימים סליחות קודם ר"ה".

ובעקבותיהם פסק רבינו הרמ"א (שם) "ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום ראשון שלפני ר"ה, ואם חל ר"ה שני שלישי, אז מתחילין מיום ראשון שבוע שלפניו". ובמטה משה (אות תשע"ט) הביא רמז, דתיבות 'אתם נצבים היום' בגימטריא 'לעמוד לסליחות'. דהיינו שבזמן שקורין אתם נצבים (בשבת או במנחה שלפניו) אז מתחילין סליחות ומשכימין בכל יום לבית הכנסת לפני עמוד השחר ומבקשין רחמים ומנהג ממוצאי שבת לפני ראש השנה" עיי"ש.

ובלבוש הסביר טעם המנהג: "שמנהג רוב העולם שיתענו עשרה תעניתים עם יו"כ כנגד עשרת ימי תשובה, ולעולם יחסרו ד' ימים מר"ה עד יו"כ שלא יוכלו להתענות בהם, דהיינו ב' ימים ר"ה ושבת שובה וערב יו"כ, לפיכך כשחל ר"ה ביום ה' אז יכולין להתענות ד' ימים קודם ר"ה, וה' ימים בין ר"ה ליו"כ, ויו"כ הוא הי', וכ"ש כשחל בשבת, אבל כשחל ראש השנה בב' או בג' שלא יוכלו להתענות ד' ימים באותו שבוע, אז מתחילין בשבוע לפניה, וכדי שיהי' לעולם יום קבוע שלא יטעו, קבעו להתחיל לעולם ביום א' ואז יוכל להפסיק בין תעניתים, ולהשלים י' ימי התענית בימים מדולגים", עיי"ש.

ובאלי' רבא (סק"ח) ביאר הטעם "דבכל הקרבנות נאמר 'והקרבת', ובר"ה נאמר ועשיתם עולה ולא כתוב 'והקרבתם', שיעשה אדם עצמו קרבן בר"ה, להכי צריך ד' ימים, שע"י התענית יבקר ויפשפש בחטאו, דומיא דקרבן שטעונים ביקור ד' ימים מפני המומין" עיי"ש.

ולפי הגר"א, המנהג שלנו להשכים מיום א' בנוי ומיוסד על מנהג ברצלונה וגלילותיה המובא בר"ן לעיל, שהיו נוהגים להשכים באשמורת הבוקר לומר סליחות מיום כ"ה באלול, דסמכו על מה שאיתא בפסיקתא בשם רבי אליעזר דבכ"ה באלול נברא העולם, ע"כ התחילו לומר סליחות ביום בריאת העולם עיי"ש, אלא מה שנהגו במדינותינו להתחיל תמיד ביום ראשון לפי שיום כ"ה באלול אינו יום מוגבל, ע"כ בחרו יום השבוע שנברא בו העולם, שהוא ביום א', עיי"ש.

עוד טעם הובא ב'נוהג כצאן יוסף' (הלכות ר"ה): "דמצינו גבי מתן תורה (שמות יט, טו) היו נכונים לשלשת ימים, דדוגמת הקב"ה וישראל כדוגמת חתן וכלה, ויום מתן תורה הוא יום חתונתם וכו', וקיי"ל בתולה נשאת ליום הרביעי, כדי שיהא טורח בסעודה ג' ימים, וכשאדם חוטא שכינה מסתלקת ממנו והוי לנו דין גרושה, ובימים אלו שישראל חוזרים בתשובה, חוזר ומקרב אותנו אליו כאדם המחזיר גרושתו, וצריך הכנה ג' ימים לתעוד"ה, וא"כ כשחל ר"ה ביום ב' או ג' אין שם ג' ימים קודם ר"ה, וצריכים להקדים", עיי"ש

וב'לקט יושר' הביא בשם רבו התרומת הדשן טעם להתחיל דוקא ביום ראשון: "לעולם עומדין ביום ראשון משום שהוא סמוך לשבת, ונהוג כל אדם ללמוד בשבת, משום דאין לאדם עסקים בשבת וגם יש לו פנאי ללמוד, לכך טוב להתחיל ביום א', כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת, ואמרינן (שבת ל:) אין השכינה שורה לא מחמת עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן טוב להתפלל מתוך שמחה של מצוה, וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה, עיי"ש.

וידוע מאמר הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל הטעם דמתחילין במוצ"ש: עפי"ד הגמ' שבת (קי"ט:) כל האומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית, והנה מדרך העולם דלשותף אין נועלים את השערים, ובלש"ק "פאר א שותף שליסט מען נישט צו די טיר", ויש לו דרך ורשות לומר דעתו, ולכן אנו מתחילים בסליחות ותחנונים לבקש מיד בצאת השבת כדי להאריך לנו את השותפות ולא לסגור השערים בעדינו כדי שנוכל להיכנס ולבקש מלפניו רחמים ותחנונים, וזה שאנו אומרים בפייט **במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה** שמקדמים אנו את פניך אבינו שבשמים דוקא במוצאי מנוחה, כי זה עתה היינו כביכול שותפים, ולזה בכוחינו לבקש **הט אזנך ממרום יושב תהלה** ואל תסגור הדלת בעדינו עיי"ש.

ובברך משה (פ' נצבים) מביא מרן רביה"ק זצ"ל אימרא כעין זה, מה ששמע מגיסו הגה"צ רבי יוחנן האבד"ק מוזשאי זצ"ל הי"ד בשם זקינו הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל, "כי אנו אומרים בנוסח הסליחות (ליום ראשון) 'באלו פנים נשפוך שיחים', והנה אמרו חכז"ל (ב"ר פי"א ס"ב) אינו דומה מאור פניו של אדם כל ימות החול כמו שהוא דומה בשבת. ובכן כיון שביום שבת קודש יש לו לאדם אור פנים וצלם אלהים, ע"כ אנו מתחילים לומר סליחות תיכף במוצאי מנוחה, בעוד שיש בנו אותו פנים מאירות של שבת קודש, וזהו אמרינו באלו פנים נשפוך שיחים, היינו באלו הפנים של שבת נשפוך שיחים, עכ"ד ודפח"ח".

גם מרן רבינו שליט"א בדברי תורתו האריך כמה פעמים בטעמים ונימוקים על התחלת ימי הסליחות דוקא בצאת השבת קודש, ונעתיק רק אופן א' מה שפירוש עפ"י דברי הנועם מגדים (פ' דברים) כי מדת הענוה הוא סיבה למחילת העונות, כי טענה רבה הוא, זכור כי עפר אנחנו (תהלים קג, יח), ואחרי מי ירדוף מלך ישראל, אחר פרעוש אחד או זבוב, אך זהו אם האדם מתנהג בענוה, אבל האדם המתגאה ואינו מחזיק עצמו לעפר, אזי גם למעלה מחזיקים אותו כאיש להביאו במשפט על כל נעלם, ונקוט כללא בידך (חולין פג:) עפר למטה עפר למעלה, ולכן מי שהוא עניו מעבירין לו על כל פשעיו, עכ"ד.

והנה ענין אמירת הסליחות, הוא שיתמלא האדם בושה וכלימה על חטאתו אשר חטא נגד הבורא, וכאמרינו 'לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים', ועל ידי אותו בושה יזכה למחילת עוונות, כמבואר בגמרא (ברכות יב:) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו.

ובזה נתן טעם לדבר על מה שמתחילין לומר סליחות ביום הראשון, כי כתב המלוא הרועים בספרו קול יעקב (פ' מטות) שבת משפיע לאדם ענוה ושפלות הרוח, שכן שב"ת אותיות בש"ת, דבא לידי בושת על ידי הענוה, עכ"ד. ולטעם זה במוצאי מנוחה, כאשר עדיין יש בו באדם אור קדושת שבת המשפיע לו ענוה, קדמנוך תחלה, דייקא אז הוא הזמן לחלות פני יוצרינו ולקדמו בתפלה ובקשה שימחול לנו על כל חטאתינו, כי אז בניקל יאמר לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, ועל ידי זה יגרום לו מחילה וסליחה.

מרגלא בפומיה דכ"ק מרן רבינו שליט"א

איתא בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תקפ"א ס"א) נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חודש אלול ואילך. וכתב בהג"ה, ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חודש אלול ואילך מתחילין לתקוע אחר תפלת שחרית.

הנה מה שכתב הרמ"א דמנהג בני אשכנז אינו כן, אין הכוונה שאינם נוהגים לקום באשמורת הבוקר, אלא הכוונה שאינם אומרים סליחות, אבל לקום באשמורת הבוקר מראש חודש אלול ואילך בזה כולי עלמא מודי דנוהגים כן, וכן הוא המנהג בכל תפוצות ישראל לקום מראש חודש אלול ואילך באשמורת הבוקר לעסוק בתורה בתפלה ותחנונים.

טוזנטער שעות התמדת התורה

אונזער ווייבזעץ

זכות קבלת התפלות

אין די ימי הרחמים והרצון

זענען די מליצי יושר פון
די פילצאליגע

וואס די אלפי הלומדים אינוועסטירן
מדי חודש בחודשו ביים זיך גרייטן צו

חודש'ליכע בחינות

וואס ברענגט די גרעסטע **שמחה של מצוה** און **עונג רוחני** לחזות בנועם ה'.

דאס וועט זיין די בעסטע גאראנטי פאר
קבלת התפילות אין די ימי הרחמים והרצון
הבאים לקראתינו לשלום

בחינה השלישית במס' כתובות

דעם זונטאג א' סליחות

כ"א אלול הבעל"ט

חבורת
יסודי התורה

אופן עשיית בתים לתפילין (יג)

[כט] תפירת הבתים

לאחר שמכניסים את הפרשיות להבתים, צריכים לסגור את פי הבתים עם התיתורא.

הלכה למשה מסיני שחיבור התתורא לבתים תהיה על ידי תפירה. והתפירות יהיו בגידים של בהמה או חיה טהורה, ואפילו מנבילות וטריפות שלהם. ונוהגים לתפור בגידי שור[1]. ושיהיו הגידים מהעקב שהם לבנים[2]. ואין ליקח גיד הנשה[3].

נוהגים בגידים מהעקב שהם לבנים.
גידין לתפירת התיתורא.

ואם אין לו גידי שור, כשר בכל גידים של בהמה וחיה טהורים[4], ולא יקח גידים מעופות טהורים, מכיון שאין אנו יודעים להבדיל בין גידים לורידים[5].

ואם אין גידים מצויין כלל אפילו משאר בהמות וחיות טהורים , יעשב חוטין מן הקלף ויתפור בהם הבתים, אבל לא יברך על תפילין אלו. ותיכף כשיזדמן לו גידים כשרים, יתיר החוטין ויתפרם בגידין כשרים.[6]

יש אומרים שטוויית הגיד צריך להיות לשמה[7].

[ל] מנין התפירות

נוהגים לתפור על הבית ג' תפירות בכל צד, שביחד הם יב תפירות[8], והם כנגד י"ב שבטי ישראל[9], ועל כל פנים

---

1 שו"ע (סימן לב סעיף מט). וז"ל "הלכה למשה מסיני שיהיו תפילין נתפרים בגידי בהמה וחיה טהורים. וטוב לתפור בגידי שור".

2 מ"ב (שם ס"ק רכב). וז"ל "ולוקחין מהעקב שהם לבנים. ואם הם קשים מרככים באבנים עד שיעשו כפשתן, וטוין אותם ושוזרין אותם".

3 כתב במ"ב (שם ס"ק רכד) "וצ"ע אם מותר לתפור בגיד הנשה".

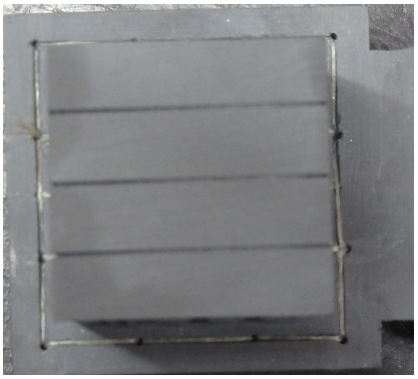
4 שו"ע, מ"ב (שם ס"ק רכד) וז"ל המ"ב "ואם אין לו יקח מגידי בהמה דקה, אבל מטמאה אפילו בדיעבד פסול".

5 מ"ב (שם ס"ק רכז) וז"ל "עוד כתבו שאין לתפור בגידי עוף טהור, כי מי יכריע איזה מהם קרוי גידין ואיזה מהם חוטין ואיזה מהם וורידין, ואנן גידין בעינן".

6 כתב בשו"ע (שם סעיף נ) "מקום שאין גידים מצוים, תופרים בטאליאדור"ש שעושים מן הקלף עד שיזדמנו להם גיגין". וכתב במ"ב (שם ס"ק רכו) בטאליאדורש הם חוטין הנעשים מן הקלף, ובמקום הדחק ס"ל כיון דמינו הם כגידין עצמן וכשרים לתפור בהם סת"ם". וכתב עוד שם [הטעם] "כדי שלא להתבטל ממצות תפילין, וכשיזדמן לו גידים יתירם ויתפור בגידים. ויש מאחרונים שחוששין שלא לצאת בהם אפילו בשעת הדחק, שהרי הלכה למשה מסיני הוא גידין, והטאליאדורש עור הוא שהוא הקלף, ועור לתפירה לא שמענו, ולפי זה אם אין לו גידים אחרים על כל פנים לא יברך עליהם".
והטעם שכשמזדמן לו גידין אחרים יתיר הישנים כתב בבאור הלכה (שם ד"ה במקום וכו') דאם לא יתירם לא מהני מה שתופרם מחדש עם גידין, כיון שכבר תפור ועומד.

7 מ"ב (שם ס"ק רכב) בשם המג"א, והא"ר והפמ"ג מפקפקין בזה.

8 שו"ע (שם סעיף נא). וז"ל יתפור שלשה תפירות בכל צד".

לא יפחות מעשרה תפירות, ולא יוסיף על ארבע עשרה תפירות[10]. ולהלכה אם פיחת או הוסיף על הי"ב תפירות הרי זה כשר[11]. ונוהגין בשל ראש שמעבירין חוט התפירה בין כל בית ובית[12].

[לא] ריבוע התפירות

התפירות צריכות להיות מרובעות, דהיינו שיהיו רבוען מכוון ארכו כרחבו[13]. ונראה דצריך להיות מרובע בין למעלה בין למטה, וצ"ע בדיעבד כשאינו מרובע למטה[14].

ריבוע התפירות מלמטה. כאן רואים שארכו כרחבו מדוייק 100%

לרוב ראשונים ריבוע התפירות חמורות יותר מהריבוע של הבתים ושל התיתורא, שעיקר הלכה למשה מסיני שהתפירות יהיו מרובעות[15]. ולכן יש להחמיר בה ולדקדק בתכלית הדקדוק.

[לב] נקבים קטנים

צריך ליזהר שהנקבים שבהם תופרין התפילין יהיו קטנים, שאם יהיו נקבים גדולים קצת ימשך החוטין לצדדים, ועי"ז לא יהיו התפירות שוות בריבוע אלא זה נכנס וזה יוצא[16].

---

9 בהגהות מיימוני כתב בשם השימושא רבא שטעם י"ב תפירות הוא, מפני שהם כנגד י"ב שבטי ישראל. וברוקח (סידור התפילה, בביאור נשמת, עמוד תקיד) מונה הדברים המכוונים כנגד י"ב שבטים, וכתב "ישראל ג' שבטים בכל דגל ודגל, והארון באמצע, וכן התפילין ג' תפירות בכל צד מרובעות, והכתיבה באמצע". ובבאר היטב (סימן לב ס"ק ע) כתב בשם האריה"ק שע"פ סוד יש לעשות י"ב תפירות דווקא. ובשלה"ק (חולין תורה אור אות פה) כתב "וי"ב תפירות, רמז לי"ב מזלות כנגד י"ב גבולי אלכסון, וי"ב שבטי ישראל עליון ותחתון".

10 כתב בפרישה (ס"ק נד), בשם השימושא רבה, שעשרה תפירות הם כנגד שבטי ישראל ללא מלכות וכהונה, דהיינו בלא שבט לוי ויהודה, ואם עשה ארבע עשרה תפירות מרמז נגד תוספת מנשה ואפרים גם טוב.

11 וז"ל הרמ"א (שם) "מיהו אם לא עשה רק עשר תפירות או פחות מזה אינו נפסל". ובשו"ע הרב כתב יותר (שם סעיף עז) דאם פיחת מיב תפירות או הוסיף לא פסל. וע"ע בקסת הסופר סימן כב ס"ו ובלשכה"ס סק"ב.

12 שו"ע (שם סעיף נא).

13 שו"ע (סימן לב סעיף לט).

14 מ"ב (שם ס"ק קעד) וז"ל "ונראה לי פשוט דצריך להיות התפירות מרובע בין למעלה ובין למטה, ואף דלא ברירא לי לענין דיעבד, מ"מ לכתחילה בודאי יש ליזהר בזה".

15 ביאור הגר"א (סימן לב סעיף לט). ביאור הלכה (סימן לג ס"ב ד"ה לחוש).

16 משנה ברורה (סימן לב ס"ק קעו) בשם חיי אדם (ח"א כלל יד ס"ב). וז"ל המ"ב "וגם יש להשגיח בענין התפירה, כי מחמת שהסופרים עושין נקבים גדולים קצת נמשך החוטין לצדדין, ועל ידי זה אין התפירות שוות ברבוע. זה

[לג] שרטוט מקום התפירות

נוהגים לעשות חריץ על התיתורא במקום התפירה בין מלמעלה ובין מלמטה, כדי לכוון שהריבוע יהיה מכוון[17]. וגידי התפירה שקועים בחריץ השרטוט, וזה שומר על הריבוע התפירות.

[לד] הכשרים לתפור

תפירת התפילין צריכה להיעשות בידי ישראל גדול המחויב במצות תפילין. אבל עכו"ם, נשים, או קטן אפילו שהגיע לחינוך, פסולים לתפירת תפילין[18]. ובן י"ג שנה האם יכול לתפור התפילין עיין בהערה[19].

[לה] לשמה

תפירת הבתים צריך שיהיה לשמה[20].

[לו] הדבקת התיתורא

אין להדביק את התיתורא קודם התפירה, שהלכה למשה מסיני שהתיתורא יהיה מחובר לבית בתפירה, וכשמדביק את התיתורא לבית עם דבק, התפירה שאחר ההדבקה אין בה תועלת. וההלכה למשה מסיני נאמרה רק על התפירה ולא על דיבוק. אבל לאחר התפירה מותר להדביקו[21]. וי"א שאין להדביק אפילו לאחר התפירה[22]. ויש ליזהר בזה ביותר שלא יתקלקל ריבוע התפירות.

ויש אומרים שאם מדביקים רק שליש מהמקום, ורוב המקום אינו מודבק, אינו נחשב התיתורא עם התפילין לגוף אחד, ועדיין מהני התפירות. ויש עליהם שם תפור. ומרויח מהדבק שלא יתקלקל רבוע התפירות[23].

נכנס וזה יוצא. והתתורא צריכה להיות מרבע בין מלמעלה ובין מלמטה. ועכשיו בעונותינו הרבים הרבה שאין משגיחין על תפיליהן שיהיו מרובעין כדין, אפילו המדקדקין במצות יש שאין משגיחין כי אם על ראש הבתים שיהיו מרובעין, ואין משגיחין על התתורא ועל התפירות שהוא גם כן מעיקר הדין, והוא דבר הנקל לתקן".

17 ענין השרטוט נזכר בברוך שאמר שכתב "ויעשה הד' שרטוטין מכוונים לגמרי מנקב לנקב, כדי שיהיו כל התפירות מכוונים לגמרי". וכן כתב הב"י (סימן לב) בשם הר"י אסכנדרני "יעשה ארבעה שרטוטין מכוונים מנקב לחבירו, ובאלו ארבעה שרטוטין יעשה התפירה, ואז תהיה מרובעת כהלכה".

18 כתב בשו"ע (סימן לט ס"ב) "כל מי שפסול לכותבן, פסול בכל תיקון עשייתן". וכתב במג"א (שם סק"ה) שתפירת הבתים הוה מעשה בגוף התפילין. והו"ד במ"ב (שם ס"ק ו).

19 כתב בביה"ל (שם ד"ה כל שפסול) "ומ"מ נ"ל, דקטן בן י"ג שנה שלא ידעינן אם הביא שתי שערות, אין להחמיר בו בדיעבד לענין חיפוי ותפירה. אם עשיית השי"ן היה ע"י גדול, דבלא"ה הנוב"י מקיל בדיעבד אף בכתיבה".

20 כתב במג"א (סימן לב ס"ק סו) כל דבר שהוא הלכה למשה מסיני צריך לעשותה לשמה. וכתב במ"ב (סימן לג ס"ק כג) שכל דבר שצריך בתפילין גופא לעיכובא, כמו עשיית הבית והשי"ן שלו בכל פרטיו שיהיה כדין, או תפירתו, או עשיית הקשר שלו, דכל אלו הוא הלכה למשה מסיני, אם עשאן ישראל שלא לשמן פסול.

21 משנה ברורה (ביאור הלכה סימן לב סעיף נא ד"ה יתפור). וכן נקט כהמ"ב בשו"ת אבן ישראל (ח"ח סימן ג). וכן נוהגים שלאחר שתופרים התתיורא מדביקים בדבק, לחזק הקשירה שלא יפתח.

22 כתב החזון איש (או"ח סימן יא סק"י, ובאגרות ח"א סימן קפט), שגם לאחר התפירה אין להדביק את התיתורא לבית, שגם הדיבוק לאחר התפירה מבטל את התפירה, שאין התפירה מחברת עכשיו כלום, כיון שהוא גוף אחד מבלעדי התפירה. ומש"כ המשנה ברורה לאחר התפירה, שכן היה מנהג הסופרים להדביק קודם התפירה, אבל לא שרצה להתיר את ההדבקה לאחר התפירה. אמנם כל זה לדעת המשנה ברורה, אבל עצם הדין שהדבקה פוגמת את התפירה אינו מוכרח. ולמעשה אמר שיש להחמיר (שונה הלכות סימן לב סעיף רלב).

23 שו"ת אבן ישראל (ח"ח סימן ג). אחר שנשא ונתן בדברי החזו"א, ודעתו שם כהמשנה ברורה דשפיר מותר לדבקם אחר התפירה. ובא"ד כותב ומה שטען [החזו"א] דשאני דבק שהוא עושה אותם אחד ממש, וא"כ כאן דבעינן תפור, לא נקרא שם תפור אלא כשמחבר שני דברים, ומכיון שנעשה ממש אחד אינו נקרא תפור, בזה יכול להיות שמע"כ צודק בטענתו, אבל לזה יש עצה, שעושה הבתים לא ידביק יותר משליש מקום חבורן, וא"כ רוב התפילין לא יהיו מדובקים, ולא יהיה כדבר אחד, ושפיר נשאר בו דין תפור...
תבנא לדינא דשפיר יש לנהוג כמו שכתב המשנה ברורה, לתפור מעיקרא ואח"כ לדבק, אלא שלא ידביק רק שליש מהתיתורא להתפילין, ויחלק השליש הזה בג' מקומות, ויהיה ברוב התיתורא מעשה תפירה".

לא ימוש
ספר התורה הזה
מפיך והגית בו
יומם ולילה

ובהם נהגה יומם ולילה
התאחדות אברכים
שע"י קהל יטב לב ד'סאטמאר
ווילאמסבורג
נתייסדה ע"י כ"ק מרן רבינו הקה"ט זי"ע • בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר נתן
לנו תורת אמת
וחיי עולם נטע
בתוכינו

בס"ד

לוח השיעורים

בחבורות לימוד התורה

שע"י התאחדות אברכים דקהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מסכת כתובות

דפים כח. - כט:

זמן הבחינה הבעל"ט - א' נצבים דפים יח: - כז:

מסכת מכות

דפים כ - כג

זמן הבחינה הבעל"ט - א' נצבים דפים ב - יט

שו"ע אורח חיים

סי' תרי"ט סעי' ג' - סי' תרכ"ב סעי' ג'

זמן הבחינה הבעל"ט - א' נצבים סי' תרי"א סעי' א' - סי' תרי"ט סעי' ג'

משניות מס' כתובות

מס' יבמות פרק ט"ו משנה ט'
עד מס' כתובות פרק ב' משנה ו'

ספה"ק ויואל משה

אות י"ב - אות ט"ז ד"ה ואין לומר

זמן הבחינה הבעל"ט - ב' נצבים מן התחלת המאמר - אות י"ב

פרשת
נצבים

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

תקיעת שופר בחודש אלול

תקיעת שופר

תוקעים בשופר בכל יום לאחר תפילת שחרית.

בפרקי דר' אליעזר (פמ"ו) איתא בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה רבינו עלה אלי ההרה לקבל לוחות האחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, והקב"ה נתעלה באותו שופר, לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה ע"כ, והרא"ש (סוף ר"ה) והטור (ריש סי' תקפ"א) העתיקו דבריו, והוסיפו שתוקעין כל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג' ו') "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", ובכדי לערבב את השטן ע"כ, ובב"י עמד אמאי בעינן שני דרשות לטעם התקיעות, גם משום שתקעו כשעלה למרום, וגם לתשובה ועיי"ש מה שתירץ, ובחי' מהרל"ח וכן בפרישה ביארו דצריך שני הלימודים דמשופר שתקעו במדבר היה צריך לתקוע רק בר"ח כמו שתקעו כשעלה למרום שהיה בר"ח, ובכדי לעורר לתשובה ולערבב השטן לזה תוקעים כל החודש, ובלבוש (רס"י תקפ"א) הביא סמך לדבר ונעתיק דבריו וז"ל "תקעו בחדש שופר" דמשמע שיתקעו חדש שלם, והוא כדי לעורר העם שיעשו תשובה על הראשונות, ויהיו גם חרדים על דבר ה' לעשות להבא להיותם חרדים על דברו, כי קול שופר מחריד ומעורר שנאמר "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", מלשון "וחרד על דברי" (ישעיה ס"ו,ב'), שהוא חרד לעשות מצוה יותר מבשאר ימות השנה, והטעם שמזכירין ליום הדין שנאמר "ביום ההוא יתקע בשופר גדול", ועוד כדי לערבב השטן שלא ידע מתי יום ראש השנה ויקטרג, ועוד שע"י קול השופר הוא מתערבב לפי שזוכר גם יום דינו ע"כ.

ובמנהגים ממהר"ם מרוטנבורג מובא עוד טעם, דכיון שהשטן הטעה את ישראל וגרם שעשו את העגל, לכן בר"ח אלול כשעלה לקבל לוחות אחרונות אמרו נעשה תקנה שלא יטעה אותנו עוד ונתקע כדי לערבבו, ועושים זכר לזה, ועוד טעם הביא דזהו בכדי ללמוד ולחנך במצות, כדאי' שואלין ודורשין ל' יום קודם החג, וכן העלה הגאון רבי יחיאל מיכל היבנער זצ"ל (אבד"ק ניזוב בספרו 'הדרת קודש', אות ע"ג) דענין התקיעות, ע"ד שאי' בשם האריז"ל דצריך לקרות ק"ש קטנה דקרבנות קודם התפלה, עפי"מ דקיי"ל בשו"ע (סימן ק' סעי' א') שצריכין להסדיר הדברים בפיו קודם התפלה [כמו שמבואר (יומא י"ח.) גבי עבודת כה"ג ביוה"כ דמעבירין לפניו פרים ואילים כדי שיהא רגיל ומכיר בעבודה], וזהו המנהג לתקוע בחודש אלול קודם התקיעות דר"ה כדי להתלמד ויהא רגיל ומכיר בעבודה, עיי"ש, והוסיף ע"ז הגה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זצ"ל בשם אביו הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זצ"ל, דלולי דתוקעין בחודש אלול שעי"ז מתרגלים אנו מעט לעבודה, לא הי' אפשר לתקוע בר"ה מגודל הפחד, דהאיך היו יכולים מפחד ה' לקחת השופר בר"ה ביד, וה'אבני נזר' ז"ל הוסיף בשם החידושי הרי"מ (נאות דשא ח"ג אלול) דלא רק התוקע לבד צריך להתרגל, אלא גם השומע צריך להכין את לבו, דענין התקיעות בחודש אלול הוא להכין את לב האדם, כדי שנוכל לקבל הקולות של ר"ה והוא רק הכנה לר"ה, ועפי"ז מיישב האבנ"ז הקושיא למה אין מברכין על התקיעות בחודש אלול, אמנם מאחר שהוא רק הכנה לתקיעות דר"ה כדברי החי' הרי"מ אין מברכין עליהם.

והמנהג לתקוע מיום ב' דר"ח ואילך.

בלבוש (שם) הביא דיש מתחילים לתקוע כבר מר"ח, והמ"א (סק"ב) כתב בשם כמה אחרונים דיש להתחיל לתקוע מיום ראשון דר"ח אלול, דאז הוי מ' יום שלפני יוה"כ כמו שעלה משה בהר, והביא מהמט"מ בשם מהרי"ל דהנוהגים להתחיל ביום שני טעמייהו כדי לתקוע ל' יום עם ב' ימים של ר"ה, והמ"א כתב דהטעם כמ"ש התוס' (בב"ק דף פ"ב. ד"ה כדי) בשם התנחומא

דמשה עלה ביום שני דר"ח אלול רק שעברו לאלול דהאי שתא, וא"כ אין לזזו מהמנהג להתחיל ביום שני ע"כ.

והנה ברוקח (סי' ר"ז) כתב דיש לתקוע מ' יום עד יוה"כ כיון דמשה היה מ' יום בהר, ואמר לתקוע כל יום בכדי שלא לטעות בע"ז, אולם כתב דבזה המלכות אין תוקעין כי אם עד ר"ה, ובלקוטי חבר בן חיים כתב (ח"ב ריש הל' ר"ה, ומובא בשו"ת שיח יצחק סי' רס"ד) דלכן אין תוקעים אחרי ר"ה כיון דיש בזה חשש דנראה כבל תוסיף, כיון דמעת שהגיע זמן המצוה, אם מוסיפים יש בזה משום בל תוסיף, משא"כ לפני שהגיע זמן המצוה, אזי ליכא בל תוסיף.

ויש נוהגין לתקוע סדר "תשר"ת" לחוד, ויש נוהגין לתקוע "תשר"ת תש"ת תר"ת".

במט"א (סי' תקפ"א) כתב לתקוע "תשר"ת", ובב"ח (סוס"י תקצ"ב) כתב דהיה צריך לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, כמו דמצינו דאף ביחיד התוקע בר"ה בציבור צריך לתקוע כל הסדר, בכדי שלא יבואו לטעות שיוצאים גם בסדר אחד לחוד, לכן גם התקיעות בחודש אלול צריך לתקוע כהסדר שתוקעין בר"ה, אולם הב"ח מסיים דלא נהגו כן, ובספר מנהגי פראנקפורט איתא שבכל חודש אלול נהגו לתקוע תשר"ת, תש"ת, תר"ת, ובדרכי חיים ושלום (אות תר"צ) מובא שהגה"ק ממונקאטש זי"ע נהג לתקוע כל הסדר, וכן נהג מרן רביה"ק זי"ע.

ובתשוה"נ (ח"ד סי' קל"ג) כתב והואיל ועיקר התקנה היתה בר"ח אלול, ע"כ הנהיג בקהלתו דבר"ח אלול דוקא יתקעו תשר"ת תש"ת תר"ת, שהרי יש ספק מהו תרועה, ולרמב"ם ועוד הרבה קדמונים ספיקא דאורייתא היא, וע"כ ראוי בר"ח אלול שהוא עיקר התקנה לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת כדי שתהא כהלכה, ואמנם בכל החודש סומכין על ר"ת דס"ל דבדיעבד יוצאין תמיד בתשר"ת גם מדאורייתא, וע"כ כשאינו אלא מנהג מקילינן טובא, אבל בר"ח שחיוב טפי אין להקל.

בשעת התקיעות יתעורר כל אחד לתשובה ויפשפש במעשיו.

דהרי זהו אחד מטעמי התקיעות, וכ"כ בספרי המוסר, ועי' קב הישר (פרק מ"ח).

המתפלל ביחידות

המתפלל ביחידות או במקום שאין מנין, נכון גם כן לקיים המנהג לתקוע אחר התפילה.

שו"ת שיח יצחק (שם), דהשואל (אחיו הגה"צ ר' שעפטיל אב"ד שימאני) רצה לחדש דאין צריך לתקוע ביחידות, והוא השיב דבאמת זה תלוי בטעמי התקיעה, דלטעם לזכור תקיעה שתקעו במחנה כשעלה משה להר, אזי צריך רק כשיש מנין, דמחנה אינו אלא מאה או עשרה כדמבואר בירושלמי (סופ"ק דעירובין), אולם לטעמים דהוא משום תשובה, אזי אף כשאין מנין יש לתקוע ע"כ, אולם בתשוה"נ (ח"ד סי' קל"ג) כתב דהמנהג לתקוע בחודש אלול זהו בציבור דוקא, דומיא דתקיעות דמוסף דר"ה על סדר הברכות, דהוא בציבור דוקא.

לתקוע באמצע התפילה

העומד באמצע התפילה, בין באמצע פסוד"ז ובין באמצע ברכות קרי"ש, יכול להפסיק ולתקוע בשופר לצורך ציבור שכבר סיימו התפילה, אם אין שם מי שיודע לתקוע.

בא"א (בוטשאטש, תנינא ריש סי' נ"א) כתב דמותר לתקוע אפי' באמצע ברכות קרי"ש, כיון דתקיעות לחוד אינם הפסק כלל, ואינם אלא כמי שעושה נשימות בלי שום הברה, ובלי שום אות כלל, והקול נעשה רק ע"י השופר ומידו אין כאן רק כנשימה בלי שום הברה, ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ג סי' כ"ו) כתב ג"כ להיתר מטעם אחר, דהוא כתב דבעצם התקיעה הוי הפסק, אלא דהתירו כן או משום דהוי קצת מצוה, וכמו דמצינו דבין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב לכל אדם, ה"נ דאיכא קצת מצוה, או משום כבוד הציבור, וכמו דמי שיושב בביהכ"נ ומתבייש לישב בלא טלית, לכו"ע יכול לברך עליו בין הפרקים, אלמא דהיכא דשייך כבוד או בזיון יכול להפסיק בין הפרקים, ואין לך בזיון גדול מזה שהציבור מתפללים ואין תוקעים, וזהו בזיון יותר מלישב בלא טלית, ואף שביכלתם להמתין עד שהתוקע יסיים תפילתו, זהו גופא איננו כבוד לציבור ע"כ.

והנה מה שכתב בא"א דאינו הפסק כלל, לכאו' מצינו בכמה מקומות דאפי' קול בעלמא ואפי' פחות מזה כגון רמיזה בעיניו או בידיו נחשב להפסק, כדמבואר בבאה"ט ובמשנ"ב (בסי' כ"ה ס"ק כ"ט) לגבי הפסק בין

תפילין ש"י לתש"ר, וכן כתב בשו"ת מנח"י (ח"ז סי' ט') דניגון חשיב הפסק בין המוציא לאכילה, אולם יש לחלק בין היכא שאסור להפסיק במעשה בין הברכה לעשיית המצוה או ההנאה מהחפץ שבירך עליו, להיכא שמפסיק באמצע ברכה או באמצע תפילה, דאז קיל דאז לא חשיבא מעשה כל דהו להפסק, ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' ק"ז) הביא ראיה ליסוד זה מהמג"א (סי' ח' סק"ז) דכתב דלכן הנכנס למבואות המטונפות מפסיק מלקרא וכשיוצא מהן גומר ממקום שפסק, דלא ההליכה ולא שינוי מקום חשיבי הפסק, לפי שהוא עומד באמצע הקריאה ע"כ, ולמעשה באם יש באפשרות לתקוע ע"י אחר עדיף טפי, לחוש דשמא הוי הפסק.

והנה הא דמצינו בסי' תק"צ (סע' ז' ח') דתקיעות שלא לצורך הוי הפסק באמצע סדר התקיעות, כגון שעשה תרועה באמצע תש"ת דהוי הפסק בין התקיעה לשברים, וצריך לחזור ולעשות תקיעה, ולכאו' מבואר להדיא דתקיעות נחשבים להפסק, דין זה אינו דומה להכא, דההפסק שם הוא דין מיוחד בתקיעות, דדוקא התם דיש סדר מיוחד בדיני התקיעות כדילפי' מקראי, ואם מפסיק באמצע הסדר בתקיעה אחרת, נמצא דתקע שלא כפי הסדר ולכן זה נחשב להפסק, משא"כ בשאר מקומות שאסור להפסיק, אפשר דאין זה נחשב להפסק.

תקיעה בשופר של חבירו

מותר ליטול שופר של חבירו בלא ידיעתו, לתקוע בו לצורך תקיעות של מצוה. ואם בעל השופר נמצא שם צריך לבקש ממנו רשות.

במשנ"ב (סי' תקפ"ו סק"ט) הביא בשם אחרונים דמותר לתקוע בשופר של חבירו בלא ידיעתו, דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה, ומותר לתקוע אפילו כל המאה קולות כיון דנהגו לתקוע ק' קולות, ולכאו' ה"ה דמותר לתקוע תקיעות דחודש אלול כיון שהמנהג לתקוע.

ובעצם הדין דמותר לתקוע בשופר של חבירו אפילו בכדי לצאת בו התקיעות בר"ה אף דכתיב בהו "לכם", והיה צריך ללמוד דבעי' דוקא משלכם כמו בלולב, כתב בחיי אדם (כלל קמ סע' י"ח) דיוצאין אפילו לכתחילה ומברכין עליו, אף על גב דכתיב (במדבר כ"ט א') יום תרועה יהיה לכם, ובלולב דכתיב (ויקרא כ"ג מ') ולקחתם לכם קיימא לן (סוכה מא, ב') דאין יוצאין בשאול, שאני התם דלכם קאי על ולקחתם, משמע שהלקיחה יהיה משלכם, וכן בציצית תעשה לך (דברים כ"ב, י"ב), אבל הכא קאי לכם על התרועה, ולא שייך לומר שיהיה משלכם, דאם כן הוי ליה למימר ולקחתם לכם שופר, ולכן שאול כשר.

ודוקא באותו ביהמ"ד שנמצא בו השופר, אבל להוציא מבית לבית אחר אסור בלא רשות.

עפ"י מש"כ במשנ"ב (בסי' י"ד סק"ג) לגבי טלית של חבירו דפסק המח' דמותר להשתמש בו בלא ידיעת חבירו, וכתב המשנ"ב דזהו דוקא באותו בית אבל להוציאו מביתו לביהכ"נ או איפכא אסור, דאפשר דזה הבעה"ב מקפיד עליו ואסור.

ואם יש להסתפק שמא בעה"ב מקפיד שלא יתקעו בשופר שלו [כגון מי שמקפיד במוגע הפה שלא ישתמשו בו אחרים], אז אין לתקוע בלא רשות.

אין לתקוע בשופר של חבירו בלא רשות אלא לשם מצוה ולא בכדי להתלמד. (ח"א כלל ק"מ סע' י"ח).

תקיעות בלילה

יש אומרים דאין לתקוע בלילה אפילו בכדי להתלמד.

בערוה"ש (סע' י"ב) כתב דאין לתקוע בלילה אפי' בכדי להתלמד, דאין לעשות התעוררות בלילה, והתקיעות מעוררים המידות העליונות, אולם ברמ"א (סע' א') איתא דיש מקומות שתוקעין גם בערבית, וכ"כ במט"א (סע' ז'), ויש הרוצים לומר דכוונת הרמ"א במקומות שהתפללו מעריב מבעו"י וצ"ע, וגם דבאלף למטה (סק"ח) הביא מהא"ר דבפראג נהגו לתקוע בלילה, וכתב דגם במוצ"ש תקעו במעריב, ועכ"ח דזה היה כבר בלילה, דהא ביום אסור לתקוע מחמת איסור שבת.

יצא לאור במהדורא חדשה מורחבת

הספר שיתן לך "געשמאק" בדיני הימים טובים הבעל"ט

הספר שלא ירד מעל שולחנך במשך כל ירח האיתנים

הספר שיתן בהירות לכל ת"ח, מגיד שיעור, מו"ץ

הספר שיהי' לתועלת לכל בעה"ב, אברך, בחור

מדור מיוחד

דיני ועניני שמיטה

הנוגעים לחודש תשרי

הידעת???

- האם אפשר לשלם עליה, זי"ץ-פלא"ץ, כפרות, ד' מינים, ממעות מעשר?
- האם אפשר לזמר תהלים בע"פ?
- תמצית הלכות ד' מינים הנוגעים למעשה?
- האיך לקיים "כיסוי הדם" כהלכתה בכפרות?
- באיזה אופן אפשר לברך ברכת הבשמים ביוהכ"פ שלא תהא ברכה לבטלה?
- מתי יש לישב בסוכה תחת השלא"ק בעת הגשמים?
- האיך להחזיק את האתרוג כשבודקים כשרותה?
- האם מותר לומר לקטן שילך לישון חוץ לסוכה?

פרק מיוחד בדיני אבילות בחודש תשרי

פרק מיוחד עניני חינוך במצוות חודש תשרי

יוצא לאור על ידי

הרב הגאון

רבי יחיאל מיכל אברהם פרידמאן שליט"א

דומ"ץ קהל יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מס' מכות - דף י"ג

זהירות לא לבנות מערכות שלימות בלימודו, על דיוקים שאינם מוכרחים

במשנה אלו הן הלוקין כו' גרושה וחלוצה כו', ובתוס' (ד"ה גרושה) בענין הקשיא על מה שנזכר גם חלוצה והרי רק גרושה דאורייתא וחלוצה היא רק מדרבנן, ותירצו "אגב גרושה תניא", דאגב שיטפיה בכל הש"ס ששניהם נכתבים יחד גם כאן הם הובאו יחד. מתאמרא משמיה דגדול אחד אשר כשרצה ללמד לתלמידיו דרכי הלימוד עמד על דברי התוס' האלו ואמר: **"באמת זה קשה מאד, איך אפשר לומר בזה לאו דווקא, אבל עכ"פ כך כתבו התוס'. וא"כ למדנו בדרך אגב איך לומדים, גם אם רואים דבר תמוה אין לנסות לחתור בכל מחיר ולבנות "מערכות" ליישב הענין שלא בדרך הישרה. כמובן שהכל לפני הענין, אבל עכ"פ יש להשכיל מתירוץ התוס' שלא לעשות ענין מכל דבר".**

מס' מכות - דף י"ז

דברי רשב"י קיימים בחלק הסוד שבהם אף במקום דאית להו פירכא בצד הנגלה

דילידא אימיה כר' שמעון תילד ואי לא לא תילד ואע"ג דאית להו פירכא. כתב בזה הרה"ק ממונקאטש זללה"ה (שער יששכר ח"א ע' צ"ג) הנה למה ארז"ל זה רק ברשב"י (שהוא סתם ר' שמעון). וי"ל שכיון שרשב"י הגיד כל הלכותיו ואמריו גם בהלכות העמוקות והפשוטות טובא גניז בגויי בסודות ויחודים נוראים הגבוה למעלה עד אין חקר, וכנודע מהרמ"ע מפאנו זצ"ל (במאמר שברי לוחות בד"ה ברם סדורא דגמרא) במה דמצינו כ"פ בש"ס שתק רב, היינו להיות רב הוא ר' אבא שכתב הזה"ק בשם רשב"י, והי' לו טעם עפ"י סוד שלא ניתן לגלות בנגלות ההלכה, ע"כ שתיק רב מלהשיב, אבל בקרבו ידע טעמו ונימוקו עפ"י סוד ע"ש ובכמה ספרים וגם בדברינו בזה.

ולפי"ז אם שכל מימרות ודברי התנאים ואמוראים גם בנגלות ההלכה ואגדה הם מלאים יחודים וסודות כנודע, עכ"ז רשב"י עלה על כולנה בחלק הסוד כנודע לכל ועל כן דבריו בהלכה גם במקום דאית לי' פירכא מ"מ שרירים וקיימים הם בעולם הנסתר וחלק הסוד, ואם בדברי התלמיד הוא רב (ר' אבא) כן כנז' כ"ש דברי הרב רשב"י עצמו. וזהו שאמרו רז"ל בש"ס לקשור עטרה לראש צדיק רשב"י דלא הוי' כותי' וכדרי' (וכמבואר בזוה"ק) והוא אין ערוך, והמליצו זה ברשב"י 'דילידא אמי' כותי' תילד וכו' **ואע"ג דאית להו פירכא**', לפעמים לענייננו בנגלה גם שם המה עפ"י סוד דבריו אמתיים ולא מופרכים.

וי"ל שרמזו בלשון דילידא אמ"י ע"ש הכתוב כי א"ם לבינה תקרא היא התורה שבע"פ שנקרא אם, אל תטוש תורת אמ"ך כשארז"ל (מדרש משלי א'), והוא החידושין דאורייתא שמחדשים בתורה שבע"פ נקרא תולדות כנודע שלא יהי' בחי' עקר בלתי מוליד גם

מס' כתובות:

דף כ"ח

איך קיבל אליעזר תורת אברהם, הא אסור לאדם שילמד את עבדו תורה

אסור לאדם שילמד את עבדו תורה, פי' הגה"ק בעל פתחא זוטא זצ"ל (בית פנחס י"א) על הפסוק 'ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר', פירש"י דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים עכ"ל, והנה תיבת "דולה" משמע שמעצמו שאב תורה מבארו של רבו, ויומתק עפ"י דמבואר בש"ס כתובות דף כ"ח דאסור לאדם שילמד את עבדו תורה, א"כ לא הי' יכול אאע"ה ללמד את עבדו תורה, אולם מסיק שם הגמרא ד'איקרי עבד מדעתו', היינו שאם מעצמו לומד מותר, **א"כ שפיר מדוקדק לשון "דולה" היינו שאליעזר מעצמו הי' שואב תורת רבו.**

דף כ"ט

כשבא לאדם התעוררות במחשבתו צריך מיד להכניסו בעבודה, כי בלאו הכי במשך הזמן ישתכח ממנו

כסף ישקול כמהר הבתולות, בדרך רמז נעלה על דרך העבודה ביאר בספה"ק דגל מחנה אפרים בפר' משפטים את כל המקרא הזה וזל"ק שם: כי יפתה איש בתולה

בד"ת, **וע"כ הזהירו דילידא אמי'** (שמחדש חידושים שהוא התורה שבע"פ בחי' אם נז) **כותי' דר"ש תילד שנחדש חידושים בנגלה שיהי' בהם רמוז גם בנסתרות שגילה רשב"י שאז גם הם מופרכים בפשט עכ"פ יהיו אמתיים בסודן כנז'. ואי לא לא תילד שלא יאמרו דברים פשוטים בנגלות בלבד שהם בחי' פר"ד בלי סוד מפרד"ס רק בהם יהי' ג"כ טובא גניז בגוויי' כנודע בספרים הקדושים.** [ועיי"ש שביאר דבמקום שאין הלכה כמותו היינו בבחי' לא ירדו חבריו לסוף דעתו]

מס' מכות - דף י"ט

התקדשות בתחילת השנה וראשית החיים משפיע על כל השנה וכל החיים

קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. פי' בספה"ק דברי ישראל פר' תרומה : י"ל ע"פ הנודע מספרים הקדושים ומאאמו"ר זצוק"ל בביאור יותר 'קדש לי כל בכור' לקדש כל הראשית וההתחלה ראשית היום, ראשית השנה, והימי בחרות וכו', וממילא הכל בתר רישא גרירה עיי"ש בדברנו עה"פ בראשית. וזה"פ **'קדושה ראשונה' שמקדש א"ע בימי הבחרות והראשית כאמור. 'קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא'. קדושתה חזק שפועל לשעתה ולהלאה מכאן ואילך לעתיד לבוא ולכל ימיו כי העיקר היא היסוד וד"ל.**

<<<

אשר לא אורשה ושכב עמה וגו'. יובן כי המחשבה אשר עדיין לא בא במעשה או בדיבור נקרא בתולה ולפעמים בא לאדם שמחשב מחשבה טובה ומתדבק בקודשא בריך הוא ובקל היא מתבטלת ונשכחת ממנו מחמת שלא הביא אותה בדיבור או במעשה, וזהו נרמז בפסוק זה דכאשר ירחיב לו הש"י מחשבה, אך 'אשר לא אורשה' היא הדיבור מלשון ארשת שפתים, **זאת עצת התורה שלא תפרח ממנו מהר ימהרנה לו לאשה פירוש יביא אותה בדיבור או במעשה ולא תתבטל ואז יהיה לו לאשה לנשמה,** ואם מאן ימאן כפל לשון פירוש ואם לא יהיה מאת אביה הוא הקב"ה לתתה לו בעובדא כדי שיהיה לו לאשה והטעם שאינו רוצה מפני שאתה לא רצית ממש באיזה מחשבה קטנה אשר כמעט לא נתפש לחשב וזהו ואם מאן אתה באיזה פניה אזי ימאן אביה גם כן אז תקנה לזה **כסף ישקול, היינו תכסוף ותתאוה מאד מתי תבא שוב במחשבתך כדי לקיים אותה וזהו כסף ישקול תקח המדריגה של תאוה כמוהר הבתולות במהירות מחשבתך ואז תתן אביה לך לאשה והבן:**

לזכות הילד מרדכי אהרן בן ריזל דבורה
לרפואה שלימה

לטובת נשמת

הגה"ק רבי משה ארי' פריינד זצ"ל

בן הגה"ק רבי ישראל זצ"ל

גאב"ד ירושלים ת"ו - בעל "עטרת יהושע"

נלב"ע כ' אלול

הונצח ע"י תלמידיו החשובים שיחיו

א' נצבים - א' סליחות

יום הבהירה

לימוד על סדר הש"ס מחיל אל חיל

מסכת כתובות

מן דף י"ח ע"ב - עד דף כ"ז ע"ב

לימוד על סדר הש"ס מחיל אל חיל

מסכת מכות

מהתחלת המסכתא - עד דף י"ט ע"ב

חזרת החודש: מסכת סנהדרין צז. - קיג:
חזרת הש"ס: מסכת יומא ל. - מו:
מונח בקופסא: מס' מועד קטן מן דף יד - חגיגה - יבמות כא:

לימוד הלכות פסוקות בכל יום

הלכות יוה"כ

מן סימן תרי"א סעיף א' - עד סימן תרי"ט סעיף ג'

להגות במורשת מרן רביה"ק זי"ע בעיקרי האמונה

מאמר
ישוב ארץ ישראל

מן התחלת המאמר - עד אות י"ב

בבית המדרש הגדול
משעה 7:30 עד 9:00 בערב

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו - הזורעים בדמעה ברנה יקצורו!

כ"א אלול

הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע

בעמח"ס יערות דבש, ועוד

יניק וחכים

נולד לאביו רבי נתן נטע מצאצאי בעל מגלה עמוקות שהי' מכהן בעיר אייבשיץ אשר במדינת מעהרין ועל שמה נקרא שם המשפחה של רבי יונתן ובניו אחריו.

בקטנותו יצא לו מוניטין לחכמתו ופקחותו והרבה מסופר על שנינותו בהיותו רך בשנים שידע לענות תשובה חדה לכל מי שנכנס עמו לויכוח, כשהי' כבן ארבע ידע בעל פה את ספר בראשית וסדר התפילה הי' שגור על פיו, ומספר שפעם בשובו מהתלמוד תורה התנפל עליו גוי ברחוב והכה אותו, הילד שלא הי' יכול להיאבק אותו כמובן הוציא כמה פרוטות מכיסו ונתנו להגוי, ולפליאתו אמר לו הילד שבזה היום מנהג היהודים דמי שמקבל מכות מגוי צריך ליתן לו כל כספו אשר יש לו, הלך הגוי ופגש ביהודי עשיר ונתן לו מכה הגונה והמתין לקבל ממנו מטבע גדולה והלה הזעיק את השוטרים ואסרו אותו, ואמר להם הגוי כי ילד יהודי אמר לו דבזה היום משלמים היהודים למי שנותן להם מכות ועל כן הלך להכות את העשיר הזה, וכאשר הביאו את הילד לפני השוטרים אמר להם דכיון שלא הי' יכול להתגונן מפני הגוי הזה הפיל אותו בפח יקשים.

בצל רבותיו

כשנפטר עליו אביו בצעירותו הלך ללמוד אצל בעל פנים מאירות בעיר פרוסניץ, ואז התנכר הנער בכשרונותיו שהי' לו זכרון חזק והי' חריף גדול ושקדנותו לא ידעה גבול והספיק אף ללמוד תורה הנסתר וכתבי האר"י ואף ידע בחכמת התכונה ומדע וגם ידע כמה מלשונות העמים, ובהיותו בן י"ח שנים נתקבל כרב בקהילת יונגבונצלוי אשר בבוהמי, זמן קצר אח"כ עזב רבנותו ועבר לפראג שם קיבל תורה מחותנו זקינו רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא ובעל שו"ת מעיל צדקה ובעל קרבן נתנאל, בשנת תע"ג נסע להאמבורג ליזוק מים על ידי אבי חמותו רבי מדרכי כהן ככותב בהקדמתו לספרו כרתי ופלתי: העיר אשר בשנת תע"ג ותע"ד שכנתי בה בבית חמי זקיני הקצין הנדיב המפורסם כמהר"ר מדרכי כהן ז"ל הוא הגבר אשר הקים עולו של תורה וכו' ואז קניתי שלימות התורה.

על כס הרבנות

בסוף שנת תע"ד נתמנה למגיד מישרים וריש מתיבתא בעיר פראג ושם הרביץ תורה לאלפי תלמידים, ומאז לא פסקה ממנו ישיבה ולא חדל להרביץ תורה עד סוף ימיו, וגם הי' מגיד ובעל דרשן להמון עם שהי' אומר להם תוכחת מוסר בהתעוררות גדולה עד שבכו בכי רב, והעיד עליו הנודע ביהודה ז"ל: ורבים השיב מעון בתוכחתו ומי בדור כמותו להוכיח יודע וכאשר סיפרו לי אנשי אמת כי ברוח פיו ימאס רשע, וכשנסתלק רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג בשנת תצ"ז נתמנה על מקומו כאב"ד, בשנת תק"א עבר לעיר מיץ שם מילא מקומו של הפני יהושע שעבר לפראנקפורט דמיין וגם שם החזיק בישיבה גדולה, וכשהי' במיץ נתקבל לרב בפיורדא ולא הניחוהו אנשי מיץ לילך מעירם לפיורדא מרוב אהבתם והערצתם אליו.

ימי ההילולא

כ' אלול

- **רבי יצחק רובין מראחוב** ב"ר אלימלך מסוקולוב - תרל"ד
- **רבי משה ארי' פריינד** ב"ר ישראל (עטרת יהושע) **גאב"ד ירושלים-תשנ"ו**

כ"א אלול

- **רבי יונתן אייבשיץ** ב"ר נתן נטע (יערות דבש) - תקכ"ד
- **רבי דוב בעריש מאלעסק** ב"ר שלמה לוצקער - תר"י

כ"ב אלול

- **רבי יעקב** ב"ר משה מולין, (מהרי"ל) - קפ"ז
- **רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל** ב"ר משולם זושא - תרס"ג
- **רבי ישכר בערצי** ב"ר מרדכי מנדבורנא - תרס"ו

כ"ג אלול

- **רבי אורי מסטרעליסק** ב"ר פנחס תקפ"ו

כ"ד אלול

- **רבי יוסף משה מזלאזיץ** ב"ר אלקנה (ברית אברם) - תקע"ה
- **רבי יוסף** ב"ר משה (מנחת חינוך) - תרל"ד
- **רבי אברהם יוסף** ב"ר ארי' יודא לייבוש אדמו"ר מזשליזין - תרע"ח
- **רבי ישראל מאיר** ב"ר ארי' זאב הכהן מראדין (חפץ חיים) - תרצ"ג

או"ה למושב לו

בשנת תק"י הוזמן לשבת על כס הרבנות אה"ו (אלטונא, האמבורג, וונדסבק) ובא לשם עם ישיבתו הגדולה ממין אשר התלמידים כולם הפליגו בגודל מעלת רבם, שם נתעורר עליו מחלוקת גדולה מהגאון היעב"ץ אשר הי' דר שם אודות קמיע שנתן למסוכנת, וחשבו שיש בו רמז מאמונת הכת שבתי צבי שר"י והבערה ללהב יצאת בכל מחנה ישראל, ורבי יהונתן לא ענה דבר בגודל ענוותנותו דבר רק הוציא ספר התנצלות בשם לוחות עדות שבו אסף מכתבי הרבנים המעידים על צדקתו כמו שכותב בהקדמתו לס' כרתי ופלתי הנ"ל וז"ל: ורבים לוחמים לי מרום בחרבות שבפיהם, קב חרובין יוציאו עתק מפיהם להדיחני כצל בנטותו, בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה חרמים.. אם אמרתי מטה רגלי חסדך ד' יסעדני ונצבה אלומתי וגם קמה כי ת"ל רבים הי' עמדי.. ואין צריך להאריך עוד כי כבר אמורה עם הספר נקרא שמו לוחות העדות אשר כתבים שבו יתנו עדותן ויצטדקו..

פה ומליץ

עם גודל יגיעתו בתורה ועבודת השם הי' עוסק בצרכו ציבור לבטל מעליהם הגזירות שגזרו עליהם הגוים הנוצרים, והי' ברוב חכמתו משיב להם השערה כשהיו מתווכחים עמו באמונת ודת הישראלי כפי שכותב בהקדמתו לספרו הנ"ל ז"ל: כי יגעתי בכל כחי תמיד ותדד שנתי מעיני ולילה כיום יאיר לי לגירסא, ועשיתי חיל באפרתה ותהי' לי הלילה למחשבה מחשבה מועלת לדברי תורה, והיום למשמר נכנס ויוצא בחדרי השרים וכהני מלומדי נוצרים יר"ה להתווכח עמם, בשל תורתינו אשר צחקו עלי שרים מכמה דברים אשר יחפאו עלינו ושמו עלינו עלילות דברים, ואני הייתי כמליץ מוציא לאור תעלומה לברר דברי קדמונים ז"ל כשחר יכון מוצאו, עד שת"ל יתברך חכמתו עמדה לי ומצאתי חן שהרשני להדפיס ספרי התלמוד מה שלא הי' מאז ומקדם.. (כי הנוצרים אסרו לדפוס את הש"ס). מסופר שפעם בהתווכח עם כומר אחד וגדר מפסיק ביניהם וראה הכומר כי לא יכול לו נתמלא עליו חימה ושאל את רבי יונתן מה ההבדל בין יהודי לדבר אחר, רבי יונתן השיב לו מיד הגדר הזה שבינינו זה המבדיל וילך לו הכומר אבל וחפוי ראש.

ימי ההילולא

כ"ה אלול

- **התנא האלוקי רבי אלעזר ב"ר שמעון בן יוחאי ג"א - תתס"ג**
- **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ב"ר יצחק מדראהביטש - תקמ"א**
- **רבי דוד מקשאנוב ב"ר חיים מצאנז - תרנ"ג**

כ"ו אלול

- **רבי אהרן ב"ר ברוך מרדכי מקוידנוב - תרנ"ז**
- **רבי עמרם בלום ב"ר יצחק יעקב (בית שערים) - תרס"ז**
- **רבי צבי הירש ב"ר פנחס (מחנה לוי) - תקע"ח**

כ"ז אלול

- **רבי יצחק ב"ר רבי יעקב חיות אב"ד סקאליא (זרע יצחק) - תפ"ז**
- **רבי שמואל אבא ב"ר זעליג זיכלין - תרל"ט**
- **רבי נתן ב"ר יעקב שמשון אדלער - תק"ס**
- **רבי יעקב ארי' שפירא מקאוולע ב"ר מרדכי נעשכיזער - תקצ"ז**
- **רבי שלום רוקח ב"ר אלעזר (השר שלום) מבעלזא - תרט"ז**

ועוד מסופר שפעם שאל אותו כומר אחד כי יביא ראי' מהתורה נגד אמונת משיחם (יש"ו ימ"ש) והשיב לו דכתיב (דברים י"ג ז') כי יסיתך אחיך בן אמך וגו' נלך ונעבדה אלוקים אחרים, והם טוענים שלא הי' לאותו האיש אב והרי הוא רק בן אמך.

איש מופת

ידוע כי הרבי רבי יונתן הי' פועל ישועות בקרב הארץ ויצא טבעו למרחוק שהוא איש אלוקים קדוש וסיפרו עליו נפלאות ומופתים גדולים, והי' נותן קמיעות לחולים וכדו' ופועל בהם ישועות, ומסופר דבהיותו עוד בעיר מיץ הי' לו ויכוח עם גלח, וכשראה הכומר שאין לו מה לענות לרבי יונתן נתקצף הכומר ולקח קנה השריפה להרגו, אבל פתאום נתאלם ידו ונתקשה ולא הי' יכול לזוזו, ורק כשביקש מחילה מרבי יונתן אז נעתר אליו, ושוב הי' יכול להשתמש בידו כאחד האדם.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

הרבי ר' יונתן נפטר ביום כ"א אלול שנת תקכ"ד וקשרו עליו מספד רב, הנודע ביהודה בהספידו עליו אמר, דכשם שאי אפשר להכחיש השמש בצהרים, כך אי אפשר להכחיש את עוצם גדולת תורתו ומדותיו הטובות.

על מצבתו חרות על פי צוואתו בזה"ל: **יראו כל עובר החרות על הלוחות. ה'איש אשר עמד לנס והי' כשושן פורחת. ו'שב אל עפר ומראהו מאיש נשחת. נ'א שימו על לבבכם ושובו בתשובה ניצחת. ת'פלה תרבו בעדו לאלוקי הרוחות. נ'פשו אליו יאסוף ובל תהי' נידחת. ז'כות מעשיכם יגינו כי נפשות ישראל אחת. ל'מדו מוסר לשנוא כבוד ומגדולה תהי' נפשכם בורחת.**

מורשתו הרוחנית

ס' כרתי ופלתי על טור יו"ד אשר נדפס בחייו (והשאר נדפסו אחר מותו), ס' אורים ותומים על שו"ע חושן משפט, ס' בני אהובה על רמב"ם הלכות אישות וגירושין, ס' יערות דבש ב"ח דרשות עה"ת, ס' אהבת יונתן על ההפטרות, ועוד הרבה ספרים נדפסו מחידושיו בתורה.

כ"ב אלול

הגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע

צור קודש

נולד כ"ט כסלו שנת ת"ר בחצר הקודש של זקינו הרה"ק מטשערקאס זי"ע שהתגורר אז בהארניסטייפל שברוסיא, לאביו הרה"צ משולם זוסיא אויערבאך בן הגה"ק ר' יחיאל מיכל מקירמא בן רבי צבי מנחם מנדל בנו של הרבי ר' זושא מאניפולי, זי"ע, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת שטרנא רחל ע"ה בתו של הגה"ק ר' יעקב ישראל זי"ע מטשערקאס בנו של המגיד הק' ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, ונקרא שמו בישראל ע"ש ב' זקיניו המגיד הק' מטשערנאביל זי"ע והרה"ק דובער מליבאוויטש זי"ע (זקינו ר' יעקב ישראל הי' חתנו).

במעלליו יתנכר נער

בהיותו בן שש שנים התייתם מאמו, אביו ר' משולם זושא התחתן שנית עם אחותה, אך גם היא נפטרה בדמי ימיה, ואח"כ נשא בשלישית את בתו של הרה"ק ר' חיים מקאסאב זי"ע ועבר להתגורר אצלו במדינת גאליציא, והוכתר לימים כרב ואב"ד טולמיטש, ואילו הרה"ק רמ"ד נשאר עם ב' אחיותיו אצל זקינם הקדוש מטשערקאס שהתגורר אז בהארניסטייפל, ועל חיקו נתגדל, זקינו אהב אותו מאד מאד וגם הוא נפשו קשורה בנפשו, ולימים אף נקרא בשם משפחתו של זקינו "טוערסקי", מגיל רך ביותר כבר נראו בו סימני טהרה, הי' לו חשק גדול ללמוד תורה, ולמד תורה בהתמדה גדולה, וגם כשרונותיו עזר לו הרבה לעלות מעלה מעלה עד שיצאו שמו ל"עילוי", כשמלאו לו עשר שנים כבר ידע כמה מסכתות בעל פה, זקינו הק' הביא מעיר אחרת מלמד תלמוד חכם גדול כי לא מצא בעירו מלמד שיוכל ללמוד עם הילד העילוי, אבל תוך זמן קצר ראה גם המלמד הזאת שגם הוא אין כדאי ללמוד, זה הי' כשכמה ימים לפני יום ה"יארצייט" של אמו אמר הילד שברצונו לסיים מסכת ביא"ץ לעילוי נשמתה, וכעבור ימים ספורים בא אל מלמדו ואמר לו שכבר סיים מסכת סוכה, המלמד התפלא מאד שבתוך זמן קצר יוכל לסיים מסכת שלימה חשב כי בוודאי לא למד את זה כ"כ טוב, אמר בלבו לבחון את הילד, שאל את הילד כמה פעמים נזכר השם "רבא" במסכת זו, הרהר הילד כמה רגעים ולבסוף נקב מספר הפעמים בדיוק, המלמד יצא מהתפלאות ונכנס לזקנו וסיפר לו העובדא ואמר לו שגם לו לא צריך הילד. וכחכמתו כן יראתו שקדמה ליראתו בכל הליכותיו והנהגותיו התנהג ביראת שמים מרובים, ובעודו נער בן י"א שנה התעורר כל לילה בחצות וערך תיקון חצות כמה שעות בבכיה רבה.

האיש מקדש

שמו הטוב הלך למרחוק, ובהיותו רק בן י"ג שנה בחר בו הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שגר במדינת גאליציא, כחתן לבתו מרת רייצא ע"ה, ביום הבר מצוה שלו נכתב ה"תנאים" בהיכלו של הסבא קדישא הרה"ק מטשערקאס זי"ע, הרה"ק מצאנז שלח שליח מיוחד מצאנז לרוסיא כבא-כוחו לגמור השידוך, מסופר ששאלו את הרה"ק מצאנז איך הוא מתקשר בקשרי שידוכין מבלי ראות את החתן, ענה הד"ח כי הוא עצמו נבחר להיות חתנו להגאון מלייפניק (בעל הברוך טעם) מבלי שחמיו יראה אותו, אמנם – סיים הד"ח – מרחוק יודע אני שהחתן לומד תורה לשמה ומאיר כשמש בצהרים, (ולפלא זה אמר עליו הרה"ק מצאנז בהיותו רק בן י"ג שנה, הכ') את מועד החתונה הוקבע לאחר שנתיים שנים כשהחתן והכלה יהיו בני ט"ו שנה, החתונה התקיימה ברוב עם בעיר הוסיאטן, השוכנת על הגבול שבין אוסטריא ורוסיא, החתונה הגדולה הזאת הי' מהחתונות הגדולות בקרב ישראל שבה השתתפו אלפי חסידים כיון שגדולי וצדיקי הדור היו מסובים שם, מסופר כאשר ירד החתן לטבול במקוה לפני החופה עמד הרה"ק מצאנז ואמר בהתפעלות כהאי לישנה: טבילה נאה כזאת עוד לא ראיתי מעולם", אחרי שחלפו שבעת ימי המשתה ביקש הרה"ק מצאנז שהזוג יבואו אצלו לסמוך על שלחנו, אבל הרה"ק מטשערקאס אמר שקשה עליו פרידתו של נכדו ע"כ רוצה שישארו אצלו, וכן הוה, ושבו יחד עם הרה"ק מטשערקאס להארניסטייפל ובעיר הזאת ישבו כמעט כל ימי חייהם ושם הקימו את דורם ישרים ומבורכים, כולם זרע ברך ה', הבנים חכמי תורה וצדיקי אמת, והבנות חכמניות וצדקניות שניישאו לגדולי ישראל, אחד מלוקחי בנותיו הי' גיסו בן חותנו ה"ה הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע. – ושם ליד זקנו השלים עצמו אחרי נשואיו בתורה ועבודה ביתר שאת וביתר עז בקדושה ובטהרה, וברוב יגיעה ימים כלילות, עד כשמלאו לו י"ח שנה כבר הי' בקי בש"ס ופוסקים כאחד הגדולים, והתחילו בעלי הוראה להשכים על פתחו לשמוע ממנו פסקו להלכה, באותו הזמן חיבר את ספרו המצוין "חיבור לטהרה", וחיבור את הספר כפי שכותב בהקדמה וז"ל: על אשר אמרו חז"ל אשרי מי שלומד תורה בטהרה, ומי יערב לבו לאמור טהור אנכי מעון ונגע, אמרתי אזכה עכ"פ להיות לומד בעניני טהרה, מסופר שכשהראה את הכת"י לחמיו בעל הדברי חיים העמיק הד"ח בו ואמר שנכתב כהלכה הן בנגלה והן בנסתר, שנתיים אחרי חתונתו, עקר זקינו מטשערקאס את מגוריו מהארניסטייפל ועבר לגור בטשערקאס, וגם ר"מ הלך עמו לשם, והמשיך להתעלות במעלות התורה, שם למד בחברותא יחד עם הרה"ק ר' נפתלי האלבערשטאם זצ"ל בעל מחב"ס "אילה שלוחה", בנו בכורו של הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא זי"ע.

אין מלכות נוגעת בחברתה

כשעזב הרה"ק מטשערקאס את הארניסטייפל חברו עליו יהודי הארניסטייפל בהפצרות ובתחנונים שלא יעזבם, כי הוא הודם וזיום והדרם, ומה עוד שעל ידי זה ייבש מעין פרנסתם בצאתו, שחלק גדול מפרנסתם זה עשרות שנים הוא ע"י אורחים חסידים שבאו לחסות בצל כנפיו, אבל הרה"ק

מטשערקאס לא שינה דעתו אלא אמר להם: הנני מבטיח לכם שהארניסטייפל לא תבוש ולא תכלם, ולא פירש הדבר, בשנת תרכ"ג, כאשר נחלה הרה"ק מטשערקאס והי' נחלש מיום ליום, ונכדו החביב ר"מ לא מש ממטתו יומם ולילה, יום אחד אמר הרה"ק מטשערקאס לנכדו, הרופאים שוא ידברו, אין אני חולה, דע לך בני שמקור כל חולה היא מפגימת רוחנית, כאשר פוגמים באבר רוחני אז נחלה אבר גשמי, התבוננתי במה פגמתי, ומצאתי שפגמתי שלאחרונה הי' לי הרבה טרדות ולא יכולתי ללמוד הרבה תורת הנגלה, לכן אני מקבל על עצמי ללמוד בכל יום ח"י פרקים משניות בכל יום, וכשאמר מלים אלו מיד התאושש מחליו, ופנה שנית לנכדו ואמר לו: אולם מעתה עלינו להיפרד איש מעל רעהו, צא להארניסטייפל, הגיעה שעתך למלוך, ר"מ התחיל לשכנע את זקנו שיחזור בו, עודני רך בשנים ואיככה אוכל ליטול המשרה, אבל הרה"ק מטשערקאס עמד בדעתו ואמר לו: שעתך הגיעה, וכבר אמרו חז"ל אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא, אם יש את נפשך שאחיה עוד בהכרח עלינו להיפרד, ואלקים אשר התהלכו אבותי לפניו יהי' עמך בכל אשר תפנה, וכך הוה, שר"מ יצא למלוך בהארניסטייפל, להיות רבי לחסידים, והוא אברך בן עשרים ושלש שנים בלבד, הרה"ק מטשערקאס המשיך לנהוג את העדה בטשעראקאס עוד שבע עשרה שנים, הסבא והנכד המשיכו להיות מקושרים אהדדי בקשר אמיץ אף בשנים הבאות, ואהבה נפלאה שוררת ביניהם מבלי שתיגע מלכות בחברתה, ור"מ הי' נוסע גם לפעמים להסתופף בצל קדושת זקינו.

רבן של ישראל

כיון שעלה לגדולה צלחה עליו רוח ה' למרות גילו הצעיר נתבצר לו מעמד רם ונשא ביהדות אוקראינה, אלפי חסידים נשאו עליו עיניהם, ועד מהרה הגיעה השפעתו למרחקים ומצודתו היתה פרושה על פני עשרות ישובים וקהלות ישראל, עינו היתה פקוחה על כל המתרחש בחיי הציבור, ביתו נעשה תל תלפיות אנשי תורה ובעלי הוראה מוצי"ם ושובי"ם מעשרות קהלות קודש פנו אליו לבקש הכרעותיו בהלכה, אפ' מבית הדין הגדול שבירושלים הופנו אליו עם שאלה (עיין בשו"ת "עמק שאלה" סימן ס"ג) גם שאר גאוני ישראל סמכו על פסקיו והעריצו גדולתו בתורה כחד מקמאי, אף גדולי חסידות ובמיוחד דודיו לבית טשערנאביל הפליגו מאד בשבחו, הרה"ק ר' דוד'ל מטאלנא זי"ע הי' אומר אל רבי מאטעלע צריכים לנסוע לא רק חסידים, כי גם אדמורי"ם, צעירים וישישים, הישישים יתביישו מפניו, והצעירים ילמדו ממנו, וכמו"כ המוני עם האמינו באמונה שלימה בכח קדושתו, והיו צובאים תמיד על פתחו לבקש ממנו ברכותיו להוושע בזכות תפילתו הזכה, וידוע שלא הניח לעשות בביתו שעות קבלה, רק בכל עת שבא אליו יהודי עם "קויטל" הי' סוגר את הספר שהי' לומד ומקבלו בסבר פנים יפות לעזור ליהודי בעת צרתו. גולת הכותרת של קדושתו היתה מדת החסד שבו, בהיותו פטרונם ואביהם של נדכאים ואביונים, דיינו במה שמסופר כי אחותו הצדקנית הרבנית מלובלין ע"ה התרעמה בפניו כי בביתו שוררת דחקות נוראה, ענה לה, וכי מה דעתך נקרא רבי, רבי אינו אלא גבאי צדקה, לוקח מזה ונותן ליזה, אם הוא בעצמו נצרך רשאי אף הוא להנות מכספים אלו, אבל אם יקח הכל לעצמו אין להקב"ה צורך בו.

צדיק גוזר

את המדריגה של ותגזר אומר ויקם לך הי' לו כבר מגיל צעיר מאד, סיפר רבינו בעל ברל משה ז"ל שפ"א בא אל ביתו של הרה"ק מטשערקאס כשלא הי' בביתו אדם אחד לבקש ישועה שעומד לפניו משפט קשה מטעם הממשלה על שהערים את הממשלה במשקלותיו שלא הי' כפי מדת משקלם, דהיינו שמדת משקלם הי' פחות ממה שהי' צריך לשקול ובא לבקש ברכה מאת הרה"ק מטשערקאס, והיות שלא הי' בביתו נכנס אל ר"מ שהי' אז ילד בן שבע שנים, ושטח לפניו את לבו, ר"מ שהי' ילד אמר לו מה אני יכול לעזור לך, אבל הוא התחיל לבכות שזה ענין של פקוח נפש והוא מוכרח לעזור לו, ר"מ נתמלא רחמים עליו, ולקח פתקא וכתב עליו איזה תיבות, ונתן לאיש, ואמר לו שכשיהי' לו המשפט ויקחו את משקלותיו לשקלם לראות אם הם מכוונים, יזרוק את הפקתא על המשקל, וכן עשה האיש וניצל, ובא בחזרה לטשערקאס, וסיפר להרה"ק מטשערקאס מה שהי' לו, קרא הרה"ק מטשערקאס את נכדו ושאלו מה כתב על הפתק אמר לו שכתב עליו שמו מרדכי דוב בן ר' משולם זושא, ושאלו זקנו על פשר הדבר ענה לו היהודי בא אליו ושטח לפניו את מרת נפשו וביקש ממנו שאני יעזור אותו, אמרתי לו לעשות כך, והקב"ה עזר, אמר לו זקנו יותר אל יעשה דברים כאלה, – אבל עם קבלת הנהגתו נהג נשיאותו ברמה חסידים ומעריצים השגיבו פלאים את מופתיו, כמעט כל מי שנזדמן אי–פעם למחיצתו הי' יכול להיווכח ששרתה עליו רוח הקודש עצותיו וברכותיו מתקיימות, סגלותיו וקמיעותיו מועילות, תפילותיו נשמעות, חותנו הרה"ק מצאנז זי"ע העריץ את חתנו מאד, והי' מדבר עמו בלשון רבים "איהר", שלח אליו הרבה פעמים אנשים שבאו אצלו עם "קוויטלעך", באמרו "יודע אני בר' מאטעלע חתננו שתפלתו בוקעת רקיעים", פ"א בא אל הד"ח אחת מבנותיו שיתפלל בעדה שתיפקד בזש"ק, אמר לה שתפנה אל ר"מ לפי שהוא בתפלתו הזכה בודאי יפעול ישועה, שמעה הבת לקול אביה וערכה אגרת לר"מ ובקשתה בתוכה, והד"ח כתב בצידו השנית בזה"ל: אנא למלא בקשת בתי תחי', ואבקשו גם להתפלל עבורי, כי חולה אנכי, חותנכם חיים בן מרים, פ"א אמר הד"ח לבנו הרה"ק ר' דוד מקשאנוב זי"ע "הידעת, לרבי מאטעלע יש דעה בשמים".

אשכבתי' דרבי

בתרנ"ח קרא פ"א לבניו ואמר להם אמש ראיתי את דודי ר' דוד'ל מטאלנא בחלום, ואמר לי כי שמע כרוז בשמים שצריכים שמה לשני ר' מאטעלעך, אלא שהפציר בעדי להחיותני עוד חמש שנים, באשר כאן עלי אדמות צריכים לי

יותר, באותו זמן הי' מצב בריאותו הולך ופוחת, אבל לא שינה כמעט מסדר יומו, למד הלאה במסירות נפש את התורה הקדושה, בשנתו האחרונה כשנכסו בניו לדבר עמו בענין הדפסת ספר תשובותיו "עמק שאלה" פתח ואמר להם הצדק אתכם זקינכם ה"דברי חיים" גם הדפיס את ספרו בשנה האחרונה, בכל שנה הי' נוהג לנסוע ליומא דהילולא של זקינו שחל ביום י"ג אלול לטשערקאס להשתטח על קברו של זקינו, וכמנהג בית טשערנאביל חלץ נעליו בפתח האהל, וכשסיים תפלתו חפש את נעליו ולא מצאם, באותו רגע נשתנו פניו, ומקורביו הבינו שיומו קרב, במוצאי שבת ישב אל שלחנו לכתוב תשובה בדיני בית הכנסת כשסיים לכתוב נתן את התשובה לבנו כדי שיגיה את זה, והוא עצמו ישב לקבל חסידים שבאו לשחרר פניו ב"קוויטליך" לפני ימים הנוראים, אחרי שסעד מלוה מלכה לקח שנית את התשובה ותיקן את יום הכתיבה במקום "אור ליום א' " כתב "מוצאי שבת", ונכנס לחדרו קרוב לחצות פרחה נשמתו לעילא למקום מחצבתו, והוא בן ס"ג שנים לבד.

מורשתו הרוחנית

מורשתו הרוחנית היא חיבוריו הנפוצים, ה"ה ספר שו"ת "עמק שאלה" על ארבעה חלקי שו"ע, שבה הוא מחליף שו"ת הרבה עם חמיו הגה"ק מצאנז שדבריו נחשבים כדברי האורים, עם גאוני גאליציא הגרי"ש נאטאנזאן, ועוד, עם גאוני ליטא הגר"ח מוואליזשין ועוד, גם דודיו הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל הרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע נהגו להעביר אליו שאלותיהם בהלכה שיכריע להם, – ספר "חיבור לטהרה" על הלכות מקואות ונטילת ידים, שחיברו בגיל ח"י שנים כמובא לעיל, שנתקבל בעולם התורה כספר מופת וטובי החכמים קילסוהו, הגאון ר' מאיר אראק זצ"ל אב"ד טארנא מגדולי גאליציא אמר שלפי הרגשתו כל רב ובעל הוראה שאין ה"חיבור לטהרה" שגור על פיו לא יתכן שיזדקק לתיקון מקוה או להכשיר מקוה, – ספר "תורי זהב" על הלכות רבית, – ספר "עמק החכמה" על פרשיות התורה בדרך דרוש, – ספר "פלא יועץ" דרושים נפלאים בדרך החסידות על פרשיות התורה, מעוררים לבבות לעבודת ה'.

כ"ד אלול

הגה"ק רבי יוסף באב"ד זי"ע בעל מנחת חינוך

ואלה תולדות

נולד ביום כ"ד אלול תקס"א לאביו אבד"ק פשעווארסק הגאון ר' משה למשפחת המפורסמת בישראל משפחת באב"ד (מקור שם באב"ד היא שכך קראו לבני אבי המשפחה הגאון ר' יצחק קראקובער זצ"ל, שהי' אב"ד בראדי שהי' אהוב על כל בני הקהילה שראו בו את אביהם, והיתה לו השפעה עצומה בעיר ובכל המדינה, וקראו לבניו וליוצאי חלציו באב"ד דהיינו בני האב"ד) שהיתה משפחה חשובה ומיוחסת בישראל, כל חוליה שנתווספה במשפחה נישאה לצאצאיהם של גאוני הזמן עד שיחוס המשפחה בדורות האחרונים הגיע כמעט אל כל הגדולים המפורסמים ה"ה: המהרש"א, מהר"ם, מהרש"ל, ב"ח, ט"ז, ש"ך, מגיני שלמה, תבואות שור, חכם צבי, חוות דעת, ועוד, ובמשך דורות העמידה המשפחה מאות רבנים ומנהיגים שכיהנו בקהילות ישראל, מסופר שכשבא הרופא ליילד מישהו במשפחה ואם זה הי' בן יצא וקרא בשמחה נולד עוד רב בישראל, מנעוריו הי' שקוד ללמוד תורה אצל אביו וכפי שהעיד הוא בהקדמתו לספרו "מנחת חינוך" "ועל הטוב יזכר שם אדוני אבי הגאון הצדיק מו"ה משה זלה"ה ושם אמי מורתי הצדקת מרת טויבא זלה"ה אשר בימי נערותי השפיעו עלי טובם וגדלוני על התורה ועבודה", כבר בגיל הרך הי' בקי בש"ס ובפוסקים, זקינו אבי אביו הגאון בעל שו"ת ספר יהושע הראה לו חיבה יתירה, ואהב להשתעשע עמו בפלפולי אורייתא, בהיותו בן שש עשרה כותב אליו בתשובה (ספר יהושע תשובה ל"ה) כהאי לישנא: לנכדי הרבני החריף מו"ה יוסף באב"ד נ"י, אלול תקע"ז, דבריך הנחמדים בעסק אי עביד לא מהני קבלתי, ומה נעים ומה נחמד עלי דברי תורתו וחכמתו, ומה דעביד מהנה את לומדי' ובפרט אותי, כי ראיתי דבריך טובים ונכוחים ושומע יש לך, ודילדה אימיה כוותיה תילד, וכו' כל זה כתבתי דרך טיול בדבריך הנחמדים הערבים עלי ולשומעם מאד מאד וכו' דברי זקניך השמח בתורתך ובכתבך הנחמד, דש"ת באהבה רבה, ומוכן להשיב לו בכל עת ובכל שעה, מצפה לשמוח עמך ועם אביך וי"ח ביחד בקרוב פא"פ עכ"ל.

האיש מקדש

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הגאון רבי ארי' לייבוש הלברשטאם זצ"ל מטארניגראד אביו של הגה"ק מרן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שהי' גדול ממנו בארבע שנים, זמן מה למד עם גיסו הגה"ק מצאנז בחברותא, ומרן הד"ח מציין את זה במכתב ששלח לו בשנת תרל"ד וז"ל: אהובי גיסי נפשי עלי תשמח בזכרי בהיותינו יחד מלומדים יתלהב נפשנו בפלפול... ותצהל נפשנו ברוב גילה... וזכני נא השם לשמוח יחד בתורה ועבודה... עכ"ל, הגה"ק מצאנז העריץ אותו מאד, והסתמך על חוות דעתו, והי' רגיל לומר שכחו גדול לברר הלכה למעשה לאמיתה של תורה, ועיין בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד טו) שמהסס שם לאסור שוחט, וסיים שם וז"ל: ויען שהוא דיני נפשות ממש להעביר מאומנתא וטפלי תלויים בו, והרבה חשו לזה בש"ס ופוסקים, לזה נא מאד להיות מתון בדין, ולצרף עמנו גם ידידינו הרב הגאון גיסי נ"י האבד"ק סנאטין (שהי' אז אב"ד דשם, הכ') שהוא בקי בטוב בזה העסק, אולי יוכל למצוא מזור להתיר נדרם ולהשיבם על על כנם... עכ"ל, אף במערכות על חומת הדת ביקש את צירופו, עיין בספר "חמדה גנוזה" שמספר שם שכשביקש הגה"ק מצאנז לאסור פאות נכריות שלח מכתבים לגדולי הדור שיצרפו עמם וביניהם הי' גם גיסו הגאון מטארניפול, בזיווג שני נשא את בתו של הרה"ק ר'

דוד מזאבלטוב זי"ע שהיתה חביבתו של אביה והיחידה מצאצאיו שנטמנה באהלו, (בנו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאסוב בעמח"ס "אהבת שלום", וחתנו של הרה"ק משה לייב מסאסוב זי"ע).

בדרכי החסידות

בעוד בשחר ימיו לא התקרב עדיין לאורחות החסידות, אלא למד תורה יומם ולילה, ומרוב התמדה בלימודו נוהג היו להירדם בלילות, לפני שהספיק לומר את ברכת המפיל, תוך כדי עיון בספר, וכך נם את שנתו, כשראשו מוטה על הספר שלפניו, לימים אירעו אצלו כמה וכמה מקרים ל"ע בהם נולדו לו ילדים ללא רוח חיים, כשחזרו ונשנו המקרים הפציר בו הרבנית שיסע להרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן זי"ע להתברך ממנו לברכת זש"ק, בתחילה כמובן לא רצה, אך משלא הירפתה הסכים לשלוח "קוויטל", וציווה להשליח שלא יגלה להרה"ק מפרימעשלאן מי ששלחו, כאשר נטל הרה"ק מפרימשלאן את ה"קוויטל" לידו והביט בו קרא בהתפעלות "מי הוא זה ואיזה הוא בעל הפיתקא הלזו איננו יודע, אימתי ראיתי כבר עינים שמורות וטהורות שכאלו, אשר לא ראו מימיהן דבר טמא", לבסוף גברו הפצרות' של הרבנית ונסע בעצמו לפרימישלאן, כשנכנס לחדרו של הצדיק אמר הצדיק למשמשו (כדרכו בק') "אריה, מדוע אינו אומר 'המפיל' יתחיל לומר 'המפיל', ותחדל היא מלהפיל", ומאד נתפעל מדברי הרה"ק מפרימישלאן, ומני אז החל להתקרב לעולמה של חסידות, ונסע כפעם בפעם להסתופף בצילם של צדיקי הדור, עד שהתחיל הוא בעצמו ללבוש בגדי–לבן כמנהג צדיקי הדור, וגם קיבל "קוויטלעך", פ"א בא אליו ראש בית דינו בקובלנא על החסידים שהם "צבועים", השיב לו "אפשר שכן הדבר, אך מה אעשה וצבע זה נראה בעיני...".

על כס הרבנות

שמו הגדול הלך למרחקים, והרבה קהילות ביקשו ממנו שיבוא לכהן בעירם ברבנות, את ראשית דרכו הי' בעיר האסקוב (בה כיהנו לפנים הרה"ק ר' מאיר זי"ע אביו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, והגאון בעל ה"מלא הרועים" זי"ע), משם נתקבל לאב"ד ברוטשין, ואח"כ עבר לקהילת זבאריזש שליד טאַרניפאל, בטאַרניפאל הי' גר באותו זמן המשכיל הידוע יוסף פרל שר"י שלפני כמה שנים בחייו של זקנו ה"מנחת חינוך" ה"ה הגאון בעל "ספר יהושע" פתח בית ספר בטאַרניפאל, והביא שם איזה משכיל להיות שם רב בעיר טאַרניפאל, והגאון ר' יהושע עמד איתן על משמר חומות הדת, ולחם מלחמה כבידה נגדו עד שנאלץ הלז לעזוב את טאַרניפאל, ופרל רדף את הגאון ר' יהושע, ועתה כשבא הנכד ה"מנחת חינוך" לזבאריז שהי' ליד טאַרניפאל הי' גם הוא מטרה להחיצים של פרל, שפחד מהשפעתו, ובהשפעתו של פרל גרשהו השלטונות מזבאריז בעצם יום השבת, הרה"ק מפרימישלאן התאונן מרה על ספר תורה המתגולל בחוצות ואין אוספו לביתו, באותו זמן עזב הגאון בעל "קרני ראם" את העיר סניאטין שליד קאלאמייא ועבר לעיר יאסי, אז שמו עיני הקהילה של סניאטין עליו שיבאו לכהן בעירם, ואמנם עבר לעיר סניאטין, מכאן יצא שמו לתהילה כגאון בתורה ופוסק מובהק, ורבים הפנו אליו את שאלותיהם, כמו כן הרחיב את גבולו בתלמידים, בשנת תרי"א לערך עבר מסניאטין לכהן ברבנות העיר הורדענקע מקום רבנותו של הגאון בעל "מאיר נתיבים". בשנת תרי"ז עלה ונתעלה בעיר כהונת אבותיו עיר טאַרניפאל, אשר בני העיר דשם קבלוהו בשמחה רבה והי' מאד נערץ בעיניהם, את רוב זמנו של היום הי' בבית המדרש כשיושב והוגה בתורה וטליתו מופשלת על ראשו בכדי שלא יסיח דעתו ויתבטל מתלמוד תורה, כן המשיך להרביץ תורה לתלמידים חריפים אשר ירדו לתוך עומק בינתו, גם דאג להרבות רוח התורה בקרב כלל בני העיר וצעירי הצאן, הגאון ר' ישכר דוב טייכטהאל זצ"ל ראב"ד פישטיאן במעח"ס שו"ת משנה שכיר בהגהותיו לספר אלף כתב מספר, שבטאַרניפאל הי' המנהג למכור בשמחת תורה את אמירת "אתה הראת" ולכבד את הרב, פ"א בעת המכירה שיגרה אשה גבירה להשמש שהיא רוצה לקנות את ה"אתה הראת" ולכבד את הרב כהמנהג, וביקשה שהרב יאמר עוד פעם "אתה הראת" מפני שהתאוה לשמוע מפי הרב עוד הפעם, השיב לה הרב אם תקבל עליה לבנות בית תלמוד תורה (שבימים האלה ביקש לבנות ת"ת חדשה, שישנה הי' קטן מלהכיל, וחברי הקהל היו מסרבין מפני חסרון כיס) ימלא בקשתה, ואכן נתרצתה הגבירה וקיבלה למלאות משאלות הרב בבנין הת"ת, והחל שוב באמירת "אתה הראיתה". בעוז ובגאון נהג את נשיאותו ללא חת משום אדם, פ"א הי' ויכוח בין הנהלת הקהילה על כמה דברים, אשר כמה מהם לא הסכימו, ואף איימו עליו לפטור ממשרתו, אבל הוא לא זע מעמדתו והשיב להם: את מעט הדייסא שהננו אוכל בכל יום, אוכל לאכול בכל קהילה יהודית אחרת".

מגדולת תורתו

יום אחד הגיע שליח מאת הרה"ק מפרימישלאן זי"ע אליו והודיעו כי ביום המחרת אמור הרה"ק מרוזי'ן זי"ע לעבור דרך עירו, על כן יראה להזדרז להקביל את פניו, ואכן ביום המחרת, הופיעה מרכבתו של הרה"ק מרוזי'ן בטאַרניפאל, והצדיק שהי' אז באמצע נסיעתו השתהה בעיר למנוחה קלה, למרות התמדתו המופלגת אשר מחמתה היו נדחים אפי' עסקי עירו ורבנותו הדחופים ביותר, הזדרז עתה לסיים את שיעוריו הקבועים בעוד מועד למען יספיק לצאת ולהקביל את פניו של הצדיק, כהוראתו של הרה"ק מפרימישלאן, ואולם בעמדו על פתח ביתו באו לפניו משלחת נכבדה של טובי העיר וראשי הקהילה, אשר באו בשביל ענין דחוף ביותר, לאחר ששמע במה המדובר, ראה שאי אפשר לו לדחות את הענין נאלץ לקבלם, ודחה את קבלת פני הצדיק לאחר מכן, והנה אח"כ כאשר הגיע לאכסנייתו של הצדיק, נודע לו שהצדיק כבר עזב את העיר, פניו של הגאון נפלו, ונתמלא מלא צער, למחרת זכה לאורח בלתי צפוי, הי' זה הרה"ק מפרימישלאן, נרעש

ונרגש הגאון מן הביקור ולא ידע את נפשו, אולם הרה"ק מפרימישלאן פתח מיד והחל להקשות קושיא עצומה על הלכה מסויימת ברמב"ם, חיש קל שכח הגאון את כל הסובב, שקע כל כולו ברמב"ם המוקשה, נשא ונתן שקל וטרה, עד אשר העלה תירוץ עמוק מפולפל ומופלא, סמך הרה"ק מפרימישלאן את ראשו על ידו והשיב: אכן "גם במתיבתא דרקיעא מסכימים לתירוצכם, כי טוב הוא, אולם עדיין ניתן לתרץ טוב יותר", חזר הגאון לעיונו העמיק עוד ועוד, והשמיע תירוץ נוסף, שוב חזר הרה"ק מפרימישלאן דבריו הקודמים, כך חזר הדבר עד שבע פעמים, עתה פתח הרה"ק מפרימישלאן ושאל את הגאון: הכרת פניכם מעידה בכם, כי דאגה בקרבכם, מה פשר הדבר, ענה הגאון בקול נשבר ושח לאורחו הרם כי החמיץ אתמול את שהותו של הצדיק מרוזי"ן, וכי לא הספיק להקביל פניו כהוראתו הק', לאחר ששמע את הסיבה אשר בגינה נבצר ממנו לבקר את הצדיק, נענה ואמר: אל ייחר לכם הדבר ואל תיפלו ברוחכם, מאיר יכתוב אגרת להצדיק מרוזי"ן וילמד עליכם זכות, בשובו לביתו ערך הרה"ק מפרימישלאן אגרת מיוחדת להרה"ק מרוזי"ן שבה כתב, כי הגם שעל פי נימוסי המלכות, חייבות כל העגלות שבדרך להתפנות לצדדים, בעת שמרכבת המלך עוברת, הרי שעגלת משא מסובלת, הטעונה סחורה עד לעייפה, ואך בקושי מתנהלת, פטורה מכך, "התמדתו היוצאת מן הכלל בלימוד התורה של הגאון מטארניפאל, בנוסף לצורכי הכלל הדחופים לפניו מעניקין לפניו זכות מיוחדת, כשל אותה עגלה משא עמוסה לעייפה, אשר אפ' מרכבת המלך אמורה להתחשב בה, אכן תשובתו של הרה"ק מרוזי"ן כי קיבל הפיוס לא בוששה לבוא (אספקלריא המאירה, תולדות הרה"ק מפרימישלאן).

יוסף הצדיק

בד בבד עם ענקותו הרמה בתורתינו הק' במלוא היקף הידיעות, נודע הי' כקדוש וטהור ועובד ה' בסילודין, כבר הבאנו לעיל מה שאמר הרה"ק מפרימישלאן כשהביט בה"קוויטל" שלו, שוב הי' מעשה שפ"א כשלא הי' עוד מפורסם בעולם ולא ידע איש מגדולתו, והי' יושב ולומד בביהמ"ד אצל התנור, איקלע הרה"ק מפרימישלאן בעירו, ואחד מהאנשים רצה ליתן "קוויטל", וביקש מהגאון בעל מנחת חינוך שיכתוב לו קוויטל, והמנ"ח נענה לו וכתב לו, וכשנגש הלה עם הקוויטל אל הרה"ק מפרימישלאן והתחיל לקרות בו, תיכף שאל מי כתב את הקוויטל, השיב היהודי אחד מביהמ"ד, אמר: "דאס האט געשריבן א יוד וואס האט הייליגע אויגען", ואח"כ חקרו מי הכותב ונתוודע שהי' המנ"ח וככה נתגלה גדולתו, בספר קדושת עינים מובא שאחרי נישואיו, הלך כמה שנים במטפחת קשורה על עיניו, הגאון מוערבוי מביא בספרו אלף כתב, שהי' רגילים לבוא אצלו אנשים הרבה אשר שאלוהו עצות במילי דעלמא, וגם הי' מכת אנשים שכבר נטו קצת מן הדרך, והי' דרכו בקודש תמיד לעצום עינו אחת בעת היות אנשים אלו אצלו, ואחר פטירתו נתוודע שהגאון הי' סומא על עין אחת ואת העין שראה בו עצם כדי שלא להסתכל על דמות אדם רשע, דמות דיוקנו העיד שחוט של קדושה וטהרה משוך עליו, ומסופר כשהי' בוועין לצורך רפואה, רצו אחריו אנשים לאלפים להסתכל בתבנית דמות קדשו, וכאשר נשא עליו הגאון רבי שלמה זלמן שפיצר זצ"ל אבד"ק וויען באמרו: זכינו אז לראותו אשר קדושת השכינה על פניו היתה". תפילתו היתה בדביקות ובהתלהבות עצומה, הגאון מוערבוי מספר בספרו שפ"א הי' בלבוב והגאון בעל שואל ומשיב בא עם תלמידיו לבקרו, כשבאו אצלו הי' אז באמצע שמו"ע, וצעק באש להבה כמה פעמים "רבונו של עולם", ואמרו התלמידים לרבם יראה רבינו גודל התלהבות בתפלה, השיב להם מה מגידים הנכם לי "הלא השכינה מדברת מתוך גרונו".

וימת יוסף

בשנותיו האחרונות חלה במכאובים קשים, בצר לו נסע לדרוש ברופאים בכמה מקומות, בבואו ללבוב, ואז הי' הגאון בעל השואל ומשיב גם מרותק למיטתו וזמן רב לא יצא החוצה, אך לכבוד האורח הגדול יצא לקבל פניו, אלפי בני העיר צבאו ברחובות העיר להתבונן במורם שתקופה ארוכה לא נראה בקהל, המחזה הגדול עשה רושם בל יימחה על זקנים ונערים (פתחא זוטא), בקיץ תרל"ג נסע לריפוי בוויען, וגם שם עשה ביקורו רושם אדיר שאלפים באו לראות את צורת קדשו, אבל לדאבון הדור לא עלתה תרופה למכתו, והמונו בית ישראל הרבו בתפילה לרפאותו, אך לבסוף נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש ביום ראשון כ"ד אלול יום לידתו ונתקיים בו את מספר ימיך אמלא שהקב"ה ממלא שנותיו של צדיקים מיום אל יום, רבים רבים מגדולי ישראל במקומות מושבותיהם נשאו עליו מספד תמרורים, רעו הגאון בעל השואל ומשיב נשא עליו הספד מר, ביום ד' חשון כי עקב חלשותו לא גילה לו מפטירתו, אבל בהתוודע קבע ביום הנ"ל הספד מר ואלפים באו לביהמ"ד לשמעו את ההספד, בין הדברים אמר: רבותי יוסף אינני, הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות, אם אמרתי אספרה כמו כל צדקותיו אשר עשה יכלה הירעה מהכיל, אחת אשר אזכיר, "מיום עמדו על דעתו לא הסתכל חוץ לד' אמותיו".

מורשתו הרוחנית

רב חיל הי' בכתיבת חידושי תורה, והעלה עלי גליון את מיטב חידושיו על ד' חלקי שו"ע וחיבור גדול על התורה, אך מגודל ענוותנותו לא הדפיסם, לימים שלח נוכל אחד בכתביו וגנב מעמו את החידושים, נפשו אבלה עליו מאד ולא אבה להתנחם, או אז גברו עליו הפצרות תלמידיו שיביא לדפוס את שארית חידושי תורתו, והוא ספרו האדיר על מצוות התורה, כמו שמספר כל זה בהקדמתו על הספר, עמל רב ותפילות רבות השקיע על חידושי תורה אלו, הגה"צ משטראסבורג ז"ל מביא מה ששמע מזקנו ה"פתחא זוטא" ששמע מפ"ק של המנ"ח שאמר ששלושים שנה שהה בעבודתו על ספרו לפאר את ספר החינוך, והתחנון אשר זכותו של רבינו אהרן הלוי יגן עליו, ואם כי ספר הנהו רק מיוחס להרא"ה ולא נודע בבירור כי

ממנו הוא, אבל סוף סוף מי שהי' מחברו הי' אדם גדול, מרוב ענותנותו לא כתב עליו שם המחבר, ותיכף משיצא לאור עולם פקע שמיה בקרב גדולי וגאוני עולם אשר חשו לרכוש את הספר, ועד מהרה ספו ותמו מן השוק הספר, גדולי עולם העריצו מאד את הספר ואמרו עליו דברים גדולים, נצטט אחד מהם מהגאון ר' חיים בריסקער זצ"ל שאמר "שאי אפשר לחדוד לים התלמוד מבלי לעיין בו".

כ"ה אלול

הגה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע

לידתו בקדושה

אביו הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש היה לו בנים קדושים וטהוריים עכ"ז לא הוטבו בעיניו, ותיכף אחר שיצאו הילדים לאויר העולם, נגש אליהם אביהם ע"י עריסתם והסתכל בהם, וכשלא הוטבו בעיניו נתן בהם עיניו הקדושים ושלחם בחזרה לעולם העליון, וכן היה כמה פעמים, ויהי' כאשר נולד לו בנו הה"ק ר"ר מיכלי זי"ע חפץ גם כן לעשות כבראשונה ולראות ברך הנולד היוטב בעיניו אם לאו, אולם אשתו הצדיקת כבר לא נתנה לו לגשת אליו ולראותו, באמרה מי יודע אם לא יעשה גם עתה עם הילד כאשר עשה עם אחיו הנעדרים ל"ע, ולא הורידה את עיניה מלהשגיח בהנער, ותמיד כסתה את פניו הטהורים, כדי שלא יראהו בעלה הק' וכאשר הפציר בה בעלה מאד להראותו את בנו הנולד לו, הסכימה רק בתנאי שיבטיח לו שלא יעשה עם זה הילד כמעשיו הראשונים, עדי הבטיח לה, ואז נתנה לו לראותו וכאשר ראה את פניו הק' הפטיר בשפה: אסאך שנערע פין דיר האב איך שוין אוועק געשיקט.

בוצין בוצין מקטפה ידיע

סיפר הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע אשר בילדותו של הה"ק הר"ר מיכלי כבר היה מושגח בהשגחה עליונה מיוחדת, ובכל עת שנעשה רעב הזמינו לו מן השמים מה לאכול, וסיפר מעשה כאשר היה הה"ק ר' מיכלי כבן שלש שנים, וידוע כי בביתם לא היה אפילו פרוסת לחם, פעם אחת עבר עליו יום שלם ולא אכל מאומה והיה רעב מאד, נכנס לחדרו של אביו, כשאביו ישב ועסק בתורה, ובכה וצעק אבא רעב אני, סטר לו אביו בפניו ואמר לו אינך רעב, אח"כ פנה אביו אל החלון וראה שמונח שם כמה פרוטות קראו אביו בחזרה לחדרו ופייסו ואמר לו אני רואה כי הנך באמת רעב, שכן מונח על החלון כמה פרוטות וסיים הה"ק מצאנז שבכל פעם היה השי"ת מזמין לו מה לאכול, אפילו לא היה כלום בביתו היו מוצאים בשבילו במה להשיב רעבונו.

בן שלש עשרה

כשהגיע הר"ר מיכלי לשנות הבר מצוה כבר היה מופרש לגמרי מהבלי העוה"ז, והיה בקי בספירות להעולמות העליונים, פעם אחת אמר לבנו הה"ק רבי זאב וואלף מזבאריז כי בעת שהגיע לשנת הבר מצוה כבר היה בו ידיעות גדולות, והוסיף: הייתי בקי בשבילין דרקיעא כשבילי דארעא. וסיפר הרה"ק ר' שלום מבעלז כי בעת אשר הניח הצדיק הקדוש רבי מיכלי התפילין ובירך להניח תפילין וקישר את הרצועה היה מקשר נשמות ישראל הק' לאביהם שבשמים, במרחק של כמה פרסאות. ומאז הבר מצוה ישב רבי מיכלי על התורה ועל העבודה והתפרש מכל הבלי העולם הזה, וישב לו בביתו ולמד בהתמדה רבה ביחד עם אביו הקדוש.

תורתו

וכל זה היה טמון אצלו ולא הראה לשום אדם גדלו וטובו, ואחר כמה שנים שלחו אביו ללמוד בישיבת הגאון ר' יצחק מהאמבורג זצוק"ל, וגם שם לא התוודע לשום אחד, והבחורים וגם רבם ר' יצחק לא החשיבוהו כי לא גלה להם סודו, וכשהגיע לשנת ח"י פקד עליו אביו בגזירת כיבוד אב, שיתחיל להראות לעם גודל עמקו ומסתרו וכן עשה, ומאז כשראה רבו גודל חרפותו כיבדו לומר פלפול לפני הלומדים, וכשהגיע העת שיאמר הדרשה הניח ראשו על העמוד לשעה מועטת, ואח"כ הגביה ראשו וצעק בקול ואמר, אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר, אם אומר מה שאני רואה פה בביהמ"ד, ירא אנכי פן יהרגוני, ואם לא יראתי לעבור על לא תעשה נביא שכובש נבואתו, והתבוננתי אם הוא מעבירות שיעבור ואל יהרג, או יהרג ואל יעבור, וגמרתי בדעתי שהוא ביהרג ואל יעבור, שאם השי"ת גילה לי כל זה מחויב אני להגיד, והתחיל לפרוט כמה עבירות שעשו בני אדם שנמצאו בביהמ"ד, ואמר אח"כ גם תודה לאל שיש פה גם אנשים יראים ושלמים, ואמר להם מוסר לפני שדרש פלפילו, אז נתוודע לכל גם קדושתו וטהרתו והמעלות אשר זכה לבד מתורתו.

האיש מקדש

כשהיה בן שמונה עשרה באיזה יום בהיר נכנס אביו הר"ר יצחק מדראהביטש אל הגה"ק רבי אבא'לי שהיה אבדק"ק דראבישט, ודברו אודות שידוך לבנו הקדוש רבי מיכלי', ונסעו יחדיו לאיזה כפר הסמוך לעיר שדה לבן, ושם היה נגיד בשם ר' משה שהחזיק ויין הויז ולו היה בת צנועה ומוכשרת בכל המעלות ולו נאה ולו יאה, והציעו את השידוך לפני הנגיד ר' משה, ותיכף הסכים בשמחה רבה, כי חלקו נפל לו בנעימים לקחת קדוש עליון זה, לבתו הצנועה הצדיקת רעכיל (אשר לימים זכתה לגילוי אליהו ז"ל), ונגמר השידוך בכי טוב, והבטיח לו הגביר לתת לו נדן גדול, כדי שיוכל לישב על התורה ועל עבודה בלי שום טירדות ודאגות וקבעו את זמן החתונה לאחר שנים עשר חודש ויהי' לאחר הי"ב חודש נסע הה"ק הר"ר יצחק עם בנו וכל המחותנים לכפר הנ"ל, והנה הגביר הנ"ל מאז שקשר השידוך עם בתו ירד עשר מעלות אחורנית, וע"כ לא היה לו את הנדן לשלם, לכן נתן בשיעבוד עבור הנדן את כל הוויין הויז ועשו את החתונה ברוב פאר, והשתדל חותנו שלא יחסר לו כלום עד שהגיע למצב שהי' קשה עליו לקיים הבטחתו, ולא נשאר לו רק הוויין הויז ששיעבוד לחתנו, פעם אחת כאשר נכנס האברך הקדוש רבי

מיכלי לביתו, ראה את אשתו הצדקנית מרת רעכיל בוכה ומיללת, שאל אותה הר״ר מיכלי לפשר הבכיות השיבה לו: כי הוריה מצטערים צער רב כי לא נשאר להם רק הוויין הויז הנ״ל, ויראים שמה תמכור את הכלים של הוויין הויז ולא יהי׳ להם ממה להתפרנס, והבטיח לה שמוחל השיעבוד הנ״ל.

נסיעתו להבעש״ט

כשהיה עוד אברך צעיר לימים שמע פעם כרוז מן השמים שמצווים עליו שיקבל את הבעש״ט לרב וילך ללמוד ממנו והראו לו מעינות החכמה שהולכים אליו, הר״ר מיכלי נסע אל הבעש״ט כדי להכיר את דרכו החדש בעבודת הי״ת, וכשבא לעיר מעזבוז שאל על רבינו הבעש״ט ואיה מכון שבתו, וכשנכנס לביתו נתן לו הבעש״ט שלום ברוב חביבות, והראה לו חיבה יתירה, כי רצה מאוד לקשר אותו אליו, אבל האברך רבי מיכלי היה עוד מהסס אם להסתפח אל הבעש״ט הק׳, כי דרכו היה נראה בעיניו מוזרים מאד, א. לא ראה שהבעש״ט צם לכה״פ בכל שני וחמישי, ב. אע״פ שדרכו של הבעש״ט היה ללמוד בחדרו בהתבודדות, אבל דוקא כעת כשהיה הר״ר מיכלי בהיכלו היה לומד בביהמ״ד ביחד עם תלמידיו הקדושים והסביר להם איך שיכול האדם ללמוד וגם להתפלל ביחד עם הציבור ובכל זאת להיות בהתבודדות, פעמים אפשר גם ללמוד ולהתפלל בהתבודדות ובכל זאת להיות עם הציבור, הכל תלוי לפי הרגש הפנימי אשר הנשמה מלמדת אותו, הה״ק ר׳ מיכלי התבונן אחר מעשיו כי אמרו לו אשר אצל הבעש״ט מתגלגלים הרוה״ק והמפותים מתחת לשלחן וכל אחד יכול לאחוז בהם ממש בידים, ושואבין רוה״ק בדליים, והר״ר מיכלי לא ראה רוה״ק ולא מופתים לכן החליט שלא להצטרף אל הבעש״ט, אלא להתנהג כדרכו בקודש בצומות וסיגופים כמקדם, והלך להפרד מהבעש״ט ונכנס אל הבעש״ט בלי תפקא כי לא ידע מנהג זה, אמר לו הבעש״ט לך אל המשמש ותאמר לו שיכתוב לך פתקא, ותזכיר שם שאתה רוצה ברוח הקודש ולבריאת הגוף והנפש, היה דבר זה לפלא גדול בעיניו, והלך אל השמש ואמר לו שיכתוב לו פתקא כנ״ל, וכאשר קרא הבעש״ט את הפתקא בירך אותו שיזכה להיות מנהיג ישראל וישפיע פרנסה לנלוים אליו, ושיזכה לרוה״ק, שיראה את הפגמים בנשמות ישראל כדי שיוכל להחזירם בתשובה שלימה, ולתת להם תרופה לבריאות הגוף ונפש. ומני אז החל לנסוע להבעש״ט בכל פעם.

מייסר ומוכיח

סיפר רבינו הקדוש בעל ישמח משה זצ״ל איך שפעם אחת נפגשו בעולם העליון רש״י ז״ל עם הקדוש רבי איציקל מדראהביטש, ושאל רש״י ז״ל לר׳ איציקל איזה זכות ומצוה יש לבנו הרב הקדוש רבי מיכל המגיד מישרים מזלאטשוב, מה ששמע שמרעישין בכל העולמות אתו והשיב לו ר׳ איציקל איך שלומד תורה לשמה ולא נתקררה דעתו של רש״י ז״ל ואמר לו עוד שבנו הרבה לסגף עצמו בסיגופים ותעניתים וגם בזה לא נתקררה דעתו הקדושה ואמר לו עוד אשר הרבה בגמ״ח וצדקה ופזר נתן לאביונים וכדומה, ועוד לא נתקררה דעתו, שוב אמר לו שרבים השיב מעוון ועשה בעלי תשובה בעולם, ובזה נחה ושקטה דעתו הקדושה מה שמרעישין אתו כל הפמליה של מעלה עכ״ל.

הסתלקותו

לפני פטירתו של המגיד אמר לבנו הה״ק מוהר״י מיאמפלא כי בא עתו להחזיר נשמתו ליוצרו, ושאלו בנו מהיכן הוא יודע דבר זה ומה סיבת הדבר ענה לו כי הודיעו לו מן השמים היות והורידו את הראב״ד של בית דין של מעלה מגדולתו על כן קוראים אותו שימלא את מקומו להיות ראב״ד והוסיף המגיד הקדוש לספר לבנו כי שאל את סיבת הדבר שהורידו את הראב״ד מגדולתו וענו אותו היות כי אחד מזרעו יצא לתרבות רעה ל״ע על כן לא ראוי לו שיפסוק פסק״ד על אינשי דלא מעלי בדבר שנכשל בו זרעו, טען לפניהם המגיד הק׳ ומהיכן אדע שגם גורלי לא יהיה כמו הראב״ד הקודם ועל כן לא רצה להיות ראב״ד בבי״ד ש״מ כדי שלא יצא אח״כ בדרך בזיון אז הבטיחו לו בבי״ד של מעלה שעד י׳ דורות יהיה לו דורות ישרים ואף אחד מזרעו לא יצא לתרבות רעה ח״ו.

פטירתו היתה פתאום בעת סעודת רעוא דרעוין בעת הילוכו אנה ואנה בדביקות נפלא בחדר שלו ואמר בהאי רצון אסתלק משה כי לערך שני שנים קודם פטירתו היו צריכים לשמור אותו שלא תצא נשמתו מרוב דביקות בוראו כי היה דרכו לילך אנה ואנה עד שפניו היו בוערים כמראה הלפידים, והיה דרכו לאכול סעודה שלישית בחדרו המיוחד עם איזה מבניו, ואח״כ היה הולך לבית מדרשו לומר תורה ושירות ותשבחות עד שגמר הסעודה שם ובעת הזאת לא היה עמו שום אדם, והיה רץ בחדרו אנה ואנה ואמר כנ״ל עד שבאתה בתו וראתה כי אביה נמצא במצב של דביקות נפלאה וזקוק לרחמים מרובים שישאר בזה העולם מיד רצה ואמרה לאחיה הצדיק מו״ה יצחק מראדוויל ורץ לחדרו ותפסו לבלבל אותו ולהורידו מדביקותו ונפל על שכמו ואמר שמע ישראל וכו׳ ויצאה נשמתו הקדושה.

בבי״ד של מעלה

ובספר צמח דוד מביא המעשה המקובל בימי הקודש רבי מנחם מענדיל מרימנוב זצללה״ה אשר באו נפשות ישראל מעולם העליון לפניו בקובלנא, אשר הרה״ק המגיד מזלאטשוב זצללה״ה הוא למעלה בראש הב״ד ומחמיר מאוד בעוון המקרה רח״ל, על כי קדוש וטהור היה מימיו, ולא טעם טעם חטא זה, והועילו בקשתם ונתמנה אחר תחתיו וחזרו לפניו לאמור לו יישר כחו כי הקילו מעליהם כי העון הוא לפי הדור.

והרב הקדוש ר׳ אורי מסטרעליסק אמר יומיים לפני פטירתו: בשמים נמצאים ארבעה בתי דין סנהדרין של שבעים ואחד, סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה, בית דין של מעלה, ובית דין של מטה הרה״ק ר׳ מיכלי מלזאטשוב כיהן באחד מבתי דין אלה ואחר שהיה קפדן מדי בדיני שמירת הברית, העלו אותו לסנהדרין הגדולה.

כ"ה אלול

הגה"ק רבי דוד האלבערשטאם מקשאנוב זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק רבי דוד מקשאנוב נולד בשנת תקע"ח כבנו השני למרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע ולאמו בת הגה"ק בעל ה"ברוך טעם" זי"ע, ויקרא שמו בישראל "דוד" ע"ש זקינו הגה"ק רבי דוד מטארניגראד זי"ע חותנו של הגה"צ רבי ארי' לייבוש האלבערשטאם.

כבר מטל ילדותו התנוצצה בקרבו אהבה עזה לתוה"ק, אביו הק' השגיח עליו מאוד שלא יתבטל מלימודו, וכפי שמסופר שפעם כשנסע הדברי חיים לרבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, רצה ליקח עמו בנו הבכור הוא הרה"ק משינאווא זי"ע שהי' אז עדיין צעיר לימים, רק מכיון שהרב משינאווא ואחיו הרב מקשאנוב היו להם בשותפות מלבוש עליון אחד שהשתמשו בו שניהם בהליכתם לחדר, לפי סדר שאחד לבשו בבוקר והשני לבשו בצהרים כשחזר אחיו, וע"י נסיעת הרב משינאווא לראפשיץ יתבטל אחיו מלימודו, לכן לא לקחו אביו עמו, ודין גרמא שלא זכה להכיר את הרה"ק מראפשיץ.

פ"א כשהי' ילד קטן ומחמת הדחק ששרה אז בביתו נתן לו אמו טיי בלי צוקער והלך לאביו ובכה לפניו שאין נותנים לו צוקער בהטיי, אמר לו אביו: מנין לך שצריכים להוסיף צוקער בטיי, ומאז מנע את עצמו מלשתות טיי עם צוקער.

בצל רבותיו

את רוב חכמתו שאב ממעיינו הטהור של אביו הק', אך לפרקים הי' גם נוסע בצילם של הרה"ק הרבי ר' צבי הירש מרימנוב זי"ע, הרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע, ואצל הרה"ק הסבא קדישא מראדושיץ זי"ע, כמו כן היה רגיל לנסוע לשאר צדיקים, וכולם העריצוהו בשל אצילות קדושתו וסגולת מידותיו.

ויסופר שכאשר בא לחסות בצל הסבא קדישא מראדושיץ זי"ע, נתקשר בידידות נפלאה עם הגה"ק בעל "תפארת שלמה" מרדאמסק זי"ע, וגופא דעובדא הכי הוה: שפע"א כשהי' הגה"ק מקשאנוב בראדושיץ, הגיע לשם בפעם הראשונה הגה"ק מרדאמסק זי"ע, ויצאו שניהם בערב שבת לקנות דגים לכבוד שב"ק, וגם הכינו אותו מבעוד יום, בצהריים בא שליח להגה"ק מקשאנוב שיבוא לסעוד אצל הגה"ק מראדושיץ, אבל הגה"ק מרדאמסק לא הוזמן, כי כן היה המנהג אצל הסבא קדישא שאורח הבא בפעם הראשונה לא הוזמן לסעוד על שולחנו, התיישבו שני הצדיקים וערכו סעודה מהדגים שקנו, בהזדמנות אחרת התבטא הגה"ק מקשאנוב: באותה שעה כרתי ברית ידידות נאמנה עם רבי שלמה.

על כס הרבנות

עיר קשאנוב היתה עיר של חסידים ואנשי מעשה, בה ישבו זקנים ונערים ועסקו בתורה, וגם בעלי מלאכה שקבעו עתים לתורה, הראשון ששימש ברבנות בעיר זו היה הגה"ק ר' שלמה באכנער מקשאנוב זי"ע, תחת דגלו של איש קדוש וחסיד זה, שהיה רגיל לדבר עם אליהו הנביא, ותורתו ועבודתו בלתי לה' לבדו, עלה ונתעלה העיר פי כמה בתורה ועבודת ה'.

ביום ל"ג בעומר שנת תקפ"ח כשנסתלק הגה"ק ר' שלמה נשאר כס הרבנות ריקם למשך עשרים ושלש שנים, כי ציוה לבניו אחריו שלא יקבלו עליהם שום רבנות או התמנות, וכל הענינים השייכים למרא דאתרא נשא על שכמו במשך זמן זו הגה"צ ר' נחמי' ריכטער זצ"ל שהי' דומ"ץ וראב"ד בקשאנוב.

בשנת תרי"א כשהי' הגה"ק מקשאנוב אברך צעיר כבן ל"ג שנה נתקבל ברוב פאר והדר לרב בק"ק קשאנוב, היה זה בהשפעת אביו הק' שמצודתו היתה פרוסה בעיר זו, ויסופר שמקודם לכן בשנת תר"י הציעו את משרת הרבנות להגה"צ ר' משה יעקב יעקל שארף זצ"ל, וכאשר שמע שהגה"ק מצאנז רוצה להושיב שם את בנו משך ידו מהרבנות באמרו: "אני מוכן לוותר עבור יוצ"ח של הגה"ק מצאנז", וחידוש ביותר הוא על הגה"צ ר' נחמי' ריכטער זצ"ל שהיה ראב"ד בקשאנוב רבות בשנים, וחסידי רדאמסק הציעו לו את הרבנות (רוב תושבי העיר היו חסידי רדאמסק, וחסידי צאנז היו המיעוט בעיר בזמן ההוא), והי' בשמעו שהדברי חיים רצה להושיב שם את בנו לא רצה לקבל את הרבנות.

בשבת הראשונה שנסע לעיר קשאנוב, נסע עמו גם אביו על ההכתרה, ובני העיר קשאנוב קיבלו את פניהם בתחנת הרכבת של עיר טשעבין הסמוכה, שם הועמד לפניהם עגלה רתומה לששה סוסים להביאם, באמצע הדרך שמע הגה"ק מצאנז האיך הבעלי עגלה מדברים ביניהם בדברי תורה, אז אמר לבנו: "זאלסט דיך גוט אינטער גארטלען ווייל די בעלי עגלה"ס דא קענען אויך גוט לערנען".

גדלותו בתורה

הי' מתמיד גדול מאד והי' לומד שעות שעות רצופות, עד שאמרו עליו שלומד כ"ה שעות ביממה, כל ימיו הי' חס על הרגעין היקרים שלא יאבדו, וידוע שלא יצא לחופת של כלולת בניו או נכדיו עד שהודיעו לו שהכל מוכן, ופ"א אירע שקראו לו לפני שהסתיימו כל ההכנות, נאנח בצער ואמר "אוי, כמה קשה צער גידול בנים שבשבילו נתבטלתי מלהגות בתורה".

והעיד עליו חתנו הרה"ק ר' משה יוסף טייטלבוים מאוהעל בן מרן הייטב לב זי"ע בעת שהספידו, שהי' נוהג שבאם הקיץ משינתו באמצע הלילה, לא חזר לישון אלא הי' קם ממטתו, וישב ללמוד עד שהאיר השחר, לימודו הי' בהתלהבות ובדביקות רבה ובקול גדול שהי' נשמע למרחקים, ולא פעם אירע שנשרף ידו באמצע הלימוד ולא חלי ולא מרגיש.

אחיו הגה"ק משינאווא אמר פעם: זולת אחי הרב מקשאנוב אני מכיר עוד שנים שלומדים תורה לשמה, הלה המה הגה"צ רבי לייבוש מאשציסקער זצ"ל והגאון רבי חיים אלעזר וואקס, אבל אחי עולה על גביהם במידה זו.

מעט מזעיר מחידושי תורתו נשארו אחריו, אך גם מן המעט רואים דמותו כפוסק ומכריע, כשאביו הק' כששלח את

שני נכדיו הרה"ק מהר"ש מבאבאב והרה"ק ר"מ מבארדיוב זי"ע לסדר תשובותיו שלח מפעם את ר' דוד'ל להשגיח על סדר העבודה, ובתשובות דברי חיים מסתמך עליו אביו בנוגע לכשרותם של רחיים המותנעים בכח "דאמף" להשתמש בפסח, בהדגישו כי "הוא תלמיד חכם גדול וראוי לסמוך עליו".

גם ג' תשובות בד"ח מופנות אליו כשאביו כותב עליו לכבוד בני ידידי החריף ובקי החסיד המפורסם ירא ה' מו"ה דוד נ"י, גם אחיו הגה"ק משינאווא זי"ע מזכירו בתשובתו בנושא הרחיים, וז"ל: ידעתי מאחי הרה"צ אב"ד דק' קשאנוב, שהוא הכשיר פ"א ריחיים של "דאמף", גם בנוגע ל"מאשין מצות" מביא בשם אחיו נימוק מכריע לפסלם, מתשובותיו להלכה שנכתבו על ידו.

ידוע על שני תשובות א' מופנה להרה"ק מנאסוד זי"ע שנדפס בספר "מקוה ישראל" בנוגע להכשרת מקוה במי פירות, והשני תשובה מפורסמת אם מותר לברר עצמות דגים קודם אכילתם בשבת, והיא נדפסה בשו"ת כנף רננה.

מואס בהבלי עוה"ז

ה' מתנזר מהנאת עוה"ז ומתענוגיו, ולא ה' לועס את מאכליו שאכל כדי למעט בהנאה, ודבר זה גרם לו שנחלה קשות, וסבל יסורים גדולים, והרופאים קבעו שבגלל שלא לעס את המאכלים כדבעי, זה גרם שמערכת העיכול לא יעבדו כסדרן, ובני משפחתו ניסו להשפיע עליו שיפסיק מעבודתו זו, כי מסכן חיו ע"י זה, אבל לא השפיעו עליו כלום, אמר לו נכדו החביב ר' אהרן אב"ד ביאלא-בילין, מצינו באליהו הנביא שכאשר מסר שליחות לעובדיהו לומר לאחאב, סירב עובדיה לילך למסור השליחות לאחאב, ואמר לו, (מלכים ב' יח) ובאתי להגיד לאחאב ולא ימצאך והרגני, ועבדך ירא את ה' מנעוריו, ולכאו' קשה איך הרהיב עובדיהו להתפאר לפני רבו כי הוא עובד ה', והרי זה יהרא, אלא שכוונתו היתה שאם ח"ו יהרוג ע"י אחאב, תופחת על ידי כן יראת ה' בעולם, כי עבדך ירא את ה' מנעוריו, וכך גם אתה זקיני, באם תסכן נפשך תגרום שיפחות יראת ה' בעולם, כששמע ר"ד דברים אלו אמר לנכדו: ניצחתני בני ניצחתני, ואכן הפסיק מהתנהגותו זו.

ענותנותי' דמר

ה' נחבא אל הכלים מאד מאד ודחה בקשתם של חסידים שרצו לבוא אליו אחר פטירתו של אביו להסתופף בצילו שינהיגם בדרכי ה', רק לאחר הפצרות שונות נעתר לבקשתם, ונתפרסם שמו כפועל ישועת גדול ושברכותיו מתקיימות, אבל השתדל כל פעם להסתיר את נפלאותיו, ולהלביש אותם בדרך הטבע, פ"א בא אליו חולה ששפך לבו לפניו שיש לו איזה מיחוש, וכבר הלך להרבה רופאים ולא עזרו לו ויש לו יסורים גדולים, אמר לו לצאת לחוץ ולתלוש איזה עשב שגדל שם ולתלותו לסגולה, הלה עשה כך, ותוך זמן קצר נתרפא החולה כליל.

וסיפר הגה"ק רמ"א פריינד זצ"ל, מה ששמע מזקינו הגה"ק מנאסוד זי"ע, שהוא ה' שם בעת מעשה, שהגה"ק מקשאנוב נזדמן אצל הגאון המהר"ם שיק זצ"ל, ולפני קידוש אמר המהר"ם שיק פלפול והי' נראה על הרה"ק מקשאנוב כאילו לו מבין כלל, ותוך הסעודה אמר הרה"ק מקשאנוב בשם הרה"ק מזידיטשוב זי"ע, בהאי לישנא: "משיח וועט קומען צו אניזעריג דור גאר א נידעריג דור אין משיח וועט קומען צו זיי נישט צו אינז", וסיים הרה"ק מקשאנוב: יאמר נא חוסטער רב איז דען נאך דא אנידריג דור וויא דעם דור הגיע העת עתה שבא יבוא ולא יאחר, ואמר הרה"ק מנאסאד שבעת שיצא דיבורים אלו מפי הרה"ק מקשאנוב נדמה לו באמת שממש אין דור גרוע כדור ההוא, והי' מתמה על עצמו אח"כ בהתפעלות כ"כ שידמה לו בעת שהי' רואים הנהו תרי צדיקים הרה"ק מקשאנוב והרה"ק המהר"ם שיק זי"ע השפיע עליו הדברים היוצא מלב קדוש מקשאנוב זי"ע להרגיש ולראות שאין דור שפל כמוהו.

בשפתי צדיקים

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע בן הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, אמר פ"א בזה"ל: איך האב דאך עפעס געקענט אלטע צדיקים, אזוי מ'זאל האבן אויף זיך דעם צלם אלוקים אינגאנצן אזוי ווי מ'האט אים איבערגעגעבן, איז דעם סאנזער רב'ס א זון ר' דוד'ל, ער וואוינט דאכט זיך מיר אין קשאנוב, ער האט דעם גאנצן צלם אלוקים.

גם אחיו הק' החזיקו את הגה"ק מקשאנוב זי"ע לפועל ישועות, אחיו הגדול הגה"ק משינאווא הי' נותן לו בכל שנה פתקא והזכיר עצמו לפניו, והי' אומר עליו שהוא צדיק הדור.

הרה"ק ר' ברוך מגארליץ זי"ע חתן מרן הייטב לב זי"ע, כיבד מאד את אחיו הרה"ק מקשאנוב, והי' לו קביעות להיות אצלו על שב"ק ב' פעמים בשנה, ומשום כבודו לא לבש אצל שולחנו הטהור את הטיש חלאטעל, רק ישב עם הבעקישע הרגיל, הי' רגיל לומר "ער איז אַ ערליכער איד, ער וויסט ביי זיך אז ער איז גארנישט אויף דער וועלט".

רוח קדשו

בעיר קשאנוב הי' גר סוחר אחד, שדרכו ללוות מאנשים כסף וליסע להיריד ולקנות סחורה ולמכרם ולעשות ריוח ואח"כ ה' משלם למי שלוה, פ"א לוה מכמה אנשים סכום כסף גדול ונסע כדרכו להיריד לסחור, ויהי כאשר עלה על המסילות הברזל, בא אליו שוחט אחד מגלילות של קשאנוב, ואמר לו יודע אני שיש לך הרבה כסף, אהרוג אותך (רח"ל) בהחלך שלי ואקח ממך הכסף, אמר לו הסוחר שיתן לו הכסף ולמה צריך להרוג אותו, ענה לו השוחט שמפחד שיספר המעשה, הבטיח לו הסוחר שלא יספר המעשה, ביקש ממנו השוחט שישבע לו שבועה דאורייתא, והסוחר נשבע לו, והשוחט לקח הכסף והלך לו, והסוחר חזר לעיר נרדע ונפחד, וממש לא הי' יכול לדבר, והאנשים רצו לידע מה נעשה ואיפה הכסף, אבל הוא לא היבר, הלכו האנשים אל הרה"ק מקשאנוב וסיפרו לו המעשה, קראו הרה"ק מקשאנוב ושאל אותו גופא דעובדא היכי הוה, ענה הסוחר שאינו יכול לספר הואיל ושבע שלא יספר, אמר לו

הרה"ק מקשאנוב שאל יאמר מי לקח הכסף רק יספר קצת מהמעשה, סיפר הסוחר כל המעשה משוחט אחד בלי שם, קרא הרה"ק מקשאנוב שכל השוחטים מהגליל יבואו אליו להראות לו החלפים שלהם, (דבר ששכיח היתה אצל רב הגליל מזמן לזמן) ובאו כל השוחטים מהגליל והראו לו החלפים וכשראה הרה"ק מקשאנוב החלף מאותו שוחט, התחיל לצעוק בקול גדול עליו "ביסט א רוצח", תן תודה, ויהי לנס.

פ"א בעת שחכה על מסילות הברזל ניגש אליו איש אחד ונתן לו "קוויטל", ענה לו הרה"ק מקשאנוב איני נוגע מה שאינו שייך לי לבסוף נתברר שהלא רצה ליתן קוויטל להרה"ק משינאווא זי"ע, וכיוון שראה את הרה"ק מקשאנוב ושמע שהוא בן הרה"ק מצאנז זי"ע, ולכך נתן לו הקוויטל.

צדיק גוזר

פע"א כשהי' הרה"ק מגארליץ על אם הדרך, בחדר החיצון של האכסניא שלו הי' שם אנשים והי' מדברים מבני הרה"ק מצאנז, והרה"ק מגארליץ יצא מחדרו ושאל אותם על מה הם מדברים, והוכרחו להגיד לו מה שהי' מדברים, אמר להם אתם יודעים את צדקת אחי מקשאנוב אני אספר לכם מעשה קטנה ממנו, פ"א הייתי אצלו בצאנז, ובערב שב"ק הניח את עצמו לישון מעט לכבוד שב"ק, ובחוץ היו עומדים בעלי מלחמה, ואפיעצר אחד למד עמהם תכסיסי מלחמה בקולי קולות, ולא הי' ביכלתו לישון, אמר אחי אז: "זיי לאזין מיר נישט אביסל שלאפן", ותיכף ומיד נתקדרו השמים בעבים ולא עבר חמשה מינוטין והתחיל לירד גשם חזק מאד, אשר הבעלי מלחמה הוכרחו לילך משם, והכל היתה כדי שאחי יוכל לישן.

מסופר מעשה פלא שפ"א אחת נאשם יהודי אחד מארץ אשכנז בענין פלילי חמור מאד, והוזמן למשפט, והי' צפוי לעונש חמור אם לא ימצא זכאי בדינו, כמובן שהיהודי לקח פרקליט גדול מעורכי הדינים המפורסמים שיליץ בעדו בדין, ימים מספר לפני מועד המשפט חלם היהודי אשר רב זקן מהעיר קשאנוב נראה אליו בחלום ומצווהו ליקח עורך דין אחר, שכן פרקליטו משוחד והוא יטעון רק לרעתו, בהקיצו משנתו תמה מאד על החלום, כי מעולם לא שמע מן העיר קשאנוב ומכ"ש אל רב שבו, התחיל לדרוש אם יש עיר כזאת, ואכן נודע לו מעיר הזאת השוכן במדינת גאליציא, חשב אם כן יש דברים בגו חלומו, החליף מיד את פרקליטו, הגיע יום המשפט, והנה לתמיהתו רואה גם את עורך הדין הראשון שמה בבית המשפט, אך הוא טוען לרעתו, ורק ע"י הטענות של פרקליט השני שלקח יצא זכאי בדין, כיון שיצא זכאי בדין חשב שעליו להודות למושיעו, ונסע למדינת גאליציא לעיר קשאנוב, וכשהגיע לשם נודע לו שהרב מקשאנוב כבר אינו בחיים, שאל על משפחתו, ונודע לו שאחיו הגדול יושב בשינאווא, וישם לשינאווא פעמיו, ונכנס אל הרה"ק משינאווא וסיפר לו כל העובדא, נענה הרה"ק משינאווא "ידעתי מגדולת אחי הקדוש כי רב הוא, אולם שהוא כ"כ גדול והוא פועל ישועות גם למי שאינו מכירו ולמי שלא עלה בדעתו לבקשו ישועה, זאת לא ידעתי".

גם לאחר פטירתו עשה פעולות להושיע את ישראל מצרתם, פ"א לאחר פטירתו נראה בחלום לבנו הרה"צ ר' משה, ואמר לו שר' שמואל שיינאוויץ צריך רחמים מרובים, ורק אחיו הרה"ק מגארליץ יוכל להושיעו, ר' משה נסע לעיר מגוריו של ר' שמואל הנ"ל והביט אחריו, וכן עברו ימים אחדים ור' שמואל נפל למשכב וחלה קשות, נסע ר' משה מיד לדודו הרה"ק מגארליץ זי"ע, כשראהו הרה"ק מגארליץ, שאלו מה הביאך לכאן היום, ענה לו הלא דודי יודע, חיך הרה"ק מגארליץ ואמר לו ברוח קדשו סע לביתך יהא לר' שמואל רפואה, וכך הוה.

אחרית ימיו

כשבועיים לפני פטירתו בא לעיר אמסאנא, וסיפר שם עובדא מאביו הק' מרן הדברי חיים זי"ע שלפני בואו לעיר צאנז נסע להרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, ואמר לו הרה"ק מזידיטשוב: "תדע שיש נשמות גדולות בצאנז הצריכים תיקון, ותדע מה לעשות כדי לתקנם כראוי", כן סיפר הגה"ק מקשאנוב, והבינו מדבריו הק' שגם סיבת בואו לעיר זו היה כדי לתקן נשמות שם.

בשלהי חודש אלול שנת תרנ"ג נולד בן להגאון רבי צבי יעקב ווידאוויסקי מקשאנוב בעל ה"תפארת צבי יעקב", והלך אבי הילד להגה"ק מקשאנוב להתייעץ אתו איזה שם להעניק לרך הנולד, והשיב לו: המתן ימים אחדים ואז כבר תדע בעצמך איזה שם לתת לו, ואכן כעבור שלשה ימים נסתלק הגה"ק מקשאנוב לחיי העוה"ב.

בחודש אלול שנת תרנ"ג חלה במחלת הריאה, וביום שב"ק שלפני פטירתו הוקל עליו החולי קצת, עד יום ב' בשבוע, ביום ג' הכביד עליו חליו, ובאותו לילה אור ליום ד' החזיר את נשמתו הטהורה ליוצרו, ביום כ"ה אלול תרנ"ג.

כשנסתלק לא הודיעו לאחיו הגה"ק משינאווא זי"ע עד אחר עבור השלושים, כשאמרו לו הבשורה ישב באבילות לזמן קצר, ושמעו אומר לעצמו: "לא הניח כמותו בעולם". כמו"כ לא הודיעו לאחיו הגה"ק מגארליץ עד ערב ראש ה שנה, ובערב יו"ט לפנות ערב אחר המקוה כשכבר לבש בגדי יו"ט הקיפו אותו כמה אנשים, כאילו רוצים להודיע לו בשורה שאינה טובה, והגה"ק מגארליץ שאל להם: מיינט עטץ דעם קשאנוב'ער רב, ולא ענהו כלום, ושאל עוד ולא ענהו דבר, רק הביאו לו כסא נמוך שהכינו בעבורו שישב עליו, וכשישב סיפר הגה"ק מגארליץ: אבי היה לו אח בדוקלא, ופעם אמר לחתנו הצדיק ר' לייזער קודם שבת חנוכה או שבועות, כשיגיעו עולם מדוקלא לכאן תשאל להם בשלום אחי, היות שר' לייזער ידע שכבר אינו בין החיים, לא דיבר מזה מאומה, אחר השבת שאל אותו אבי אם שאל מענין הנ"ל, ענה ר' לייזער "וואס זאל איך פרעגן, וואס זאל ער שוין טהון, וואס זאל ער שוין מאכן", אמר לו אבי הק': איך זעה אים שוין דריי חדשים אין גן עדן, און די זאגסט מיר וואס זאל ער שוין טהון וואס זאל ער שוין מאכן", ומסיפור זה הבינו שגם הגה"ק מגארליץ כבר ידע היטב מפטירת הגה"ק מקשאנוב זי"ע.

הגאון רבי אליהו חיים זצוק"ל אבד"ק לאדזש

אבדק"ק לאדזש כותב במכתבו: **"הציונים אינם מקוים לציון, הם אומרים כחי ועוצם ידינו ואינם מחכים לישועת ה', הם עטו עליהם תמימות כדי לתפוס ברשתם את התמימים, לכן כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו יתרחק מהם, ויאמין שהישועה נמצא רק בידי ה'".**

בעזה"י יום ג' כ"ה תמוז ת"ר לפ"ק וויל"נא.
שוה"ת ירהבו הנקדה בהגה ונכבד לש"ק.
כבוד מרו"ר הרב המופלג ונגיד יא"ם וכו',
כ"ש מ' יעקב משה נ"י כרפס,
כרכה ואישר ושיגו עם יתר חבריו בזה.
מכתבו מן יום כ' דנא... דשתי בעניו זה יהוע אשר אחשב שיחה זר
בשיחה הש"ע שר"י ורמיסת ברגל כל קודש, אך השתי כשאני
לעצמי *) לשמוע לעצת החוזה, והמשכיל בעת ההיא ידום, והשוקה בזה ישפת
מדברו, ויבוא בעל הברם וילחה הקוים מהברם או יבור הנפנים מהקוים, ונחנו
מה, בעת אשר רבים מבני ... ורוית ירחם על עמו וקבצם לארצו ולהורתו אשר
חללוהו זרים, וינחו פרצות הדת אשר נהרס ע"י ההעלולים האלה
ירחיש ויקימו שי עת אשר ידברו ויעשו הדברים ויתברך בכוחו בכל
עיניני כחפצו ותמן מחי' המברכו באויש ומחכה ומחל להשועה היא אשר
יושיע אותנו מידי המורדים והמריבים אשר סבנו יצאו, ויאר עינינו ותחזינה
בבושה אויבינו ומבדינו.
דור פרידמאן חוס"ק קארלין ומצוה עה בנרש ווילנא.

הגאון רבי דוד פרידמאן זצ"ל מקארלין

"דעתי ידוע, והנני מחשיב את הציונות בדיוק כשיטת שבתי צבי שר", והוא דריכת רגל על כל קדשי ישראל, השי"ת ירחם על עמו וארצו ותורתו שבאו זרים ויחללוה, ויבנה את פרצות הדת שנהרס על ידם".

ההשפעה הגדולה של האור לישרים

לפני הוצאת האור לישרים ניסו הציונים להראות קבל עם ומלואה כאילו רוב כלל ישראל תומכים בציונים, וסוברים שציונות אינה סתירה ליהדות.

ובהוצאת האור לישרים ראו לראשונה שכלל ישראל הירא אינם לסבול רעיון כזה שהוא נגד עיקרי האמונה, וכי רוב הירא הם מתנגדים בנחרצות נגד רעיון הציוני לקחת גאולה בזרוע בשר ולא לחכות לישועת ה', לספר היה בשעתו השפעה גדולה מאוד שהצליח להוציא את הציונים משלוותם, ותוקפו אותו בדרשותיהם ובמאמרים ארסניות על הספר ועל השפעתו.

וכן הוציאו קונטרס **'בין אור לחושך'** בנסיון להשיב ולהפריך את דברי האמת והצדק שבאור לישרים, אבל ללא הצלחה.

מלחמת גדולי וצדיקי פולין

בשנת תרס"ב יצא לאור בווארשא הספר **"דעת רבנים"** ששם נדפסו מכתבי גדולי ישראל שבפולין, נגד כת הציונות, באותו הצורה של האור לישרים.

ספר
דעות הרבנים
כולל מכתבים מרבני גדולי ומנהגי הציונים
בכלל"א נגד הרעיון הציוני.
אברהם בנין שטיינבערג
פוואלסק
וואַרשא
Сеферъ ДААТЪ ГОРАБОНИМЪ
т. е. Мнѣнія Раввиновъ.
Собралъ А. Б. Штейнбергъ
ВАРШАВА 1902.
Въ Тип. Р. Эттингера, Гусья № 21.

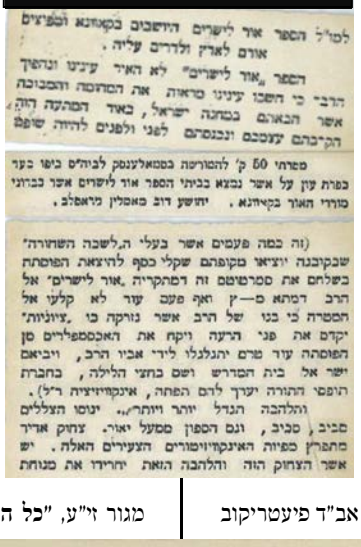
ה'דעת הרבנים' נדפס סלי שם האמיתי של המוציא לאור, תחת השם "אברהם ברוך שטיינבערג", של כותבי הדורות היה הגאון רבי יעקב נפתלי זילבערבערג זצוק"ל מוואַרשא, שהיה מהלוחמים הנלהבים נגד הציונות, ולפני זה כבר הוציא כמה קונטרסים, כמו **"על הציונות"** בשנת תר"ס בוואַרשא, והקונטרס "ראשית דבר יראת אלוקים".

בהקדמה לספרו כותב שאחרי שהציונים מפרסמים מכתבים בעיתוניהם כאילו בשם גדולי ישראל, לרמות את ההמון עם שהרבנים מחזיקים כמותם, וכדי שלא ישאר הרושם שהרבנים מחזיקים בשיטת

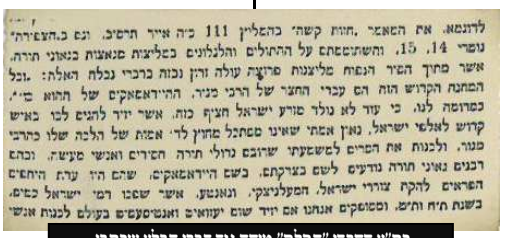
הציונים, עשינו כמעשה היראים והחרדים לדבר ה' שהוציאו הספר אור לישרים, להראות לכל מבקשי האמת שהאמת הוא להיפך, וגדולי ישראל מזהירים נגד הציונות.

בין פרקי הספר נמצאים המכתבים שנכתבו בחריפות וביסודיות מהרבה גדולי תורה וחסידות המפוסמים שבפולין, וביניהם הרה"צ ר' יעקב משה מוואלבאז זצ"ל בן הרה"ק בעל עבודת יששכר זצ"ל, המספר שאביו הזהיר הרבה את חסידיו נגד הציוני׳סטן, הרה"ק ר' **פנחס מנחם אלעזר ראטענבערג** זצ"ל מפילץ בעל השפתי צדיק, הגאון רבי **שבתי ראפופורט** זצ"ל אב"ד פינטשוב, הרה"ק ר' **בצלאל** אב"ד לובוטיט ומגדולי תלמידי הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשא זי"ע, הרה"ח רבי **שמחה יאיר** זצ"ל אב"ד פיעטריקוב ובעמח"ס אורה ושמחה עה"ת, מגדולי תלמידי געור-קאצק-אלכסנדר, הרה"צ רבי **שמחה בונם** זצ"ל אב"ד זאכלין, תלמיד חביב מהרה"ק מקאצק זי"ע וידידו הטוב של הרה"ק רבי יחיאל מאיר גאסטינין זי"ע, הרה"צ ר' **יעקב יוסף הכהן** זצ"ל אב"ד גלאביצק, בנו של הרה"ק בעל החסד לאברהם מראדאמסק זי"ע, הגאון רבי **אפרים שלמה זלמן** זצ"ל אב"ד ליפנא, בעל עוז מלך, ועוד הרבה גדולי וצדיקים המזכירים שציונות הוא הכחשה באמונה בביאת המשיח וצריכים להתרחק מהם כמטחוי קשת, וכן נזכר לשבח במכתב של הרה"ק מציעשנוב זי"ע, (מובא בספרו דברי שמחה מכתב ג).

כת"ע של הציונים שופכים בוז וקלון נגד הספר "אור לישרים"

המציאות שרוב המכתבים בספר דעת הרבנים נכתבו מהצדיקים וקדושי עליון שבפולין, העלה את חמתם של העיתונים הציוניים שתקפו בעזותם ובזלזול נגד החסידות של מעלה שבפולין, וה׳מליץ׳ כתב בעזות נגד הרה"ק בעל שפת אמת מגור זי"ע, "**כל המחנה הקדוש הזה הם עבדי החצר של הרבי מגור, ההיידמאקים שלו**", דבר שהביא כמובן את תגובתם של היראים, ובמאמר העורך של כתב העת "**הפלס**" שהראה איך שהציונים איבדו עשתונות אחר דברי האמת של גדולי ישראל.

כת"ע החרדי "הפלס" מוחה נגד דברי הבלע שכתבו הציונים על הרה"ק בעל שפת אמת מגור זי"ע

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע

מלחמת אש דת השערה

אחד המיוחד שברועי ישראל שהבינו מההתחלה את עומקת טומאת הציונות, היה הגאון הקדוש רבן של ישראל, מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שבמשך שנות חייו לחם בעוז וגבורה נגד הציונות ועמד על המשמר שלא יפרסו את טלפיהם בין בני ישראל, והשתמש אם אותו כלי מלחמה של אביו הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע ועוד גדולי ישראל השתמשו בה נגד המשכילים, לא להרשות להם דריסת רגל בתוך ליבות בני ישראל, וכן הוא הכריז מלחמה נגד ממשיכיהם הלא הוא כת הציונות, ועמד בראש מערכות ישראל לגדור גדר ולעמוד בפרץ במלחמתה של תורה נגד מהרסיהם בכל שם דאית להו, בראשונה עם המשכילים ואח"כ הציונים, מזרחי, אגודת ישראל.

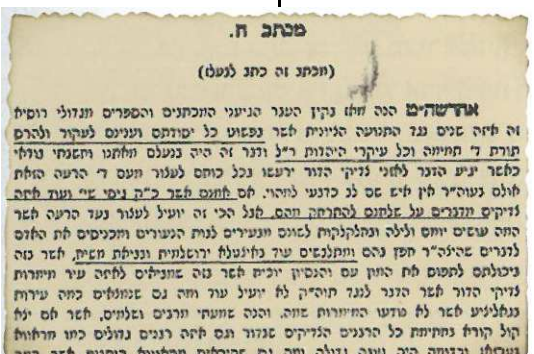
ובשבת בסעודה שלישית שבו הסדר להגיד דברי תורה ומוסר, היה אחד מן הנקודות המרכזיות שהתייחס איליו הרה"ק מבעלזא, הציונים המזרחי׳סטן, וגודל סכנת ההתחברות להם, וכפי שגיסו הגה"ק מציעשנוב כותב במכתבו: "**אם אמנם כ"ק גיסי שי׳ ועוד אייזה צדיקים מדברים על שולחנם להתרחק מהם**".

הדרשה הקצרה לפני כל נדרי

פעם בליל יום הקדוש, כשבית המדרש היה מלא על גדותיו, וכולם חיכו והכינו עצמם לקראת הכל נדרי אצל הרה"ק מבעלזא, וכולם עמדו בהתעוררות לשמוע דרי אלקים חיים דברי הכנה ומוסר לקראת יום הקדוש לפני תפילת כל נדרי, עלה הרה"ק על הבימה וצער בלהבת אש: "**אסור להתחבר עם הציונים והמזרחיים וכל כתם**".

זה היה כל המוסר דרשה לפני כל נדרי, ודבר זה הביא הרה"ק מבעלזא לשבירת הלב לפני אמירת כל נדרי (קול ישראל ח׳ סיון תרפ"ז).

ופעם אחר שבברכת ׳שלא עשני גוי׳ הוא גם מכוון שלא יהא ציוני, מכיון שהם מחפשים לאומיות שיהיו ככל הגוים בית ישראל.

מכתב קודש מהרה"ק מציעשנוב זי"ע בו כותב בתוך הדברים שגיסו הרה"ק מבעלזא זי"ע אומר בשולחנו הטהור להתרחק מציונות

המשך יבוא א"ה

פנימי | תני"ג | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור בבית הגאון הצדיק
רבי אברהם צבי הלוי וואזנער שליט"א

רב ור"מ דקהלתינו הק' במאנסי יע"א

ערש"ק פרשת שופטים תשפ"א לפ"ק

כשהגיע כ"ק מרן שליט"א לעיר מאנסי על שב"ק פר' שופטים כבר היה ערב שב"ק בשעה מאוחרת, והלך לבקר את הגה"צ רב ור"מ דקהלתינו שליט"א דשם לביקור קצר

רב דקהלתינו במאנסי: ס'איז שוין ערב שבת קודש נאכמיטאג, איך וויל נישט אויפהאלטן, די גאנצע שטאט קוקט ארוים אויף דעם חיזוק, א שבת אין חודש אלול, דעם ייטב לב'ם יארצייט, דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל משפיע זיין.

כ'האב פארן רבי'ן א גרוס, יעדן פרייטאג קומען אהער קרית יואל'ער מורי הוראות איבער שמועסן ענינים, דעם רבי'נס איידעם אויך (הגה"צ רבי יוסף רוקח שליט"א חדב"ג, ורב דביהמ"ד קול אליהו שכונת קערעסטיר קרית יואל יצ"ו), א שטארקער מורה הוראה, אלע זענען זייער חשוב, אבער ער שיינט ארוים.

רבינו: פיין, ברוך ה', ישר כח כ'האב הנאה צו הערן.

רב דקהלתינו במאנסי: אויך האב איך א גרוס פון נחת פארן רבי'ן, כ'האב פארהערט די וואך אין די וויליאמסבורגער תלמוד תורה, אין קעמפ (כיתה ט' שע"י מוסדותינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו), ר' יודא בער טעללער איז דער מנהל דארט, זיבן כיתות, בערך הונדערט אכציג בחורים, זייער א פיינע ישיבה, כ'האב זיי פארהערט אין מסכת קידושין, זיי האבן געקענט זייער פיין, כ'האב פארהערט פרק האומר.

כ'זאג אלץ, אויב איך מעג עס זאגן, דער רבי וויסט נישט וואס דער רבי פארמאגט, טויזענטער בחורים יונגעלייט, און בעלי בתים, מ'לערנט און מ'פארהערט זיך, ס'איז א געוואלדיגע זכיה.

רבינו: ס'איז דא א גרויסע אויפוואכונג אין לימוד התורה, ברוך ה', ס'איז בעסער פון וואס ס'איז געווען מיט צעהן יאר און צוואנציג יאר צוריק.

רב דקהלתינו במאנסי: כ'געדענק נאך ווען דער רבי האט גערעדט דערווען דאס ערשטע מאל דארט אין טענט אין ווילאמסבורג (ביום ל"ג בעומר תשס"ו לפ"ק), דער עולם האט דעמאלטס געקוקט אזוי, בעלי בתים וועלן לערנען, למעשה ב"ה גדלו והצליחו וגם עשו פרי, ס'איז א געוואלדיגע זכות.

איך געדענק די דרשה וואס דער זיידע ז"ל (הגאון הגדול בעל שבט הלוי ז"ל) האט געזאגט דארט אין בני ברק ווען דער רבי איז געקומען, בעקיטשעס איז דא געגנג, מאכן לערנען איידן דאס דארף מען קענען, ס'איז א געוואלדיגע זכיה...

רבינו: אבער ב"ה אנדערע קהילות זענען אויך מיטגעגאנגען, ס'ווערט נתרבה.

רב דקהלתינו במאנסי: דאס איז אויך א זכות, אז מ'איז א מזכה את הרבים.

רבינו: כ'האב אמאל געזאגט, אז ס'איז געווען א מעשה בים זיידן ז"ל בים קדושת יו"ט, בימיו האט די רעגירונג איינגעפירט אז ווער ס'האט געוואלט עפענען א קרעטשמע צו פארקויפן בראנפן האט יעדער געקענט, שפעטער האט די רעגירונג אנגעהויבן איינצוזיצן די זאך, נישט יעדער זאל קענען פארקויפן,[1] נאר מ'האט געדארפט האבן אן

---

1 נכון להקדים כאן בקיצור נמרץ אופן מכירת היי"ש בימי קדם בתחלה היו הכפרים ברשותם ולחזקתם של האדונים הפריצים ובידם היה הכח להשכיר הזכות להחזיק האוראנדא דהיינו בית המרזח הנקרא קרעטשמע על משך כמה שנים.

ערלויבעניש דערפאר, דאהי הייסט עס א לייסענ"ס (רשיון), און מ'האט נישט געגעבן פאר יעדן איינעם, נאר מ'האט אנגעהויבן צו מאכן א סדר און אין יעדן שטעטל איינער אדער צוויי האט געקענט באקומען און די איבעריגע האבן דאס נישט געקענט באקומען.

פארשטייט זיך אז ס'איז ארויסגעקומען מחלוקת אין די אלע דערפער, דער האט יא געהאט, און דער האט געוואלט באקומען פון די רעגירונג, און דער האט נישט געקענט באקומען, און דער זיידע ז"ל איז דאך געווען רב אין סיגוט, און ארום סיגוט איז דא אסאך שטעטלעך און דערפלעך און מ'האט זיך איבעראל געקריגט, און ער האט געלאזט רופן דארט מענטשן, פון דעם שטאט און פון דעם דארף, די אלע בעלי מחלוקת וואס האבן געהאט טענות, ער האט געהייסן איינער זאל באצאלן פאר'ן צווייטן, מ'זאל זיך אזוי אויסגלייכן.

אין איין דארף נישט ווייט פון סיגוט איז דא א דארף מ'האט עס גערופן "שוואַרץ–טומאה" – אידן האבן עס אזוי גערופן מיט אזא שם גנאי "שוואַרץ–טומאה"[2] – דארט האט מען זיך אויך ארום געקריגט, די וואס האבן געהאט צוטוהן מיט דעם ענין, האט דער זיידע ז"ל געשיקט א שליח אויסצוגלייכן, אבער מ'האט נישט געקענט זיך פארגלייכן, ס'איז שוין געווען סוף זומער, ס'איז שוין געווען אנהייב חודש אלול, און דער זיידע דער קדושת יו"ט איז געפארן פון סיגוט צו דעם דארף צוליב די קריגעריי, און ער האט אנגעהויבן צו רעדן מיט די בעל בתים, מיט דעם און מיט יענעם, דו וועסט עס האבן, און דו וועסט באצאלן כך וכך, דער האט יא מסכים געווען, דער האט נישט מסכים געווען, ענדליך איז מען שוין געקומען צו א הסכם, און כנהוג נאך וואס מ'איז געקומען צו א הסכם האט מען חרטה געהאט, בקיצור ער איז דארט אפגעזעצן א וואך צייט, מ'האט געמיינט אז ער האט מצליח געווען אבער צום סוף איז צופאלן די גאנצע זאך, נו ס'איז שוין געקומען נאנט צו שבת, דאנערשטאג, איז ער אהיים געפארן, אז ער איז אהיים געפארן זענען אלע אים געגאנגען באגלייטן אזוי צום וואגן.

וען מ'איז צוגעקומען צום וואגן האט ער זיך אויסגעדרייט אזוי צו די אידן דארט, און ער האט זיי געזאגט אזוי, הערט'ס מיך אויס, דא אין די גאנצע געגנט האט מען זיך איבעראל ארום געקריגט, כ'האב געשיקט א שליח און ס'האט געגוצט און מ'האט זיך אויסגעגליכן, אז נישט האב איך געלאזט רופן און מסדר געווען דעם עסק, דא בין איך פערזעגליך אראפ געקומען, איך זיץ שוין דא דריי טאג און כ'האב נישט מצליח געווען, כ'האב גארנישט אויפגעטוהן, וואס מיינט עטץ? אז איך האב נישט וואס צו טוהן מיט די צייט?, ס'איז חודש אלול אויף דער וועלט! איך האב וואס צו טוהן?, ווארט'ס נאר ווארט'ס.... ער האט זיך אויפגעהויבן און איז אוועק געפארן.

אינעם הייליגן טאג אום יום הקדוש האט אויסגעבראכן א שריפה אין דערפל, און דער ווינט האט געבלאזן, ס'איז געווען האלצערנע הייזער מיט שטרויענע דעכער, און ס'איז געגאנגען פון הויז צו הויז, און ס'איז געווארן א מהומה און מ'האט זיך פראבירט צו ראטעווען וואס מ'קען, און אידן האבן ליידער מחלל יו"ט געווען (בדברים האסורים ביו"ט עפ"י הלכה), ס'איז דאך אדם בהול על ממונו, און מ'האט געטוהן וואס איז נישט ריכטיג, צו דאורייתא'ס צו דרבנן'ס מ'האט

בשנת תר"ן לפ"ק לערך נמסר כח הרשיון להממשלה אשר תחת הקיר"ה והם השכירו בכל עיר כח הרשיון (הנקרא פראפינאציע) על ידי הכרזה (ליסיטאציע) ומי ששכר הפראפינאציע באיזה עיר על מספר שנים זכה בליסענץ (הייטו רשיון בלעזית) על משך אותו הזמן בכל הגלילות של אותה העיר למכור בסיטונות (האלסעיל) כל מיני משקאות של יי"ש, ובלעדו לא ירים איש את ידו למכור או לעשות יי"ש על פי דינא דמלכותא.

ונעתיק כאן תשובה מאהבה שכ' בענין זה בשו"ת עצי חיים וי"ל: ב"ה, ג' יתרו תרפ"ג סיגוט יצ"ו. כבוד אהובי חתני הרב המאה"ג בנש"ק כש"ת מו"ה יחזקאל שרגא האלבערשטאם שליט"א אבד"ק צעשעניב יע"א. ע"ד מה ששאלת וז"ל בראובן שמחזיק מזיגה ומשלם מס להממשלה ומעכב את שמעון מלמכור, יען כי אין לו רשיון, ושמעון טוען כי גם לו אין היתר למכור יי"ש רק עד חמשה וארבעים גראד, והעודף גם הוא מוכר בלא רשיון, והנה בשו"ת ד"ח פסק מי שיש לו קאנצעסיע יכול למחות ביד המוכר שלא ברשיון, אך בנ"ד דגם בעל הרשיון אינו רשאי למכור יי"ש חזק, יכול להיות דאינו יכול למחות ביד השני שאין לו רשיון, הדין עם מי, עיי"ש.

2 בשפת רוסיש היתה שם העיר 'בייליא צ'רקוף', פי' "ווייסע קירכע", ולכן היה נקרא המקום אצל הערליכע אידן "שוואַרצע טומאה", כמ"ש רש"י בפ' ראה על הפסוק ואבדתם את שמם, לכנות להם שם גנאי, דהיינו מלשון "ווייס" על לשון "שוואַרץ".

המקור לאיסור הזכרת שם העיר המורה על שם ע"ז מובא בגמ' סנהדרין (סג ע"ב) דתניא ושם אלהים אחרים לא תזכירו וכו', כי אתא עולא בת בקלנבו, פירש"י לן באותה העיר, והיא נקראת על שם עבודת כוכבים שבה, אמר ליה רבא והיכא בת מר, אמר ליה בקלנבו, א"ל והכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו, א"ל הכי א"ר יוחנן כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, והא היכא כתיבא, דכתיב (ישעיה מו) כרע בל קרס נבו, ואי לא כתיבא לא. ע"כ. וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' קמ"ז סעיף א) ע"ש.

געטוהן וואם מ׳דארף נישט, ס׳איז אדורך געגאנגען יו״ט שוין געווען נאך יום הקדוש א טאג צוויי, מ׳האט זיך אין אכט גענומען וואם דא איז געווען, אידן האבן געהאט מכשולות מכח די שריפה, נאך יו״ט זענען זיי אריין געקומען קיין סיגוט צום זיידן, זיי זענען געקומען ארוים נעמען א תשובה, דער האט געהאט אזא מכשול און דער האט געהאט אזא מכשול, האט ער געזאגט מ׳זאל אריין קומען אייניציוויייז, און יעדער איז אריין געקומען עקסטער, און ער האט יעדן איינעם אויסגעפרעגט וואם האסטו געטוהן, וואם האסטו געהאט, ער האט יעדן אויסגעהערט, און ער האט מסדר געווען תעניתים, דו וועסט פאסטן איין טאג, דו וועסט פאסטן דריי טאג, ער האט עם איינגעטיילט במשך דעם ווינטער ווי אזוי מ׳זאל פאסטן, אזוי האט ער מסדר געווען יעדן עקסטער מיט זיינע מכשולות, און פאר יעדן איינעם אויסגעשטעלט א תשובה, און ער האט פאר זיך אויפגעשריבן אויפן פאפיר אלעם וואם ער האט זיי געזאגט. וועז ס׳איז געקומען ווינטער האט מען אנגעהויבן צו זעהן אויף אים אליינ׳ס אז ער איז מרבה בתעניתים, מ׳האט געזעהן נאך א וואך און נאך א וואך, ער איז מרבה בתעניתים, האט מען אים געפרעגט וואם איז געשעהן, פארוואס איז ער מרבה בתעניתים, האט ער געזאגט, עטץ וויייסט דאך וואם איז געווען דארט אין דארף אין שוואריץ–טומאה, אידן האבן מחלל יו״ט געווען, און כ׳האב ארוים געגעבן א תשובה פאר יעדן איינעם, כ׳האב אבער מורא אז אז איך האב אויך א חלק אין דעם..., איך וועל הייסן יענעם פאסטן און איך וועל נישט פאסטן? האט ער אויך געפאסטט, ער האט געשפירט אז ער האט א חלק, מוז ער אויך פאסטן.

ואמר רבינו: [בצחות] כ׳זאג דא אויך אזוי, כ׳האב מורא אויף די אלע קהילות אז אונז האבן אויך א חלק אין דעם...

רב דקהלתינו במאנסי: ס׳איז א געוואלדיגע זכיה, מרובה מידה טובה חמש מאות פעמים (תוספתא, מס׳ סוטה פ״ד ה״א). דער ישמח משה זאגט דאך אז די משנה אין אבות (פרק ה׳, יח) זאגט, המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, טייטשט דער ישמח משה אין יין הרקח, אז ס׳וועט אים קיינמאל גארנישט פעהלן.

רבינו: ווייל ׳חטא׳ איז א לשון חסרון.[3]

רב דקהלתינו במאנסי: יא, זאגט ער ס׳איז דא אמאל א מענטש וואם טוט פאר א רבים, מיינט ער אז ס׳פעלט אים דא, ס׳פעלט אים דארט, כ׳האב נישט קיין צייט צו לערנען, כ׳האב נישט קיין צייט צו דאוונענען, אין חטא בא על ידו, אזוי זאגט דער ישמח משה...

רבינו: אין פ׳ שמות זאגט דער ישמח משה אז דער אויבערשטער איז אים שומר פון א חטא, פארדעם איז ׳אין חטא בא על ידו׳.[4] ער ברענגט א ווארט פון בארדיטשובער רב.

ב״ה מ׳הערט כסדר דער מאכט א סיום, און דער מאכט א סיום...

רב דקהלתינו במאנסי: בעלי בתים לערנען און מ׳פארהערט זיך, קינדער בליעה״ר, לאורך ימים ושנים. איך וויל נישט אויפהאלטן ס׳וועט שפעט.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

וביקו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען זיצן מיט הרחבת הדעת על כם ההוראה, ס׳זאל זיין הוראתו בקדושה, דער אויבערשטער זאל העלפן אהן א מכשול, קענען מרביץ זיין פאר אידישע קינדער תורה והוראה, קענען מעמיד זיין תלמידים הגונים, דער ייטב לב האט געזאגט אז ער האט מעמיד געווען תלמידים הגונים וישרים, דאם איז די גרעסטע זאך, מרביץ זיין תורה פאר תלמידי חכמים, אוועק שטעלן מורי הוראות פאר אידישע קינדער, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל הערן בשורות טובות.

ונפרד רבינו ממנו בברכת א גוט שבת

---

3 וז״ל שם בישמח משה (מאמר יין הרקח) על אגדות הש״ס: ״כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ג״ל כי אלו שאין מזכין את הרבים ואין עליהם עול הציבור ואימתא דציבורא, הם יכולין להשתדל בתורת עצמן, כי אין להם טרדה וביטול הזמן ומונע ומעכב מחמת פחד ואימה, משא״כ אלו שעול הציבור עליהם עפ״י רוב מחמת צרת הלב מפחד הציבור אין יכולין לעשות שום דבר, נמצא יש להם היזק רב וחסרון וגרעון בהשתדלות חובות עצמם, אך ית״ש ברוב רחמיו ממלא להם החסרון שלא יהי׳ היזק ע״י שזיכו את הרבים, וידוע דחטא הוא לשון חסרון, והיינו כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ר״ל אין גרעיון וחסרון בא עי״ז שמזכה את הרבים, והוא נכון בס״ד״, עכל״ק.

4 וז״ל הישמח משה שם בפ׳ שמות: ״ועוד נראה לפרש בסיגנון זה וקצת באופן אחר. דהנה ידוע דהשי״ת אינו מזדקק לבחירה, כמ״ש שמפרשין הפסוק (תהלים סט ב) טובעתי בל עליך, רק בהמזכה את הרבים כבר אמרו רז״ל (אבות פ״ה מי״א) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, דהיינו דהשי״ת משמרו מן החטא. ועל פי זה פירש בספר משנת חכמים בשם הרב הגאון מבארדיטשוב ז״ל המשנה במסכת אבות (פ״ב מ״ד) אל תפרוש מן הציבור ואל תאמין בעצמך עד יום מותך. דר״ל אל תפרוש מן הציבור לומר אעבוד לבדי השי״ת בכל לב ונפש, ולמה לי להשגיח על הציבור ולהוכיחן ולהדריכן בדרך ישרה, כי ואל תאמין בעצמך וכו׳, מה שאין כן כשתזכה את הרבים, דאז השי״ת משמרך מן החטא, עד כאן דבריו ודפח״ח״.

סיפורי קודש ועובדות לרגל יומא דהילולא קדישא
של מרן הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע
שסיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א בעיר מאנסי יע"א

שב"ק פרשת שופטים תשפ"א לפ"ק

היינט שבת קודש, איז די יארצייט פונעם זיידן דער הייליגער ייטב לב, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

דער זיידע ז"ל איז געווען א זעלטענער אדם השלם, קודם איז ער געווען א גאון עולם, ער האט געשריבן תשובות להלכה, און ער איז געווען א רבי, ער האט משפיע געווען פאר אידישע קינדער, ער איז געווען גדול בתורה, און אין קבלה, און איז געווען א גוטער בעל תפילה, און מיט דעם אלעם איז ער געווען א געוואלדיגער ענוותן, זיין עניוות און שפלות רוח איז געווען עפעס מוראדיג. ער איז געווען זייער א געלונגענער מענטש מיט אלע מעלות און כשרונות, און דאך איז ער געווען אזא עניו, ער האט כסדר אווען געמאכט זיין עבודה.[5]

דער מהר"ם שיק ז"ל איז געווען רב אין חוסט, ס'איז נישט וויים פון סיגוט, ס'איז שוין געווען א באהן בימים ההם צו פארן פון חוסט קיין סיגוט, א שעה–צווי האט דאס געדויערט מיט די באהן נישט מער, פלעגן בחורים קומען פון חוסט קיין סיגוט ביום שלש עשרה מידות, און צוריק פארן אויף יום הקדוש, איינעם ספר אויף רבי שאול בראך זצ"ל (אבדק"ק קאשוי יצ"ו) רעדט ער דערוועגן,[6] דער מהר"ם שיק האט געשיקט די בחורים זיי זאלן גיין הערן דעם ייטב לב, נאך די דרשה פלעגן צו גיין די בחורים פון חוסט און זיי האבן שלום געגומען, און ער פלעגט זיי צו זאגן, זיי זאלן איבער געבן פאר"ן חוסטער רב א פריסת שלום מיט א ברכת השנים, און זאגט אים אז ער זאל מתפלל זיין איך זאל זוכה זיין תשובה צו טון, וועט ער האבן א גוטן שכן...".

ס'איז געווען איינמאל שלש עשרה מידות זענען געקומען בחורים האט ער זיי געפרעגט ווער זיי זענען, און פון וואו זיי קומען, האבן זיי געזאגט אז זיי קומען פון חוסט, אין סיגוט האט דאך געוואוינט רבי משה ארי' (ה"ה החסיד המפורסם רבי משה ארי' פריינד ז"ל ראה"ק בעיר סיגעט), זיינע קינדער האבן געלערנט ביים מהר"ם שיק, זיין זון דער נאסאדער רב האט געלערנט ביים מהר"ם שיק, און שפעטער איז געווען זיין זון רבי חיים פון סאטמאר ער האט אויך געלערנט ביים מהר"ם שיק, האט ער געפרעגט די בחורים 'חיים איז אויך געקומען?' זאגן זיי 'ניין ער איז נישט געקומען', פרעגט ער זיי, 'פארוואס איז ער נישט געקומען?' בלייבן זיי שטיין, זיי ווייסן נישט וואס צו ענטפערן, זאגט זיי דער ייטב לב (בגודל ענוותנותו), 'איך וועל אייך זאגן, ער איז א היגער, ער קאן מיך, איז ער נישט געקומען, עטץ זענטס פרעמדע, עטץ קענטס מיך נישט וועגן דעם זענט עטץ יא געקומען...'.

דער טאטע ז"ל פלעגט פארציילן, אז דער ייטב לב איז אמאל אדורך געגאנגען פרייטאג צונאכטס פאר"ן טיש, און האט געזעהן וואו דער זיידע דער קדושת יו"ט זיצט און לערנט, האט ער זיך אנגערופן פאר ר' אשר גבאי, כ'וויים נישט ווי אזוי איך קען מיך ארויף זעצן אויבן ביים טיש, און ליפא'לע וועט זיצן פון די זייט...

דער ייטב לב איז אמאל אריינגעקומען אין בית המדרש, און האט געזעהן אז איינער מאכט אים נאך, איז ער געווארן

---

5 כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל הסביר פע"א דרכו של מרן הייטב לב בזה, עפימ"ש הייט"ל בעצמו בספרו הק' בסו"פ בראשית עה"פ ויתהלך חנוך את האלקים ואינו, ובדברי יואל לשמחת תורה (דרוש ל"ח) עה"פ התעיף עיניך בו ואינו שנדרש בגמ' (ברכות ה.) על התורה הק', שזכה האדם ללמוד ועכ"ז יהי' בשפלות ובענוה עיי"ש.

6 עיין בס' גדולת שאול שמספר שהגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אבד"ק קאשוי הי' מתלמידי המהר"ם שיק, בהיותו שם בישיבתו בהיות כבן י"ג [ט"ו] שנה, חשק נפשו לנסוע למרן הייטב ליום שלש עשרה מידות, כי העבודה בסיגוט ביום י"ג מידות הי' איום ונורא, קמו בחצות הלילה, ואמרו כל ספר תהלים, והייטב לב היה הבעל תפילה, כשגמרו אמרו סליחות, ואח"כ התפללו שחרית, ואחר התפילה אמרו עוד הפעם כל ספר תהלים, אח"כ דרש הייטב לב בדברי התעוררות למשך כמה שעות, וכשגמר קרא הייטב לב בעצמו את סדר הקרבנות, אדהכי כבר הגיע זמן תפילת מנחה, וקראו ויחל, כי ישבו כולם בתענית, ובכן רצה הגה"ק רבי שאול בראך להיות בצל הייטב לב ביום זה, אך ידע ששיטת רבו המהר"ם שיק היתה שבחור צעיר צריך לישב וללמוד ולא ליסע לרבי, אבל כיון שהשתוקק כ"כ לנסוע, התאזר עוז ונכנס לרבו המהר"ם שיק, ושאל את חוות דעתו, ענה לו רבו "צום ייטב לב דארף צופארן יעדער וואס האט נאר א מעגליכקייט", כשיצא סיפר לחבריו מה שאמר לו רבו, ונכנסו עוד בחורים לבקש רשות, והוא נתן להם ברכת פרידה, וביקש שיזכירוהו אצל הייטב לב.

זייער צוקאכט, און האט אנגעהויבן צו וויינען, 'אוי וויי, וועה וויסט צי איך מאך אויך נישט נאר נאך א צווייטן'.

דער ייטב לב איז דעמאלטס געקומען פארלערנען דעם שיעור, און ער האט נישט געקענט פארלערנען... 'אפשר מאך איך אויך נאר נאך'.

דער קדושת יו"ט איז דאך אלע יארן געפארן קיין צאנז צום הייליגן דברי חיים, נאכ'ן דברי חיים'ס הסתלקות האט דער קדושת יו"ט אנגעהויבן צו פארן (ממקום כהונתו בטעטש) צו זיין פאטער – צום ייטב לב – און ער האט געזעהן געוואלדיגע מדריגות ביים פאטער, האט דער קדושת יו"ט נישט געקענט פארשטיין, פארוואס ביז היינט האט ער נישט געזעהן די מדריגות ביים טאטן, האט ער שפעטער געזאגט, אז דער פאטער האט זיך אזוי באהאלטן פון אים מיט זיינע גרויסע מדריגות, ווייל ער האט געוואלט אז ער זאל פארן קיין צאנז.[7]

אין ספר עשר אורות (להגאון רבי ישראל בערגער ז"ל אבד"ק בוקארעסט יצ"ו מתלמידי מרן הייטב לב ז"ל) ברענגט ער אז וועז ער איז געפארן אננעמען זיין ערשטע רבנות איז א שטעטל אין גאליציע, האט אים דער ייטב לב געגעבן א הדרכה, אוז ער אים געזאגט, דו זעהסט איך בין א רבי, איך פיר אוים אסאך אויף די וועלט, אלעם איז אבער מיטן גארנישט, איך בין גארנישט מיט גארנישט, אוז מיט דעם גארנישט פיר איך אלעם אוים.[8]

7

וכן היה רגיל כ"ק מרן בעל ברך משה ז"ל לספר שכן היה גם אצל שאר בניו של מרן הייטב לב ה"ה הגה"ק רבי אברהם אהרן ז"ל אבד"ק קאלבסוב והגה"ק רבי משה יוסף ז"ל אבד"ק אוהעל, והגה"ק רבי אלי' בצלאל ז"ל אבד"ק טעטש, כולם נסעו הרבה לצאנז בחיי אביהם מהאי טעמא, ורבינו ז"ל הי' מעלה על נס את גדלו של ק"ז מרן הייט"ל שהצליח להסתיר גדולתו אפי' מבניו הקדושים, עד כדי כך שלא הכירוהו ונסעו בקביעות להד"ח לצאנז, לאחר הסלקותו של הד"ח נשארו הבנים הקדושים בצל אביהם הייט"ל, אמר אז הקדיו"ט שאילו ידע מלפנים את גדולתו של אביו לא הי' עוזבו כ"כ והי' מסתופף גם בצילו, והגה"ק ר' משה יוסף שהי' ממלא מקומו בסטראפקוב הי' רגיל לדבר בכל עת מהד"ח ובנו הרה"ק משינאווא זי"ע, והיו אנשי סטראפקוב מתלוננים עליו והיו שואלים אותו אם הי' אביו "א פשטוער שניידער" שאינו מדבר ממנו, עד כדי כך הסתיר מרן הייטב לב ז"ל את מדריגותיו אפי' מבניו.

ולחיבת הקודש נעתיק כאן מה שסיפר מרן רבינו שליט"א תחת אחד השיחים מגודל שפלות רוחו של מרן הייטב לב זי"ע, כדלהלן: "וועז דער ייטב לב האט זיך משדך געווען מיטן דברי חיים, דער לאפושער רב (הגה"ק רבי משה דוד טייטלבוים ז"ל) איז געווען א אייניקל פונעם ייטב לב (בהיותו בנו של התנו הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים ז"ל אבד"ק וואלאוואָ), און ער האט חתונה געהאט קיין צאנז, מיט א אור אייניקל פונעם צאנזער רב (עם בת הרה"צ רבי לייבוש מדוקלא בנו של הגה"ק רבי דוד מקרשאנוב זי"ע בן הגה"ק מצאנז זי"ע), איז ער דעמאלטס געווען אין צאנז, און ער איז אהיים געקומען זייער צוקאכט, און ער האט נישט געוואלט נעמען קיין קוויטלעך, ביז נאכן פטירה פונעם דברי חיים האט ער נישט געוואלט נעמען קיין קוויטלעך, און האט געזאגט 'אמאל זענען מיר איניג געווען, און ער איז מיך אזוי איבער געוואקסן...".

8

עיין בס' נפלאים מעשיך (ח"ב עמ' כ"א) שמביא בשם הגה"צ מבאגאד זצ"ל ששמע מהבעה"ס עשר אורות שהיה מתלמידי הייטב לב, והיה ברוך הכשרונות ומושלם מאוד, וברבות הימים נתמנה לרב בא' מערי גאליציע ונכנס אל רבו הק' לקבל ממנו ברכה, וגם ביקש ממנו הדרכה לדעת את הדרך אשר ילך בה, והרה"ק ישב עמו שעה ארוכה והדריך את תלמידו בעצות ואופנים שונים איך להתנהג בעניני הנהגה והוראה.

ובתוך הדברים אמר לו הייטב לב, תדע נאמנה שזה שדברי נשמעין בכל מקום, הוא משום שכשאני רוצה לתקן איזה דבר או לצוות איזה ענין אני מעיין מקודם בדבר, ואם אני רואה שממילא לא ישמעו לדברי אז איני אומר כלל, ועוד כי מעולם ידעתי בתוך תוכי שאני באמת כלום, וחזר על דבריו 'און איך בין טאקע גארנישט', וכך הירבה לומר לו הדרכה.

וסיפר, שבאותו שעה שהרה"ק הייטב לב אמר 'איך בין טאקע גארנישט' בצבץ ועלה ממנו גודל שברון לבו, עד שאותו תלמיד עמד משתאה מחריש לדעת שאותו רב המדינה ומנהיג עדה לאלפים שבור לרסיסים בגודל ענוות צדקו.

וז"ל שם בפתיחה לספרו עשר קדושות: "גם הנה שפלות רוחו נגד כל אדם תקצר היריעה מהכיל לספר אחד מני אלף, ולדוגמא אציע כאן מה שאמר אלי בנסעי לשבת על כס הרבנות וקבלתי מאתו ברכת הפרידה במוש"ק כחצות לילה לנסוע מביתי מלאפאש ביום א' לגאליציע אמר אלי בזה"ל: 'פאהרסט מיט דעם "בגין"?', [דיימיתי כי כוונתו באשמורת הבוקר קדריותא דצפרא הנקרא אצל העולם "בענין"], והשבתי לו, לא אדוני, בדעתי לנסוע איה"ש מחר אחר הצהרים, ואמר אלי בצחות קדשו, 'כוונתי כי הנך נוסע "בגין" דאיהו רב', [כלומר על כס הרבנות], ורצוני להגיד לך איזה דיבורים אשר תקשרם במוחך, ועמד עמדי באמצע הבית ואמר אלי בזה"ל: 'וויא דיא קיקסט מיך אן, הייסס איך היינט אין דער וועלט, א רבי, אין א בעל מופת, אין מען האט מורא פאר מיר [כי אז היה רב רבנן ואלפי ישראל וגדולי רבנים וצדיקים השכימו לפתחו כידוע], איך פיהר אויס זייער אסאך אין דער וועלט, אין דער אמת בין איך א גאר נישט, אבער טאקע גאר נישט, גאר נישט, נאר מיט דעם גאר נישט פיהר איך אללעס אויס, ווייל איך ווייס אז איך בין א גאר נישט, איך בייג מיר אראב פאר איטליכען, והבליע אך בתוך דברי קדשו, ויאמר אלי מזה בידך [שהש"י שאל למשה איזה מדה וכח יש לך, והשיבו] מטה [שאני יכול להטות א"ע לפני כל אדם, וע"ז אמר לו השי"ת] ואת המטה הזה תקח בידך [שתקח בידך המדה הזאת של מטה ושפלות רוח] אשר תעשה בו [במדה הזאת] את האותות והמופתים, והנה אתה אהובי תלמידי צעיר לימים ה' יאריך ימים, והנך נוסע עתה לגאליציע מקום אשר בגלילות ההם יש כתות כתות חסידים שונים הדבוקים כל אחד לרבותיהם המפורסמים הגדולים, ובעוה"ר בעתים הללו זה פוסל דיינו של זה וזה וכו', ואתה אולי ח"ו לא תוכל שאת ולהתאפק מלהתערב בענינים אלו וכו', או כשיבואו הימים נוראים וכל אחד יסע מעירך לרבו

זיין ספר איז אויך שטארק געבויט אויף מדת ענוה.

דער ייטב לב האט געדרוקט זיין ספר אן קיין נאמען (בעילום שמו). אבער ווער ס׳האט אריין געקוקט האט געקענט פארשטיין, ווער ס׳האט געזעהן ווי ער ברענגט צו ׳מורי זקני׳ אין ישמח משה, האט שוין געקענט פארשטיין.[9]

ויוחלש דעתך ביודעך כי הנך מתפלל יפה ודרשן מפואר כמו ששמעת ממני ותאבה למנוע איזה אברך מנסיעתו, אשר ישאר אצלך וכדומה, ויהי׳ לך ע״ז רדופות ח״ו וכו׳ לכן קיק מיך אן דעם אלטען מיט דער וויססער בארד הנני מייעצך שתסבול הכל ותשתוק על הכל ותכוף ראשך נגד הכל ואז יהי׳ לך שלום ושלוה, עכד״ק.

ולחיבת הקודש נעתיק כאן מה שסיפר מרן רבינו שליט״א, כדלהלן: ״רבי פרץ לעפקאוויטש האט מיר דערציילט אז דער באגאדער רב (הגה״צ ר׳ שלמה לייב וויינבערגער ז״ל) האט געלערנט ביים ייטב לב, און האט זיך געזעגנט פונעם ייטב לב און האט געוואלט אהיים געפארן אויף ראש השנה, האט אים דער ייטב לב געזאגט (בגודל ענוותנותו) ׳געזינדיגט האבן מיר אינאיינעם, און תשובה טוהן פאהרסטו דיך אהיים?!׳ (ע׳ בספרו של הר״ר פרץ הי״ו נפלאים מעשיך ח״ב).

כ׳האב נאכגעהערט פון רבי אברהם ווערצבערגער וואס האט עס נאכגעזאגט צי פון זיין שוויגר צי פון זיין זיידן, אז דער ייטב לב האט געזאגט יום כיפור ביינאכט ביים דאוונען ׳אל נא תשת עלינו חטאת, אשר נואלנו מ׳האמיר זיך באנארישט (אזוי האט ער געזאגט, מיט א ר״ש, א שטארקער גאליציאנער ר״ש), ואשר חטאנו און מ׳האמיר געזינדיגט׳.

9

כידוע שמרן הייטב לב לא רצה לגלות שמו בשער הספר מחמת ענותנותו [וכך רמז שמו בסוף ההקדמה ובשם הספר], ובס׳ משה היה רועה (ח״ד עמ׳ תקל״ח) מסופר שמרן רביה״ק בעל׳ ברך משה ז״ל אמר בשם דודו מרן רביה״ק בעל׳ דברי יואל ז״ל שזקינו הק׳ מרן הייטב לב ז״ל העלים שמו מן הספר, לא מחמת כדי שלא ידעו מי חיברו, כי הרי בניקל היו יכולים לגלות מי כתבו, כי הרי הוא מזכיר בתוך הד״ת אביו מרן הגה״ק רבי אלעזר ניסן ז״ל ואת זקינו מרן הגה״ק הישמח משה ז״ל הוא מזכיר הרבה פעמים בלי שיעור, וכן הוא ליקוט מד״ת שאמר בקהל עם רב בכל עת מצוא והיו הרבה תלמידים שזכרו הייטב, אלא הוא הסתיר את שמו כי מחמת רוב ענותנותו ושפלות רוחו לא הי׳ יכול להחליט בדעתו לפרסם שמו בראש הספר.

ובהזדמנות אחרת אחד השיחים הוסיף רבינו לספר רבינו כדלהלן: ״בימיו איז געווען דער גרויסער עושר ר׳ שמעון וואלף ראטשילד, און ער האט זיך אזוי געפירט אז ווען א מחבר האט געשיקט צו אים א ספר האט ער געשיקט דערפאר א מטבע. אין חוסט איז געווען א איד וואס ווען ס׳איז ארויס געקומען דער ייטב לב, און ס׳איז געווען אהן קיין נאמען, האט ער געדרוקט א נייעם שער בלאט אויף זיין נאמען, ער געט זיך אהער אז ער איז דער מחבר, און ער האט אוועק געשיקט צו ר׳ שמעון וואלף ראטשילד דעם ספר, דער ר׳ שמעון וואלף פלעגט אריין שיקן דאס געלט צום רב פון שטאט ער זאל עס איבער געבן פאר דעם איד, דער מהר״ם שיק איז דעמאלטס געווען רב אין חוסט, האט ער געשיקט פארן מהר״ם שיק אז ער האט באקומען דעם ספר ייטב לב וואס איינער פון זיינע בעלי בתים האט אים געשיקט, און ער שיקט אים געלט אז דער רב זאל אים אהין געבן, וועז דער מהר״ם שיק האט באקומען דעם בריוו, און ער האט דאך יא געוואוסט ווער דער מחבר איז, האט ער אים געלאזט רופן און געפרעגט וואס איז דאס...? און אזוי איז ארויסגעקראכן דער זיוף, ס׳איז נאך דא היינט דער שער בלאט...

ועי׳ בגליון מהזיקי הדת (שי״ל ביום כ״א חשון שנת תרמ״ב) מגולל לפני הקוראים פרשת הזיוף, ובתוה״ד מספר שזה כמו שנה היה בבית דפוס בלבוב וראה שהוא מדפיס שער ספר בשם ייטב לב, ושמח מאוד לזה, כי מסתמא הראשונים כבר נמכרו ועתה מדפיסים אותו פעם שנית, וכעת יוכל לקנותו, וביקש מאת המדפיס שכאשר יצא מבית הדפוס יודיעו כדי שיוכל לקנותו, אבל המדפיס אמר שבקשו ממנו שידפיס רק השער ולא יותר, וכאשר לקח את השער לעיין בו, ראה כי שם כתוב נוסח אחר ממה שהיה כתוב בהספר שחיבר מרן הייטב לב ז״ל, ומוסיף לספר עוד כמה פרטים על פרשה זו.

וכדברים האלה חרת על השער: ספר ייטב לב על חמשה חומשי תורה, אשר יגעתי בעניי, ומצאתי ת״ל דברי תוכחה ואמרי נועם, אנכי הצעיר באלפי... ז״ל. וזאת להמאיר לארץ בתורתו ויאמר ברוח נמוכה, בענותנותו רב גודלו לסוכבה, ואתה המעיין אל תביט אל מראהו, כבוד והדר תעטרהו, אחד מאלף מצאתיו בדורינו, בענותנותו מזהיר ומבהיל לעינינו, לא רב ולא אב״ד ומואס בכבוד ותהלה, עוסק בתורה יומם ולילה, וירתיח כסיר מצולה, ה״ה הרב הה״ג החסיד מוהר״ר... נ״י, אלו הדברים אשר חרת על השער החדש. – ובגליון ׳פאלק׳ס בלאט׳ שיצא לאור בעיר סיגוט ביום ג׳ פר׳ לך שנת תרמ״ב נומער 12 התריע על זיוף חמור זה בקול גדול בציווף דברי זלזול על אותו איש אשר קנה מאת מוכר ספרים הרבה ספרים ויסר מעליהם את השער אשר נדפס ע״י המחבר וכו׳.

דער ייטב לב האט געהאט א ישיבה, ער האט געלערנט מיט בחורים, ער איז געווען דער ערשטער רבי – דער רבי ר׳ שמעלקא האט אויך געהאט א ישיבה – דער ייטב לב איז געווען דער ערשטער רבי וואס איז געזיצן אין ישיבה און געלערנט מיט בחורים.

דער גארליצער רב איז געווען א איידעם ביים ייטב לב, און ס׳האט אים געארט ווען ער האט געזהן אז דער ייטב לב גיבט זיך אפ מיט די בחורים, דער גארליצער רב איז געווען א שארפער, האט ער גזאגט פארן ייטב לב ׳דער שווער זאל זיך אפלאזן פון די יונגלעך, וועט דער שווער צוקומען צו הויכע מדריגות׳. האט דער ייטב לב אים גזאגט ׳כ׳בין מווהר אויף אלע מדריגות, און אויף צו לערנען מיט די בחורים בין איך נישט מווהר׳.

דער ייטב לב האט זיך זייער אפגעגעבן מיט די בחורים, ער איז זייער מקושר געווען, מיט א גרויסע אהבה, און מיט א גרוים ידידות, ס׳זענען געווען ׳זיינע בחורים׳.[10]

---

10 ונעתיק כאן מה שסיפר רבינו שליט"א בהזדמנות אחרת מענין זה, כדלהלן: "דער ייטב לב האט זיך זייער געזארגט, ער האט געטהן אפילו אין שידוכים, בחורים זענען געקומען צו אים לערנען פון די פרעמד, און ער האט געטהן מיט זיי שידוכים, ער האט אהיים געשריבן פאר די עלטערן, אז ער האט אים געמאכט פאר א חתן, ס׳זענען געקומען אידן וואס האבן געוואלט נעמען א איידעם, האט ער צוגעשטעלט א בחור פון די ישיבה, און א שידוך געטהן.

ס׳זענען געקומען בחורים יונגערע בחורים און עלטערע בחורים, ס׳איז נישט געווען קיין ישיבה קטנה אינדערהיים, א עלטערער בחור האט געלערנט מיט א יונגערן בחור בחברותא, ער האט געהייסן א חזר-בחור (שהוי עמו על השיעורים), אזוי איז געווען אין גאנץ אונגארן, עס איז אמאל געווען דארט א מעשה, אז ס׳האבן געלערנט צוויי ברודער, איינער איז שוין געווען עלטער א באזעצענער בחור, און איינער איז געווען א דרייצן יעריגער בחור, ער האט נאך געהאט אסאך רתיחת הילדות, און דער עלטערער האט אהיים געשריבן א בריוו, ער האט פארמסר׳ט דעם יונגערן ברודער, ער איז נישט געווען אזוי צופרידן, האט דער פאטער געשריבן א מוסר בריוו פארן יונגערן זוהן, און ער שרייבט דארט, אז ער וויל אז ער זאל אהיים שרייבן א בריוו, און דער רבי (מרן הייטב לב ז״ל) זאל צושרייבן אפאר ווערטער איבער זיין התנהגות.

בין כך ובין כך איז דער ייטב לב ארויס פון שטוב, און דארט איז געווען א בוים, און דער בחור איז געקראכן אויפן בוים, און דער ייטב לב האט אים אזוי געזהן, דער בחור האט דאך באקומען א בריוו פונעם טאטן, און דא האט אים פונקט דער ייטב לב געטראפן קריכן אויפן בוים, ס׳איז אים געווארן אזוי זיס און זויער אין מויל, ער איז אריין געקומען צום ייטב לב אזוי צורודעט און צובראכן, הכלל, ער וווייזט דעם בריוו אז דארף אהיים שרייבן און דער רבי זאל צושרייבן, זאגט דער ייטב לב ׳גוט׳, אז ער וועט אין די צוואה האט ער אנגעזאגט אז מ׳זאל שרייבן אויף די מציבה – ער האט אליינס אנגעזאגט דעם נוסח המציבה – ׳העמיד תלמידים הגונים׳, און ער האט גענזאגט א ביאור אויף יעדע שורה, האט ער גענזאגט ׳איך וועל זיך נישט שעמען מיט מיינע תלמידים נישט בזה און נישט בבא׳.[11]

צושרייבן אפאר ווערטער, האט ער צוגעשריבן ׳בנך הבחור עולה למעלה למעלה...״׳.

11 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך דברות קודש של כ"ק מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל בחנוכת הבית דביהמ"ד בקליימער סט. זאת חנוכה שנת תשל"ט לפ"ק, ובתו"ד האריך בענין נוסח מציבתו שרשם מרן הייטב לב ז"ל:

"איך האב מיך אסאך מאל מתבונן געווען דער ייטב לב האט געהייסן פארן הסתלקות ער האט מורא געהאט אז מען וועט אויף אים שרייבן אויף די מצבה וויי געווענטלעך גרויסע טיטלען וואו אויף א אדם גדול, ער האט דאס פארשטאנען, ער האט דאס נישט געוואלט האט ער זיך מיישב געווען, ער האט גענזאגט אז ער וועט זיך אליין מאכן דעם נוסח וואס מען זאל אויפשרייבן אויף די מצבה, אין בשעת מעשה האט ער גענזאגט אויך יעדע זאך פארוואס ער טוט עס, ער האט אנגעהויבן צו שרייבן, חיבור חיברים יקרים, הרב המפורסם האט ער גענזאגט ער איז מפורסם, ער האט נישט געוואלט שרייבן הגאון הצדיק, דאס איז ער נישט, מפורסם דאס איז ער, נודע בשערים וכו׳ צום סוף האט ער געשריבן העמיד תלמידים הגונים, ער האט אויפגעשטעלט תלמידים הגונים וישרים, האב איך מיך אייביג געחידוש׳ט ער האט נישט געוואלט האבן קיין שבה, וואס האט ער ארויס געשריבן העמיד תלמידים הגונים, וועם האט ער דאס געדארפט אויפשרייבן, מילא די ספרים איז נאך גרינגער צו פארשטיין, עס איז עפעס א ענין אז מען זאל וויסן ווייל עס האט דאך צוטאן מיט לעתיד מיט עולם הבא עס שטייט אגורה באהלך עולמים, מען לערנט אין די ספרים, האט ער געהאלטן אז עס איז טובה פאר אים, האט ער געשריבן אז די ספרים זענען פיין, אז מען זאל קענען אריינקוקן אין זיי, אבער העמיד תלמידים צו וואס האט ער דאס געשריבן.

האב איך אינזין געהאט, איך האב נאך געהאט די זכי׳ צו קענען אסאך תלמידים פון ייטב לב אין די אונגארישע אידן האבן דאס געוואוסט אין יעדע שטאט, אין יעדע שטעטעל ווי עס געווען א תלמיד פון זיידן פון ייטב לב, צי איז ער געווען א רב צי איז ער געווען א דיין צי א שוחט צי א בעה"ב איז ער געווען כולו אומר כבוד, מען האט געוואוסט אז דער איד איז אן ערליכער איד, וואס איז קובע עתים לתורה, אז ער איז געווען א בעה"ב אין אז ער איז א בעל צדקה, און ער האט מסירות נפש פאר יעדען מנהג, אין צו דעם אלעמען איז ער מלא מדות טובות וישרות, מען האט געוואוסט אז דער איד איז א מענטש וואס מען קען עס געטרויען געלט אומגעציילט, מען האט געוואוסט אז דער איד וועט נישט צוגענמען יענעמ׳ס, ער וועט נישט פוגע זיין יענעם, נישט בממון נישט בנפש און נישט בכבוד, בקיצור מען האט געוואוסט אז דער איז א תלמיד פונעם ייטב לב, און אזוי זענען אויך געווען די תלמידים פון זיידן ז״ל דער קדושת יו״ט מען האט געוואוסט דאס איז אידן וואס האבן מקבל געווען

על אם הדרך מביהמ"ד לבית האכסניא לסעודת יום שב"ק עם הרה"ג ר' יעקב וויים שליט"א מרכני קהילתינו הק' במאנסי

הרר"י: דער רבי האט נעכטן ביים טיש פארציילט פון הייליגן ייטב לב, פון זיין גרויסע ענווה, ער איז געווען א גרויסער ענוותן, ס'איז אינטערסאנט אין ליקוטי מהרי"ח חלק א', ביי עניני התפילה, ברענגט ער אז דער הייליגער ייטב לב האט געהאט אן אינטערסאנטע מנהג, אז יעדן טאג ביים דאוונען, איז ער נישט געזיצן אויף זיין בענקל, נאר אויף א ספסל, אויף א פשוט'ן באנק, אזוי ברענגט דער ליקוטי מהרי"ח.

רבינו: ס'איז אינטערסאנט, כ'האב געהערט פון טאטן ז"ל, אז דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט זיך געפירט יעדן טאג, ביי שחרית איז ער נישט געזיצן אויף זיין פלאץ, אויף זיין בענקל ביים עמוד, נאר ער האט זיך געשטעלט אין ביהמ"ד ביי א קרן דרומית מזרחית, און אזוי האט ער געדאוונט אויסגעדרייט צו די וואנט, און בשעת ווען ער האט זיך אראפ געזעצט ביי יוצר אור, צי ביי אנדערע מקומות וואס מ'זיצט, האט ער זיך געזעצט דארט אויף די באנק, אויסגעדרייט צום עולם. דאס שטימט מיט דעם וואס דער ליקוטי מהרי"ח ברענגט פונעם ייטב לב, זעהט אויס אז ס'איז שוין געווען פריער אזוי...

הרר"י: בנוגע די ענינות פונעם ייטב לב, מ'האט געדרוקט לעצטנס כתבי ידות פונעם שאמלויער רב, לחם שלמה, איז דארט דא אסאך מאמרים אויף שבת, האט דארט דער שאמלויער רב א שמועס, ער טייטשט די משנה יציאות השבת, פארוואס שטייט יציאות השבת, זאגט ער, א צדיק א גאנצע וואך באהאלט ער זיך זייער שטארק מ'זעהט נישט זיינע מדריגות, אבער שבת קען ער זיך נישט באהאלטן, שבת איז על כרחו מוז ער ארויס קומען פון זיינע באהעלטעניש, און מ'זעהט זיין גרויסע קדושה, וועגן דעם שטייט יציאת השבת. ברענגט ער דארט, שמעתי מדודי רבי אליעזר צוקער, דער בערעגסאז'ער רב (בעמח"ס מגדנות אליעזר, דמשק אליעזר ועוד), אז ער איז געווען אין סיגוט ביים הייליגן ייטב לב, און דער ייטב לב האט גערעדט צו אים א גאנצע וואך פארשידענע ענינים, און ער האט זיך אזוי באהאלטן, והיה נראה בעיניו כאיש פשוט, אבער ווען ס'איז געקומען שבת, פלוצלינג האב איך געזעהן אויף אים אזא געוואלדיגע קדושה, אזא לעכטיגקייט, ער האט אזוי גאלאכטן, ממש ער האט זיך נישט געקענט באהאלטן, ס'איז געווען אנפין נהירין, אזוי ברענגט דער שאמלויער רב אין לחם שלמה אין די מאמרי שבת.

רבינו: וועז דער זיידע ז"ל דער ייטב לב איז געקומען אויף סיגוט, איז ער געווען א רב רבנן, אן אייניקל פון ישמח משה, א תלמיד פון די גרעסטע תלמידי בעש"ט ביימיז, דער רבי ר' הערש, און רבי אשר'ל ראפשיצער, און ער האט געהאט זיין סדר אין סיגוט, רוב שטאט איז געווען בשעתו קאסובער חסידים, און פארשידענע זאכן האט ער געזאגט אז ער וועט זיך אנהייבן צו פירן זאכן ווי קאסוב, ער האט נישט געוואלט משנה זיין דעם מנהג המקום, למשל, אז שבת צופרי ביי שחרית ביים דאוונען אז מ'זאגט צוויי מאל עלינו, איין מאל זאגט מען עלינו נאך שחרית,[12] און איינמאל זאגט מען עלינו נאך מוסף, און דער ייטב לב האט געדאוונט ביי זיך אין ביהמ"ד, נישט אין די שוהל, און עם כל זה האט ער נישט געלאזט משנה זיין פונעם מנהג המקום, און מ'האט געזאגט דארט אין ביהמ"ד עלינו נאך שחרית, דער ייטב לב אליינס האט נישט געוואלט מיטזאגן, פלעגט ער ארויס גיין פון

די ריכטיגע קבלה מען האט אויף זיי דאס געזען, דער זיידע ז"ל האט דעמאלסט געזאגט אז פארדעם האט ער געהייסן שרייבן "העמיד תלמידים הגונים", און ער האט געשריבן "ולא אבוש עם תלמידי" איך וועל מיך נישט שעמען מיט מיינע תלמידים "לא בזה ולא בבא", שפעטער וועז איך האב געזעהן די תלמידים האט זיך מיר געדאכט אז דער זיידע ז"ל האט די תלמידים צוגעבינדען צו זיך, זיי האבן געוואוסט וואספארא השגחה ער האט אויף זיי געהאט וועז ער איז געווען בעולם הזה.

דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט געפירט א ישיבה אזויפיל יארן און עס זענען געווען הונדערטער תלמידים, עס האט זיך קיינמאל ח"ו נישט געטראפן אז פאר א בחור אין סיגעט זאל עפעס פאסירן און ער זאל אוועקגיין פון דעם עולם, מען זעהט ביי כמה גדולים וואס זענען מספיד אין זייערע ספרים יונגע בחורים וואס זענען אוועק, דער זיידע ז"ל האט זיך באריימט דערמיט עס האט נישט פאסירט אזאנס ח"ו, ער האט אויפגעפאסט אויף די בחורים בזה, און ער האט געוואלט זיי זאלן וויסן אז ער וועט אויף זיי אויף פאסן בבא, אין דעם וואס ער האט געשריבן "העמיד תלמידים הגונים" און ער האט געזאגט "ולא אבוש עם תלמידי בזה ובבא" האט יעדער פון זיי געפילט אז בזה האט ער געזען דעם ייטב לב און ער דארף זיך מיט עם טרעפן בבא, און ער מוז זיך פירן אזוי אז דער ייטב לב זאל זיך טאקע נישט דארפן צו שעמען נישט אויף דער עולם און נישט אויף דעם עולם האמת".

---

12 עיין בס' עשר צחצחות (מערכת ג' אות כ') הטעם לפי שאמירת עלינו משבר הקליפות ומכניעם שלא יתאחזו בשפע היורד מאצילות, וקריאת התורה הוא הפסקה בין שחרית למוסף, ע"כ הנהיג הצה"ק רמ"מ מקאסוב זצ"ל לומר עלינו תיכף אחר שחרית.

ביהמ"ד בשעת וועז מ'האט געזאגט עלינו, מ'האט געוואוסט אז נאכ'ן יום, נאך מזמור שיר ליום השבת גייט דער רב ארויס פון ביהמ"ד.[13]

הרר"י: איינס פון די זאכן וואס מ'זאגט אז דער ייטב לב האט זיך אנגעהויבן צו פירן אלם מנהגי קאסוב, איז צו זאגן ידיד נפש פאר הודו.[14]

רבינו: אוודאי, דאס קומט טאקע פון קאסוב.

---

13 והטעם של רוב העולם הנוהגים שאין אומרים "עלינו" אחר תפילת שחרית, הוא עפ"י המבואר בדברי הב"ח (סי' קל"ב) שאמירת עלינו לשבח היא תקנה לומר תפילה ביציאה מבית הכנסת דייקא, ולא אחר גמר התפילה, ולפי"ז מבארים האחרונים את מנהג החתם סופר שלא לומר עלינו לשבח לאחר מנחה בערב שבת, מכיון שלא יוצאים מבית הכנסת עד לאחר ערבית, והיינו גם דברי המשנ"ב (שם סק"ח) ש"בכתי כנסיות גדולות שמתפללין תפילת מעריב סמוך למנחה אין אומרים עלינו אחר גמר תפלת מנחה דעלינו שיאמרו אחר תפלת מעריב קאי גם אמנחה", כי מכיון שעלינו לשבח היא תפילה שנתקנה לומר כשיוצאים מבית הכנסת, לכן אם מתפללים שתי תפילות בזה אחר זה בלא יציאה מבית הכנסת די לומר עלינו לשבח בסיום התפילה השניה, לפני שיוצאים מבית הכנסת.

וראה בשו"ת קול מבשר (ח"ב סימן לא) שמביא שהיה מריבה בעיר טשערנאוויץ על מנהג וויזניץ, וכה כותב: על דבר הריב אשר נתהווה בבית הכנסת דחבורת "תלמוד תורה" דפ"ק טשערנאוויץ אודות אמירת עלינו לשבח אחר תפילת שחרית של שבת, אשר אנשים אחדים מתי מספר רוצים להנהיג כעת בבית הכנסת הנ"ל לומר עלינו גם בשחרית של שבת, ורוב גדול מהמתפללים שם מתנגדים לזה בכל תוקף, באומרם כי בכל בתי הכנסיות שבעירנו קרוב לשמונים כן ירבו אין אומרים עלינו בשבת רק במוסף, ודבר זה הסיב מחלוקת עצומה ושני הצדדים הגישו תעצומותיהם לפני בצירוף הבד"צ דפה לשמוע דעת תורה בזה"...

14 עי' בסידור תפלה לדוד (בושטאטש) טעם על אמירת ידיד נפש קודם הודו, לפי שביצירה השם הוא הוי', וראשי החרוזים של ידיד נפש הוא שם הוי', עיי"ש.

אגב, יש לציין שבפעם הראשונה שהכניסו תפילה זו אשר חיברה הקדוש רבי אליעזר אזכרי זצ"ל בעל הרחדים היתה בשנת תק"ה שהדפיס אותו הגאון ר' יעקב עמדין בסידורו "עמודי שמים" שהדפיסו בעצמו באלטונא וסידר את הפיוט שם (בדף של"א ע"ב) בסדר הלילה, והוסיף שם הקדמה קצרה בזה"ל: "זמר לעורר הנפש לאהבת השי"ת היה רגיל בו אמ"ה (אבי מורי הרב) ז"ל בייחוד בלילה", ובסידור "קול יעקב" עם כוונות האריז"ל הידוע בשם סידורו של רבי יעקב קאפיל (סלאוויטא עפ"י קארייץ תקס"ד) מובא תפילה זו לפני קבלת שבת.

וכן כ' הקדוש רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו כף החיים (סימן ט אות ה') וז"ל: "ופיוט אדון עולם שיבחוהו רבנן למי שאומרו דוכה לכמה מעלות טובות, אך שמעתי מפי מגידי אמת דהבאים בסוד ה' אין אומרים אותו, כי אם פיוט ידיד נפש דמיוסד עפ"י הקבלה", עכ"ל.

הרר"י: ס'שטייט אין מחזור דברי יואל אויף שבועות, און אפשר אין נאך ספרים וואס האבן שוין נאכגעשריבן פון דארט,[15] אז פאר דער ייטב לב איז געקומען אויף סיגוט פלעגט ער זאגן פאר הודו דעם קאפיטל מזמור לדוד ה' מי יגור באהליך, אזוי ווי מ'פירט זיך אין געוויסע מקומות. כ'וויים נישט צי ס'האט א מקור דאס אז פאר סיגוט האט ער געזאגט מזמור לדוד ה' מי יגור באהליך, און נאכדעם האט ער געטוישט אויף ידיד נפש?

רבינו: ניין, כ'האב נישט געהערט דערפון אז ער האט געזאגט קודם מזמור לדוד ה' מי יגור באהליך,

אין דרכי חיים שטייט אז דער צאנזער רב האט גארנישט געזאגט פאר הודו, נאר גלייך נאך קדיש האט ער געזאגט הודו, אזוי איז משמע פון אר"י הק', און אזוי שטייט אויך אין דרכי חיים ושלום פון מונקאטשער רב.[16]

במילא איז מסתבר אז פאר דער ייטב לב איז געקומען אויף סיגוט האט ער גלייך נאך קדיש געזאגט הודו, אזוי ווי מ'האט זיך געפירט אין זידיטשויב און אין צאנז און אין אנדערע מקומות, נאר וועז ער איז אנגעקומען אויף סיגוט האט ער מוסיף געווען און צוגעלייגט די תפילה פון ידיד נפש, אזוי ווי דער מנהג המקום.

ס'איז ידוע אז די צווייטע טעג פסח האט דער ייטב לב אנגעהויבן זיך צו פירן מיט דעם מנהג, אז דעם לעצטן טאג – אחרון של פסח וועז מ'עסט געבראקטס, זאל ער האבן ספעציעלע כלים פאר געבראקס, דאס פלעגט ער זיך נישט צו פירן פאר וועז ער איז געקומען אויף סיגוט, דאס האט ער זיך נאך גענפירט אלם מנהג המקום וואס ער האט זיך אויך צוגעשטעלט זיך צו פירן ווי מ'האט זיך נוהג געווען פאר וועז ער איז געקומען.[17]

---

15 כן הביא ג"כ בס' לקט קמח החדש (עמ' מ"ט) וז"ל: יש מנהג לומר קודם הודו מזמור לדוד - חסידי צאנז סיגעט, ויש אומרים הפיוט ידיד נפש - וויזניץ... ע"ש.

16 עי' בדרכי חיים ושלום (אות קכ"ד) שדייקא לא אמרו מזמור לדוד או ידיד נפש כי עפ"י קבלה אין להפסיק בין קדיש להודו.

17 ויש להעתיק מה שסיפר מרן שליט"א בהזדמנות אחרת: וועז דער זיידע ז"ל דער ייטב לב איז געקומען פון גאליציע קיין מארמאראש קיין סיגעט, און אין מארמאראש זענען געווען קאסובער חסידים, אין קאסוב האט מען זיך געפירט צו האבן אנדערע כלים אויף אחרון של פסח (שבהם בשלו את הקניידלעך וכדו' שעושים עם מצה מעהל), אין צאנז האט מען נישט

אבער עסן פיש פסח וואס דער מנהג המקום איז געווען נישט צו עסן,[18] דאס האט ער נישט געוואלט נאכגעבן, ווייל ער האט געטענה"ט אז ס'איז א ביטול עונג יו"ט, איז ער מיט דעם מנהג יא געבליבן אפילו אין סיגוט, ער האט געהייסן מ'זאל פארהענגען די פענסטער כדי מ'זאל נישט זעהן אז ער עסט פיש. מ'זאגט נאך אז ווען דעם האט ער דעם סדר נישט געפראווען אין בית המדרש ווייל ער האט געגעסן פיש.

דער פעטער ז"ל האט אינדערהיים אויך געגעסן פיש אין פסח, נאר דאהי האט ער משנה געווען ווייל מ'האט דאס געדארפט אנגרייזן פון פאר פסח, און איינמאל האט זיך געמאכט שווערריקייטן, איך געדענק דאס, דעמאלטס האט ער אנגעהויבן צו עסן אנשטאט דעם וואס מ'רופט פאלשע–פיש.[19]

ס'איז דא נאך זאכן וואס דער ייטב לב האט משנה געווען צו ציילן ספירה נאך עלינו, אזוי זאגט מען, ווייל אין צאנז האט

געהאט, און דער ייטב לב האט אויך נישט געהאט קיין עקסטערע כלים - וואו ער איז געווען אין גאליציע, אין גארליץ און אין דראהביטש האט ער נישט געהאט עקסטערע כלים - אבער וען ער איז געקומען קיין סיגעט האט ער געהייסן מ'זאל מאכן אנדערע כלים, האט מען איהם געפרעגט, פארוואס? האט דער ייטב לב געזאגט, דאהי אין שטאט זענען דא חסידישע אידן וואס האבן אזא חומרא, כ'וויל נישט אז זיי זאלן זיין פרומער פון זייער רב.

ויש לציין דהנה היו צדיקים שהשתמשו בכלים מיוחדים באחרון של פסח, כי אז המנהג לאכול געברקאט"ס, ולא השתמשו בכלים רגילים של ימי הפסח, והוא מפני שהקפידו שיעברו שנים עשר חודש שלימים על הכלים לפני שישתמשו בהם עוד הפעם בפסח הבאה, ובשנה מעוברת לא הקפידו על זה.

וכן כ' בס' דרכי חיים ושלום (אות תקע"ב) ובס' מנהגי קרלין, וכ"כ בס' אוהב שלום (חלק המנהגים עמ' פ) שהרה"ק ר"ש מקאמינקא נהג שאף באחרון של פסח לא אכל מצה שרויה משום שהקפידו שיעברו שנים עשר חודש שלימים על הכלים, אך בפסח שקודם שנת העיבור לא חששו והיו אוכלים שרויה באחרון של פסח. אולם רוב הצדיקים לא הקפידו על זה כלל וכפי שהעיד המעדני שמואל (סי' קיז סכ"ו), ובטעם הדבר על פי מש"כ בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"א סי' ל"א) משם זקינו החכם צבי (סי' עה) דגם אם חסר איזה ימים ג"כ מיקרי ישן י"ב חודש, וכבר נתיבש והוי כעפרא בעלמא וכ"כ בברכת הפסח ובסמא דחיי".

אולם היו צדיקים שבכל זאת החמירו על עצמם ושלפני הפסח היו מכשירים את כל כלי הפסח עיי' בס' ילקוט אוהב ישראל (אות מ"ד), וכ"ה מנהג סקווירא.

18 תחת אחד השיחים כאשר דיבר מרן רבינו שליט"א בענין זה האריך לבאר באריכות כדלהלן:

אין סיגעט זענען געווען קאסובער חסידים - וויזניצער חסידים וואס האבן נישט געגעסן קיין פיש אין פסח, ס'איז געווען פלעצער וואס די סוחרים האבן ענגומען פיש און מ'האט זיי אנגעשמירט מיט ספירט. כדי ס'זאל אויסקומען גלאנצעדיג און פריש.

ס'איז אזוי, דאס האט זיך געוואנדן אין די מקומות, א שטאט וואס איז געווען על שפת הים, וואס מ'האט געכאפט פיש לעבעדיג און מ'האט עס גלייך געברענגט, דארט איז נישט געווען קיין חשש. א שטאט וואס איז שוין געווען אביסל ווייטער, האט מען דאך שוין געברענגט, האט מען שוין געמאכט קונצן ס'זאל זיך האלטן פריש, איז געגאנגען אז מ'האט איריין געלייגט אביסל שפירטו"ס, האט זיך אזוי געמאכט די חומרא, אזוי האט זיך עס אנגעהויבן (ועי' בפרי מגדים (סי' תמ"ז א"א סקמ"ו) שמזכיר חשש זה).

אין סיגוט איז געווען א וואסער, סיגוט הייסט א האלב אינזל אויף אונגאריש, פון צוויי זייטן איז דא דארט וואסער, פון איין זייט גייט דער טיסא (טאס), און פון איין זייט גייט דער איזא, מ'האט געשריבן אויפן גט אין סיגוט 'סיגוט מתא דיתבא על נהר טיסא ועל נהר איזא', איז עס ווי האלבע אינזל, וועגן דעם האט מען דארט געהאט גענוג פיש.

די קאסובער חסידים וואו עס זעהט אויס אז דארט (בהמקומות שגרו בתחילה קודם בואם לסיגוט) איז נישט געווען קיין וואסער, און מ'האט געדארפט ברענגען פיש פון ערגעץ אנדערשט, האבן זיך גוים באפאסט מיט די זאכן, אידן האבן נישט געברענגט קיין פיש, אינדערהיים האבן עס געטוהן גוים.

אין שולחן ערוך (עי' סי' תס"ז) שטייט אזויפיל אז אויב מ'טרעפט א חיטה אין זפק, איז געפערליך... אינדערהיים זענען אלע רבנים געווען פארנומען פסח מיט די שאלות.

אויף פיש שטייט גארנישט אויב מ'טרעפט, ווייל די ברויט וואס זיי עסן איז ווייך, איז עס נתאכל געווארן, א ווייצל איז הארט, דער מנהג איז געווען אז מ'האט פסח נישט געגעסן די בני מעיים (דלפעמים נמצאים שם שיירי כרשיני חמין שאכלה התרנגולת), אפילו פיסלעך פון די עופות האט מען נישט געגעסן מהאי טעמא ווייל זיי טרעטן (תמיד ברגליהם על הארץ), אבער ביי פיש איז נישטא די חששות.

19 אגב, מדי דברי בו מן הראוי לציין דבר נפלא, כידוע היה דרכו של רבינו הק' להסתיר כל עבודתו מעין הרואים, אבל שונה היה דרכו בעת אכילת הדגים בשבת קודש, שאז היה נראה לעין כל גודל עבודתו בקודש שהיה מתלהב עד למאוד, והיה דרכו להכות על השולחן בידיו הקדושים וכמה פעמים צעק: שא שא!, והיה תואר פניו משתנים מגודל התלהבותו ודביקותו. ואירע פעם אחת בשבת חול המועד פסח בעיר סאטמאר, שהגה"ק הגאב"ד רמ"א פריינד ז"ל לא היה לו בביתו חמין (טשאלענט) לסעודת שבת קודש, על כן הלך לסעוד אצל מרן רבינו הק', אבל חשב בנפשו שהבל שאין רבינו אוכל דגים בפסח, רק הנקרא "פאלשע פיש" הנעשה מבשר, שהרי לא יזכה לראות עבודת רבינו באכילת הדגים, אבל לגודל תמהונו הבחין שהיתה עבודתו בקודש כמו בכל שבת קודש בשעת אכילת הדגים בלי שום שינוי כלל.

מען געציילט פאר עלינו, וואַרשיינליך איז אזוי פֿארבליבן אין סיגוט פון קאסוב פון וויזניץ.[20]

א' הנוכחים: און וואס איז וועגן זאגן שמע ישראל ביי שלש סעודות?

רבינו: אין וויזניץ זאגט מען ה' מלך אויך נישט, דאס זאגן שמע ישראל האט ער אליין אינגעפירט.[21]

---

20 בס' המאזרי חי"ל (עמ' קנ"ח) מביא שהרה"ק הישמח משה זי"ע היה נוהג לספור ספירה לפני עלינו, אך הייטב לב כשעבר לגור בעיר סיגעט שינה מנהגו מחמת כי רוב תושבי המקום היו חסידי וויזניץ ומני אז התחיל לספור ספירה אחר עלינו לשבח, ולעומת זה הגה"ק האהבת ישראל כאשר עבר לגור בעיר גרויסווארדיין ששם רוב תושבי המקום היה לספור לפני אמירת עלינו, שינה ממנהגו והתחיל לספור לפני תפילת עלינו.

ומן הענין לציין מה שמובא בס' תפילה כהלכתה (פי"ז הערה ל"א) בשם הגאון רבי ישראל יעקב פישער זצ"ל חבר הבדי"צ דירושת"ו שפסק שהמתפלל בנוסח אשכנז שאמר בתפילתו עלינו לשבח (מוקדם אחר קדיש תתקבל) אינו חייב לאומרו פעם נוספת עם הציבור המתפלל בנוסח ספרד (מאוחר אחר התפילה), ובפרט שיכול על כל פנים לכרוע עם הציבור בשעה שאומרים עלינו, משום שדברי המג"א שיש לומר עלינו עם הציבור נאמרו רק למי שאינו עוסק בתפילה באותה שעה, אך אם עוסק בתפילתו רשאי להמשיך ולהתפלל כמנהגו ואינו צריך להפסיק מתפילתו לומר עלינו.

21 ז"ל שו"ת פרי השדה (ח"ד סי' כו): מה ששאלת מאי טעמא אין אני נוהג לומר גם פסוק שמע ישראל, הנה כן ראיתי מחסידים גדולים אנשי מעשה שאמרו רק ה' מלך וכו', ואח"כ פסוק והיה ה' למלך וכו' עד ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, כדי לקיים מה שאמרו נמליכו וניחדו. וג"ל הטעם שלא רצו לומר פסוק דקר"ש, דלפעמים נמשכה הסעודה עד זמן קר"ש, וא"כ יהיה נראה כמי שאומר קר"ש לצאת ידי קר"ש של ערבית, ובאמת מוטב לומר קר"ש של חיוב עם הברכות, ליאת לא אמרו קר"ש. ועוד יש טעם אחר קצת עפ"י הסוד שלא לומר אז פסוק מה"ת, משום דבההוא שעתא רעוא דרעוין אשתכח, ובחול בזמן ההוא שולטים הדינים, ואם יכפו הסט"א לעת הזאת בפסוקי תורה שהוא היחוד גמור, קרוב לעבור על לא תחסום שור בדישו, לזאת אין אומרים רק פסוק מנביאים. ואין להאריך בזה יותר, ועתה תבין את אשר לפניך, ע"כ.

ועי' בס' דברי חנה (קאלאשיין, ח"ב עמוד שנב) בשם הרה"ק מראפשיץ זצ"ל, שאמר, מה רוצים ממני הרשעים (המשכילים), הרי אני אומר ה' מלך (בס"ג), ובאם לא יחדלו ממעשיהם (להסית ולהדיח) אזי אתחיל לומר גם שמע ישראל ולא ישאר מהם שריד ופליט, ע"כ.

ואגב ראוי להביא מ"ש בס' ייטב לב (פ' לך, עמוד קיז) בשם מחותנו הרה"ק בעל אהבת שלום מקאסוב זצ"ל, שהיה מרגלא בפומיה באומרו לכן וכו' נמליכו וניחדו, היה אומר, אין לכן אלא לשון שבועה (שמו"ר ו, ד), נשבע אני שבכל לב ובכל נפש ובכל מאודו נמליכו וניחדו, ע"כ.

אין צאנז זאגט מען ה' מלך, אבער נישט שמע ישראל,[22] אין ראפשיץ מן הסתם אויך נאר ה' מלך.[23]

---

22 עיי' בשו"ת פרי השדה (ח"ד סימן כ"ו) טעם למנהג הנוהגין שאומרים רק "ה' מלך" ואין אומרים שמע ישראל, משום דלפעמים נמשכת הסעודה עד זמן ק"ש, וא"כ יהי' נראה כמי שאומר ק"ש לצאת ידי ק"ש של ערבית, ובאמת מוטב לומר ק"ש של חיוב עם הברכות.

ועוד כתב שם דמה"ט לא רצו לומר פסוק שמע ישראל דהוא פסוק מן התורה וההוא שעתא רעוא דרעוין אשתכח, ובחול בזמן ההוא שולטים הדינים ואם יכפו הסט"א לעת הזאת בפסוקי תורה שהוא היחוד גמור, קרוב לעבור על לא תחסום שור בדישו, לזאת אין אומרים רק פסוק מנביאים ע"כ.

ונשאל הגאון בעל פרי השדה (בתשובה הנ"ל) בשעה שאומרים האי חרוז בביהמ"ד בסעודה ג' האם יש חובה על כל האנשים לעמוד אפילו אותם שאינם נוהגים לומר זה החרוז.

וכתב שם דלדעתו מנהג נכון הוא לעמוד, וראיה מאחוד ועגלון שאמר אחוד לעגלון מלך מואב "דבר א' לי אליך" ויקם מעל הכסא אומרים חז"ל שבשכר זה זכה עגלון שיצאה ממנו רות (ראה שופטים ג' ברש"י), הרי לך דכשמזכירים שם שמים שצריך האדם לעמוד, ואפילו אותם שאינם אומרים, וכהא דמצינו גבי אמירת מודים, (ראה או"ח סי' ק"ט במג"א ס"ק ב').

23 עיין בספר עטרת מנחם (עמ' קעמ) כתב, וז"ל: בשלש סעודות אחר נמליכו וניחדו בזמר "יצוה" קמו כולם ואמרו ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד וכן נוהגים בני ראפשיץ והצדיקים אחריו.

ועיי' בספר דברי יחזקאל (לשבת דף ע"ו) בס' דברי יחזקאל (לשבת) כתב וז"ל, בסעודה שלישית קודם שאמר ה' מלך וגו' אמר בזה"ל, מורי הק' מוהר"ר צבי הכהן זלה"ה מרימנוב אמר הטעם שאומרים ה' מלך ב' פעמים, משם דצריך להמליך השי"ת על כל האברים, ושמא לא המלכנו הבוית"ש על כל אבר ואבר בפעם ראשון, לכן אומרים שנית להמליכו על כל אבר ואבר, עכ"ד (כשאמר זאת משמו אמר אח"כ בכל כחו במסי"ע ה' מלך וגו'). ואמר עוד טעם וכו' כמו שארז"ל (ר"ה יז:) ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, דכשאדם מקבל עליו מעתה שלא לחטוא עוד ועשה תשובה על העבר, יוכל לקבל עליו מחדש עול מלכות שמים, ולכן כופלין ב' פעמים לרמז שאע"פ שקלקל ח"ו אעפ"כ יכול מחדש לקבל עליו עול מלכותו ית"ש, ע"כ. ובס' אמרי שפר (דאראג, פ' תשא) כתב, די"ל מה שנוהגין לכפול ב"פ אמירת ה' מלך, דהיינו שפעם א' אומרים בנ"י מצידם שמקבלין ע"ע עול מלכותו ית', ואח"כ אומרים פעם ב', שהוא תשובת הקב"ה לישראל שיהיה להם כל מיני טובות, וכמ"ש (שמות ו, ז) אתם תהיו לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים, עי"ש.

ומובא בספר ספרא דשבתא (מנהגי משפחת הסופרים על שב"ק, סי' קלו), עובדא ידענא מפי הה"צ אדמו"ר מקיוויאשד שליט"א, שבעת שנתמנה למלאות מקום חותנו הרה"ק מקיוויאשד זצ"ל, נכנס למרן רביה"ק מסאטמאר זצ"ל ושאלתו בפיו, היות שבביהמ"ד של חותנו נהגו כמנהג בית דינוב שלא לומר בס"ג פסוקי ה' מלך, אמנם כיון שהוא נכד לבית

דער ייטב לב האט געזומען דעם נוסח התפילה פון רימנוב, ווען דער ייטב לב איז געווען רב אין אוהעל נאכן ישמח משה'ס הסתלקות,[24] איז געווען דארט שטארקע מתנגדים אין שטאט, און זיי האבן אים אויסגעטיילט אסאך עגמת נפש,[25] איז ער אוועק געפארן אויף די הייליגע טעג קיין רימנוב צום רבי'ן ר' הערש, האט ער געזומען דעם נוסח התפילה פון רבי ר' הערש.

ער האט געזאגט אז דער רבי ר' הערש האט געדאוונט שבת פארן עמוד פסוקי דזמרה מיט שחרית, דער רבי ר' מענדעלע האט געדאוונט שחרית און מוסף פארן עמוד יעדע וואך, אבער דער רבי ר' הערש האט געזאגט אז ביי מוסף איז ער נישט געווען, ער האט נישט מיטגעדאוונט מיטן רבינ'ס מנין ווייל ער האט געמוזט ארוים גיין צוגרייטן דעם טיש, ער איז דאך געווען דער משמש, איז ווען דער רבי האט געדאוונט הויכע שמונה עשרה איז ער נישט געווען אין ביהמ"ד, האט ער נישט געהערט דעם רבי'ן דאוונענען מוסף, וועגן דעם האט דער רבי ר' הערש געדאוונט פארן עמוד נאר שחרית, אבער ער האט אנגעהויבן נשמת הויך פון אנהייב.

דער ייטב לב האט געהערט דעם רבי ר' הערש דאוונענען, האט ער געזאגט אז ער וויל נישט אנהייבן נשמת פון גאנץ אנהייב אזוי דער רבי ר' הערש האט אנגעהויבן, אבער ער האט געמאכט א פשרה, ער האט געזאגט ביי 'עד הנה' קען ער זיך שוין נישט איינהאלטן, האט ער אנגעהויבן עד הנה. און אזוי איז געבליבן דער מנהג.

הרר"י: כ'האב געהערט אז דער ירושלימ'ער רב רבי משה ארי' פלעגט פארציילן אז זיין טאטע דער הוניאד'ער רב האט געזאגט אז אלם קינד האט ער געוואוינט אין סיגוט. און דער ייטב לב פלעגט דאוונענען יעדע וואך שחרית פארן עמוד. בשעת ווען דער ייטב לב האט געזאגט ביי קדושה ממקומך, איז געווען אזא התעוררות אין ביהמ"ד אז יעדער האט געלאזט טרערן, ס'איז נישט געווען מעגליך נישט נתעורר צו ווערן ווען דער ייטב לב האט געזאגט ממקומך.

צאנז אשר שם נהגו לאמרו, נפשו בשאלתו אם מותר לשנות בביהמ"ד של חותנו, והשיב לו רביה"ק דהוספה אינו נקרא שינוי, ע"כ.

ומענין לענין יש לציין מש"כ בס' דברי חנה, שהרה"ק מראפשיץ אמר: "מה רוצים המשכילים הרשעים, הלא אנכי אומר ה' מלך בס"ג, ואם לא יחדלו ממעשיהם של הסתה והדחה, אלך ואומר גם שמע ישראל ואז לא ישאר מהם שריד ופליט".

וכעין זה מתאמרא בשם הרה"ק מציעשנוב אשר הירבה ללחום נגד נגע הציונות, ואמר שילך ויסע מעיר לעיר לומר ה' מלך בסעודה שלישית ולהכרית בזה את הציונים, ואם לא יצליח בזה, יתחיל לנהוג כצדיקי בית סיגוט לומר גם שמע ישראל, והדברים עתיקים.

24 יש לציין כי לפני פטירת מרן הישמח משה בשנת תר"א ביקש מבני הקהילה שיקבלו את בנו לאב"ד דמתא, ואכן הציעו לו הרבנות בעיר אוהעל במקום אביו, אך הוא סירב בדבר וביקש שיקבלו את בנו האב"ד סטראפקוב ה"ה מרן הייטב לב שיכהן בעיר אוהעל, וכן כתוב בהכתב רבנות של הייטב לב [עיין בהעתק המקורי בספר הגה"ק בעל ישמח משה] שביקשו לבנו רבי אלעזר ניסן, אך הוא הציע את בנו הייטב לב במקומו.

אמנם יש לציין שהרה"ק המעגלי צדק מדעעש כתב לאחיו סדר השתלשלות הסתלקות הישמח משה וכותב אח"כ בענין הרבנות דשם, וז"ל במכתבו: ...ובאותו יום (שנסתלק הישמח משה) נתקבל הרב דק' דראביטש, אבל לא היה במוסכם רק בהכרה, ואחר תשעה באב נתקבל במוסכם כולם להרב אב"ד הרב מסטראפקוב, אמנם יען וזה ל"ג שנים בשבת נחמו דרש רבינו הקדוש זצוק"ל הדרשה ראשונה פ"ק, וזה נבדו גם כן נתקבל בזמן הזה ודרש בחריפות ומגידות, והעולם נהנים מאוד מדרשותיו, אמנם להיות כי רבים המתפרצים ורצו לבטל את המנין חסידים מחצר בית הכנסת שלא יתפלל הרב עם החסידים רק בבית הכנסת, אז אמר הרב נ"י ביום א' שבאופן זה אינו רוצה בשום אופן להיות רב פ"ק לבטל אשר יסד זקנו זצוק"ל, ואחרי שכל הקהלה גם החסידים הפצירו בו כי אם הוא לא יהיה רב כאן מי יבא אחר המלך אשר צוה רבינו הקדוש זצוק"ל ליקח מפרי בטנו, ותהיה העיר כצאן בלא רועה, וגם כ' לרימונאב וגם הרב דסאנין הפציר בו מאוד מטעם הנ"ל, אז קבל עליו הרבנות, ומנין החסידים הוא בחצר השני, ועתה נסע הרב לבית, והנה קול רעש מהפוחזים והמוסרים שמסרו בפני הקומידאט על ה' ועל משיחו, השי"ת יהיה בעזרנו ויתמו חטאים מן הארץ, וכל האפיקורסים והמוסרים כרגע יאבדו, ויעשה עמנו נסים לטובה", עיי"ש באריכות.

25 בס' אוצרות ייטב לב-מכתבי קודש, נעתק כתב הרבנות שניתן למרן הייטב לב כאשר עלה לשרת בק"ק אוהעל אחרי פטירת זקינו מרן הישמח משה ז"ל, ואחר שכתבו י"ב סעיפים, הוסיפו עוד סעיף א' וז"ל: "איז נאך שטעהענדע פונקטען צו פארשטעהען נעמליך!, 1) הרב דארף בפני העמוד קיין מוסף דאוונענען - 2) אונטער קיינען פארוואנדט קיין קמיע צו געבען הן בחנם והן במעות - 3) ניעמאנדען קיין קוויטליך אויסצופאלגען - 4) בתוך הדרשה קיינען ניכט מקלל צו זיין או מבזה צו זיין הן בכלל הן בפרט - 5) ניכט לענגער צו דרשנן אלס איין אונד האלב שטונד.

ובספר פאר וכבוד מובא שהתנו עמו ג"כ שלא יקבל אורחים על שבת, וגם בביהמ"ד ישב על מקום מושבו ולא ילך אנה ואנה, ולא יתן שלום לכל איש ולא שום התחברות עם כל איש עובר אורח וחסיד, אבל הוא באחד ומי ישיבנו ונהג עצמו כפי רגילתו, עיי"ש עוד.

נאך קדושה וועז דער ייטב לב האט ממשיך געווען מיט די הויכע שמונה עשרה, האט ער ביים שטיקל 'ישמח משה' געזונגען, ער האט אריין געברענגט שמחה אינעם עולם.

דער רבי וויסט דערפון אז דער ייטב לב פלעגט צו זינגען דעם שטיקל ישמח משה?

רבינו: יא, כ'דערמאן מיך א מעשה וואס כ'האב געהערט פון ר' אברהם'לע ווערצבערגער, א מעשה מיט זיין זיידן,[26] זיין זיידע ר' דוד יצחק ער איז געווען טעטשער שוחט און ער איז געווען א תלמיד פונעם ייטב לב,[27] אלס אינגערמאן האט ער זיך אמאל מתווכח געווען מיט א וויזניצער חסיד, אן עלטערער וויזניצער חסיד, און דער וויזניצער חסיד האט עפעס אפגע'חוזק'ט פון דעם גאנצן זינגן ביים דאוונען, און האט עפעס געזאגט אז זינגן ביים דאוונען איז עפעס א הוללות, און האט אזוי חוזק געמאכט אז דער ייטב לב זינגט אינמיטן דאוונען אויף דעם שטיקל פון ישמח משה, און דער ר' דוד יצחק האט דאס נישט פארשוויגן, מ'מאכט אוועק זיין רבי'ן...?!, און ער האט יענעם אזוי אריינגעגעבן..., למעשה שפעטער האט דער וויזניצער חסיד געזאגט אז ער האט חרטה וואס ער האט געזאגט, ווייל אזוי רעדנדיג פונעם ייטב לב האט ער זיך דערמאנט פון א מופת וואס ער אליינס האט געהאט ביים ייטב לב....

האט ער דערציילט אז וועז ער איז געווען א קינד, האט ער אמאל געליטן פון פחדים, יעדן פארנאכט'ס האט ער באקומען פחדים, ממש ער איז בלוי געווארן פאר שרעק, ביז ס'איז געווארן נאכט און ער איז איינגעשלאפן, אזוי איז געווען כסדר און מהאט נישט געקענט פטור ווערן דערפון, איז דער פאטער זיינער האט אים געטראגן צו דאקטוירים, ער איז געפארן אהער, געפארן אהין, צו דעם דאקטאר, צו יענעם דאקטאר אבער קיינער האט נישט געהאט קיין עצה דערפאר, אזוי פארענדיג איז ער אדורך געפארן סיגוט, איז ער אריין צום סיגוט'ער רב צום ייטב לב און אים דערציילט זיין פראבלעם מיט דעם קינד, דער ייטב לב האט צוגערופן דעם קינד און האט אים געזאגט "קוק מיך גוט אהן, פון היינט און וויטער וועז ס'וועט דיך כאפן די פחדים זאלסטו טראכטן פון מיין צורה"...!, און לפלא פון יענעם טאג אהן איז מער נישט געווען קיין זכר פון קיין פחדים!, און ער איז געווען דאס קינד וואס האט געהאט דעם מופת, ממילא האט ער חרטה אז ער האט געדעדט אזוי מיט א ביליגקייט פונעם ייטב לב.

איז פון די מעשה וויים איך אז דער ייטב לב האט געזינגן ביי ישמח משה.

ס'איז דא נאך א מעשה וואס דאס וועדט שוין געברענגט אין גדולת יהושע, דער טעמעשוואדער רב (הגה"צ רבי משה ארי' לעוו ז"ל) ברענגט עס, אז בחורים האבן זיך געדארפט שטעלן אין מיליטער, איינמאל איז עס געגאנגען עפעס שווער, האט דער ייטב לב געזאגט פאר ר' משה אריי"ן (ה"ה החסיד המפורסם רבי משה ארי' פריינד ז"ל ראה"ק בעיר סיגעט יצ"ו) שבת צופרי פאר"ן דאוונען, גיי יעצט, איז ער טאקע געגאנגען, און פונקט דעמאלטס האט מען דאס טאקע געקענט ערלעדיגן, און די בחורים זענען געווארן באפרייט, וועז ער איז צוריק געקומען האט דער ייטב לב שוין געהאלטן אינמיטן די הויכע שמונה עשרה, און רבי משה ארי' איז אים געגאנגען זאגן אז ברוך ה' די בחורים זענען באפרייט געווארן, און דעמאלטס האט ער געזינגען ישמח משה מיט א געוואלדיגע שמחה, איז פון די צוויי מעשיות זעהט מען טאקע אז על כל פנים דער ייטב לב האט געזינגען ישמח משה, כ'ווייס נישט צי בקביעות, אדער ס'פלעגט נאר זיין זמנים וואס ער האט געזינגען ישמח משה.

---

26 **בתוך אחת השיחים סיפור מרן שליט"א עוד שובדא מהרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל, ומקודם הקדים לסדר את סדר היחוס של משפ' ווערצבערגער שהתחתנו בתוך המשפחה כמה וכמה פעמים, ולחיבת הענין נעתיק לשונו: "ר' אברהם ווערצבערגער האט מיר נאך פארציילט פון איינעם פון זיי אין די משפחה - דאכט'זיך מיר פון זיין שוועי - ווייל ביי זיי איז געווען אזוי אינטערעסאנט, זיי זענען געווען דריי ברודער, קינדער פון ר' שלמה אינטערדאמער, ס'איז געווען ר' בנציון** (הרה"ח רבי בנציון ווערצבערגער ע"ה שו"ב מעיר סטרימבא יצ"ו) **און ר' דוד יצחק** (הרה"ח רבי דוד יצחק ווערצבערגער ע"ה שו"ב מעיר טעטש יצ"ו) **ביידע זענען געווען תלמידים פון זיידן דער ייטב לב, און דער אינגערער ברודער ר' אהרן** (הרה"ח רבי אהרן ווערצבערגער ע"ה שו"ב מעיר קלויזענבורג יצ"ו) **איז דער ר' אברהם איז געווען א זון פון אינגערן ברודער ר' אהרן וואס ער איז געווען א איידעם ביים ברודער ביי ר' דוד יצחק, און ר' אברהם אליין איז געווען אן איידעם ביים עלטערן פון די ברודער ר' בנציון, אזוי אינטערעסאנט איז אויסגעקומען אז די דריי ברודער איז איינער זיין טאטע, איינער זיין זיידע, און איינער זיין שוועי..., על כל פנים האט ער דערציילט", וכו'.**

27 **הרב החסיד רבי דוד יצחק ווערצבערגער ז"ל היה שו"ב בטעטשט, והיה שינאווער חסיד, ומתלמידי מרן הייט"ל ז"ל ואח"כ נסע לאורשיווא והיה מהסמוכים על שולחנו של רבינו הק' ז"ל.**

קומענדיגן זונטאג
פרשת נצבים
א' סליחות הבעל"ט

וְהָיָה שָׁם

וועלן טויזענטער לומדי תורה פון
"חבורת יסודי התורה" – און
צווישן זיי פילע "פרישע
הונדערטער לומדים ובחנים"
– נעמען מיט התרגשות דקדושה די

דריטע בחינה

אין מסכת כתובות

מאכט זיכער אז איר זענט דארט צווישן זיי!

להיות עתידים ליום הזה:

נוצט אויס די קומענדיגע טעג פאר

חזרת הדפים

מדף י"ח ע"ב
עד דף כ"ז ע"ב

וואס איז מלא וגדוש מיט רייכע געשמאקע סוגיות בדיני אישות

צו זיין גרייט צו די בחינה בשטומ"צ!

חבורת
יסודי התורה
שע"י התאחדות אברכים דקהל יעב לב ד'סאטמאר
נתייסדה ע"י כ"ק מרן רבינו עט"ר שליט"א

קיבוץ גדול

בריתא דאורייתא

אלפי אנשי שלומינו

בכל קצוי תבל כ"י

אין די הערליכע בארימטע ישיבה'שע סוגיות:

- מעלין לכהונה עפ"י עד אחד
- חלב בזה"ז מדרבנן או מה"ת
- די נאמנות פון מסיח לפי תומו
- אין ערעור פחות משנים

וואס מען איז עוסק אין די טעג אין מסכת כתובות

דער ציבור הלומדים וואקסט בליעה"ר פון טאג צו טאג!

כולם אייך אויך מיט!

מיט די התעוררות דרבים פון טויזענטער אידן!

חבורת **יסודי התורה**

שעיי התאחדות אברכים דקהל יטב לב דסאטמאר

ניתיסדה עיי כ"ק מרן רביט עטדר שליט"א

במעמדי אלפי ישראל • ליגן בעטבר תשסיח לפ"ק

שיעור הלימוד פרשת כי תבוא - מן דף כ"ה ע"ב - עד דף כ"ח ע"א